

ПЕРЕДМОВА.

— — —

Відповідно до пляну видання творів Федьковича, прийнятого фільологічною секцією Наукового тов. ім. Шевченка всі драматичні твори буковинського поета повинні творити третій том. Річево розпадаються ті твори на дві групи — оригінальних і перекладених творів. З огляду на те, що оригінальні драматичні твори Федьковича самі заповняють том значної грубости, ухвалила секція розділити той том на дві частини і видати драматичні переклади окремо. Се було тим більше можливим до виконання, що й драматичних перекладів набралося на досить спорий томик, як також і з тої причини, що працею над обробленням третього тома поділились оба редактори так, що редакцію оригінальних драм обіймив проф. др. Ол. Колесса, а редакцію перекладів др. Ів. Франко. Ось чому виходить у світ друга частина третього тома окремою книжкою, як самостійний, четвертий том „Українсько-руської Бібліотеки“.

Редакційна праця над отсим томом була в частині легка, а в частині дуже важка. Між автографами Федьковича знайшлися три драматичні переклади, а власне дві трагедії Шекспіра „Гамлет“ і „Макбет“ і трагедія „Мазепа“ німецького письменника Рудольфа Готшала. „Гамлет“ і „Мазепа“ переписані на чисто, з невеличкими де-де поправками в текст, всі три переклади не датовані, — значить, із цього боку редактори не було ніякого клопоту: лиша-

лось передрукувати Федьковичів текст як найвірнійше, змінюючи хіба правопис відповідно до норми прийнятої в цілім виданю (пор. передмову до тому I., стор. VIII).

Зовсім не те було з „Макбетом“. Над перекладом сеї трагедії працював Федькович довго і з упором, майже загадковим для його свободної та гордої вдачі. Між його автографами знайшлися аж три відписи, — і то не копії того самого перекладу, а три окремі переклади, роблені майже незалежно один від одного, по часті після иньших принципів. Тай се не все: ми маємо певний слід, що переклад, який ми означили сигнатурою А (опис автографів див. стор. 175—176), був уже результатом перерібки якогось первісного перекладу, затраченого для нас: в однім місці того перекладу знаходить ся увага писана цюсторонньою рукою — як я дійшов через порівнянє рукописів, рукою пок. Омеляна Партицького, не Володимира Барвінського, як сказано в редакційних увагах на стор. 175 і 200 — де жадаєть ся від Федьковича справити текст „якъ було зразу“ (див. стор. 200 нота).

Супроти сього являло ся неминуче питанє, як поступити з тими трьома перекладами: чи друкувати їх усі три *in extenso*, чи ні? Дещо промовляло за першою евентуальністю. Повне і критичне виданє творів Федьковича не сьміло лишити без уваги той в усякім разі інтересний факт його довгої та раз у раз поновлюваної праці над перекладом „Макбета“ і мусіло дати читачеві можливість самому вглянути в ту працю та оцінити її. Та з другого боку друкувати аж три переклади „Макбета“ відразу, а до того ще маючи на увазі, що всі три ті переклади крім языкової вартости мають дуже невисоку літературну стійність і не можуть іти в порівнянє з виданим недавно перекладом Куліша, мені видалось таки зайвим. От тим то я вибрав посередню, хоч і дуже важку дорогу: взявши один, остатній що до часу, переклад основою виданя, я порівнював його рядок за рядком і репліку за реплікою з обома

иньшими, і пропускаючи з них усе ідентичне, подав усі відміни під текетом у нотах. Таким способом я осягнув подвійну ціль: замість 25—28 аркушів, які заняли-б були всі три тексти друковані in extenso, я вмістив „Макбета“ на 12½ аркушах, давши при тім читачеві можливість прочитати Федьковичів переклад у тій формі, яка найбільше відповідала результатам його довгої праці над сим твором, а рівночасно в нотах я подав для дослідника все, що потрібне для докладного студіювання всіх трьох перекладів, і то подав у формі далеко вигідніший, ніж коли-б усі три тексти були надруковані in extenso, бо кладучи обік себе реченє за реченєм, репліку за реплікою, на скільки вони виявляють ріжницї від основного тексту. Надіюсь, що ся праця, якої клопотливість оцінить кождий, хто займав ся подібним ділом, знайде признанє у тих, хто буде займатися студіями над Федьковичем; звичайний читач матиме при тім сю користь, що може все те лишити без уваги і читати лише сам основний текст без нот.

Що до часу, коли були виготовлені отсі переклади, то в автоґрафах Федьковича нема ніякої вказівки. Та про те нема сумніву, що вони повстали у Львові в часі півторарічного побуту Федьковича на становищі редактора видань „Просьвіти“ *). На се вказує вже сей факт, що обі Шекспірові траґедії перекладені, як читаємо на титулових картах автоґрафів, „за повелїнем честного товариства „Руська Бесїда“ у Львові“, а ми знаємо, що Федькович контрактом з „Руською Бесїдою“ зобов'язав ся був за 250 гульд. річної плати доставити 12 аркушів друкованих драматичних творів, ориґінальних чи перекладаних (Ом. Оґоновський, Історія літератури рускої II, 2, стор. 263 **). Чи

*) До Львова прибув Федькович у липні 1872, а зі Львова виїхав у січні 1874 р., значить, не вчисляючи сих обох місяців, пробув у Львові не 14, як каже Ом. Оґоновський (Історія літератури рускої II, 2, 623), а 18 повних місяців.

*) Інтересно, що в тогочаснім протоколі засідань виділу „Руської Бесїди“ про сей контракт нема ніякої згадки, а самотнім

він з власної охоти взяв ся перекладати Шекспіра, чи може справді хто з тодішніх виділових Р. Бесіди впливав на нього в тім напрямі, не знаємо. Се тільки певно, що переклад Макбета мав у руках Ом. Партицький, який полишав на рукописі свої помітки та поправки і певно й устно робив Федьковичеві уваги та був причиною кількоразового перероблювання сього перекладу. Що Федькович зараз по своїм приїзді до Львова почав займатися Шекспіром, на се маємо доказ у його фразі «Як козам роги виправляють», яку він на основі Шекспірової комедії «Уговканє непокірної» злагодив для «Руської Бесіди» і надрукував у ч. 5—7 Правди з р. 1872. Зараз по тім він засів мабуть за переклад «Макбета», бо про те, що Федькович працює над «Макбетом», чув я 1873 р. в Дрогобичі будиши тоді учеником 7-ої гімн. класи. Повний переклад «Гамлета» був для всіх, хто доси слідив за діяльністю Федьковича та працями про нього, несподіванкою; він мусів повестати по «Макбеті», хоч певно також іще у Львові.

Що торкається літературної вартости Федьковичевих перекладів із Шекспіра, то вона загалом

слідом про звязок Федьковича з сим товариством у протоколі є нотатка з засідання 28 лют. мая 1873: «Рішено, що Бесіда про нестачу фондів дальшої ремунерації п. Федьковича стало на себе прийняти не може (252 г.)». Нотую, що в часі приїзду Федьковича до Львова (в липні 1872) до виділу Р. Бесіди входили: голова маршалок Лаврівський, о. др. Пелеш, др. Сушкевич, о. Ом. Огоновський, др. Ол. Огоновський, др. Сроковський, д. А. Січинський, проф. Вахнянин і Ом. Партицький, а справами театру завідував д. Устиянович. На загальних зборах 1 марта 1873 р. вибрано новий виділ, до якого війшли Ом. Огоновський головою, надто др. Сроковський, др. Ол. Огоновський, др. Корн. Сушкевич, др. Петро Сушкевич, проф. А. Шанковський, проф. Н. Вахнянин, А. Борковський і Вол. Гузар. В рахунковій книжці «Руської Бесіди» знаходимо в рубриці видатків також плату Федьковичеві в квоті 41 гульд. 67 кр. місячно за ось які місяці: 1872 р. липень, вересень, жовтень, грудень; 1873: лютий, марець, май; остатню рату звернула одначе «Просвіта» театральному фондови, так що Федькович загалом одержав від Р. Бесіди 6 раз по 41 г. 67 кр., або 250 гульд. 2 кр., тоб то те, що йому належало ся за рік, хоча умову заключену в липні 1872, розв'язано в маю 1873.

дуже не висока. Федькович не вмів по англійськи і перекладав Шекспіра з німецького, декуди держачи ся свого взірця більше, инде знов передаючи його більш або менше вільно. Особливо видно се на „Макбеті“, якого ред. А. сяк так іще бере ся з оригіналом, ред. Б. геть відступає від нього і являєть ся немов вільною його парафразою, а ред. В. знов вертає ближше до оригіналу, хоча й полишає деякі сцени в зовсім вільній передачі. Особливо інструктивні з цього погляду сцени з чарівницями (стор. 178—179, 188—191, 291—295, 301—312) та сцена з ключарем Макбетового замка (стор. 242—245). Зрештою Федькович бере ся з формою; білий вірш у нього виходить важкий, неорганічний та немелодійний; разять часті германізми в конструкції, часті зайві слова ужиті для підлатання розміру, особливо „це“, „отце“ (в самім першій акті Гамлета я на числив 62 рядки з такими зайвими словами); вони справляють несмак особливо коли повторяють ся вірш за віршом, прим. :

Ніколи в світі був бих *це* не вірив,
 Як був бих своїми очима *це*
 Не видів. (Стор. 6) — або
Це присягніть мині, і по такі
Це правді, по які бажаєте,
 Аби вам Господь Бог у кождім ділі
 Допомагав *це*. (Стор. 40)
 Така *отце* блага та животворна
 Пора. Тогди, як казують *отце* (Стор. 10—11).

Так само разять односкладові сполучники або загалом односкладові слова на кінці вірша на арзісі, хоча на них не лежить ніякий натиск, прим. :

Виж претці перший наш боярин, а
 До того ще й непіт, до того й син. (Стор. 16)
 Увеселили серце моє; а
 Щоб світ цілий *це* знав... (ibid.) або
 А що знов Гамлета ся тичить, і
 Їго тих женихливих іграшок (стор. 23).

Таких латаних віршів ми зовсім не стрічаємо в Куліша. Певна річ, Федькович, можна сказати, проломлював тут перші леди, мало маючи перед собою в нашій мові взірців білого вірша; дуже шкода, що його перекладам судило ся цілих 30 літ лежати в рукописі!

Коли з якого погляду Федьковичеві переклади не втратили вартости й доси, так се хіба з языкового, головню з лексикального. Федькович розвинув тут велике багатство своєї лексики, користуючись головню гуцульським говором, якого скарбівню він, можна сказати, вичерпав до дна. Інтересно буде тут порівняти Кулішеві переклади Шекспірових трагедій з Федьковичевими; навіть не переводивши детального, методичного порівняння, але вчитавши ся докладно в оба переклади можу сказати, що Кулішів переклад, хоч артистично більше вигладжений, все таки далеко бідніший на лексику і загально зрозумільший, та подекуди більше шабльононий, коли тимчасом Федьковичів переклад менше докладний, хрпловатий та невироблений, але більше кольоритний, виявляє більше власної праці перекладача.

Окрема згадка належить ся перекладови „Мазепи“. Працю над перекладом сеї наскрізь шабльонової німецької трагедії підсунув Федьковичеві його давній приятель Антін Кобилянський. Відки й яким способом дійшов Кобилянський до знайомости з автором „Мазепи“, Рудольфом Готшалем, сього не знаємо; досить, що в початку 70-их років він переписував ся з ним, а коли Федькович прибув до Львова, Кобилянський заохотив його взяти ся до перекладу „Мазепи“. Ся трагедія, написана десь коло 1865 р., не визначає ся нічим і могла зацікавити Федьковича хіба тим, що її тема взята з української історії. Але автор анї не знає добре тої історії й того краю, який узяв ся малювати, анї не зумів із історичного матеріялу викроїти сак-так зносну драматичну штуку, анї нарешті не зумів вітхнути в свої фігури якогось живого духа, огню. Безмірно довге балаканє, дешеве, професорське філзофованє і повна імпотен-

ція там, де треба б виявити якусь драматичну акцію, а при тім такі забавні непорозуміння, як пототоженне московських розкольників з черцями печерської Лаври і перенесенє тої Лаври десь у степ коло Полтави, як ніби дика, а при тім фальшиво романтична фігура Гордієнка, як фантастичні і зовсім неможливі фігури Матрени, Лодоїски та Горпини, — все се робить для нас тепер Готшалеву трагедію нестерпною. І в Німеччині вона мабуть не мала ніколи успіху вже хоч би задля слабої сценічної будови. З яким серцем перекладав її Федькович — не знаємо; того лише можемо догадувати ся, що Кобилянський, а може й Федькович, думали тим перекладом позискати для себе впливового німецького письменника, критика та історика літератури, і через його посередництво трафити до німецьких накладців, що згодились би видати чи то може німецькі поезії Федьковича, чи може й його руські твори. Сього бодай можна догадувати ся з листу Готшала до А. Кобилянського з кінця січня 1873 р. (лист без дати, Кобилянський одержав його, як занотував у низу, дня 2 лютого), де читаємо ось що:

„Wann ich auf einen so eingehenden und verbindlichen Brief so spät antworte, so liegt der Grund allein darin, weil ich Ihnen in Betracht der Hauptangelegenheit ein bestimmtes Resultat mittheilen wollte; die Berathungen darüber zogen sich aber stündlich in die Länge, weil hier ein gänzlich ausserordentlicher Fall vorlag. Jetzt bin ich in den Stand gesetzt, Ihnen das Resultat, wie es der beifolgende Brief der Verlagsbuchhandlung von F. A. Brockhaus enthält, mitzutheilen. Wie Sie sich zu diesem Bescheid der Verlagsbuchhandlung stellen, werde ich aus Ihrer Antwort ersehen. Vielleicht entspricht derselbe Ihren Erwartungen nicht, aber es ist in der That für jede hiesige Buchhandlung schwer, wenn nicht unmöglich, den Risiko des Vertriebs in so entfernten Gegenden, die für den Buchhandel kaum erschlossen sind, zu übernehmen, und die Brockhaussche Verlagsbuchhandlung

ist wohl überhaupt die einzige, welche den Druck und die Herstellung übernehmen könnte.

Dasselbe würde gewiss auch in Betreff anderer ruthenischer Verlagswerke von ihr als Norm, als Bedingung der Ausführung festgehalten werden.

Dem Dichter und Übersetzer meines „Mazepa“ rufe ich aus der Ferne meinen herzlichen Dank zu, auch für die Anerkennung, die er meinem poetischen Wirken zutheil werden lässt.

Виходило би з цього листу, що Кобилянський запитував Готшалья про умовини друкування якихось руських писань у Німеччині; на жаль, лист від фірми Брокгауза, долучений до Готшалевого листу, не заховав ся і ми не знаємо докладно, ані про що йшло запитанє, ані яка була відповідь німецької фірми; зі слів Готшалья видно, що не мусіла бути дуже приємна для руського ентузіяста. З остатнього цитованого тут Готшалевого речення можна би догадувати ся, що Федькович і від себе писав лист до Готшалья, де з признанем говорив про його літературну діяльність. Я відносив ся в тій справі листом до Готшалья і просив його уділити мені деяких деталей що до його зносин з Русинами 1872—73 pp., але не одержав ніякої відповіді.

Редагуючи до друку отєї переклади я вважав зайвим порівнювати їх з оригіналами. Про таке порівнянє могла-б бути бесіда хіба при „Мазепі“, якого Федькович справді перекладав із оригіналу; що до Шекспірових трагедій, то треба би ще детальними дослідями вишукати ті оригінали, згідно ті німецькі переклади, якими користувався Федькович. Не маючи часу для такого дослідю я полишаю його будучим спеціалістам, коли кому прийде охота вдавати ся в сю не дуже вдячну подробицю. Так само зайвим мені видалось доходити, якими жерелами користувався Готшаль для свого „Мазепи“; сама штука не варта такої праці, хоча сама поява трагедії на українську тему в німецькій літературі з деяких поглядів і заслуговала-б на увагу.

Перечитуючи надруковані аркуші сього тома я надибав ось які важнійші друкарські помилки, що не вважаючи на чотири коректи лишилися не справлені і які прошу повиправляти перед уживанєм книжки :

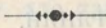
Стор.	4 ряд.	6 з низу	надр. Мартелій,	чит. Марцелій
»	7	» 10 з гори	» по три	» до при
»	8	» 11 з низу	» И замого	» И самого
»	9	» 10	» за що	» за що
»	11	» 7	» угулубив	» угулубив
»	12	» 2 з гори	» З одним, веселим	» З одним веселим
»	16	» 2	» А до того	» До того
»	23	» 15	» більше	» білше
»	29	» 8	» Я думаю	» А думаю
»	29	» 21	» невинні і	» невинні і —
»	53	» 6 з низу	» прикопати	» приконати.
»	61	» 8 з гори	» пунтеване	» пунтоване
»	79	» 3 з низу	» всеї	» всеї
»	432	» 12	» привахтять ся	» привижать ся
»	433	» 18	» вас	» ваш.

Як першого, так і сього тома одну коректуру читав проф. др. Ол. Колесса.

Іван Франко.

Г А М Л Е Т. *)

*) Друкуємо з автографу, 46 аркушів in folio, в зеленій паперовій обложці. На першій стороні титул: »Гемлет Вілієма Шекспіра. Перевів Ю. Федькович«. На обороті: »За повелієм вельми честного товариства рускої Бесіди у Львові«. На стор. 3 особи, стор. 4 порожня так само як остатні 3 сторони рукопису. Власність тов. Руської Бесіди в Чернівцях.

О С О Б И :

КЛАВДІЙ, король Данії.
ГАМЛЕТ¹⁾, его непіт, син покойного короля.
ПОЛОНИЙ, надкоморний.
ГОРАЦІЙ, друг Гамлета.
ЛЯЕРТ²⁾, син Полонія.
ВОЛЬТИМАНД
КОРНЕЛІЙ } дворяни.
РОЗЕНКРАНЦ }
ГІЛЬДЕНШТЕРН }
ОЗРІК
ІНШІЙ ДВОРЯНИН.
СВЯЩЕНИК.
МАРЦЕЛІЙ } офіцери
БЕРНАРДО }
ФРАНЦІШКО, жовніяр.
РАЙНАЛЬДО, слуга Полонія.
КАПТАН.
ПОСЛИ.
ТІНЬ ГАМЛЕТОВОГО ВІТЦЯ.
ФОРТИНБРАС, норведзький королевич.
ГЕРТРУДА, краля Данії, Гамлетова мати.
ОФЕЛІЯ, донька Полонія.

Дворяни і дворяниці, офіцери, жовніари, акторі, гробарі, матрози, післанці і слуги.

Місце діла: Ельзинор.

¹⁾ Федькович систематично пише: Гемлет. ²⁾ У рукоп. усіди: Лаерт.

ПЕРШИЙ АКТ.

Перша сцена.

Ельзинор. Площа оперед замку. Францішко на стойці. До него виходить Бернардо.

Бернардо.

Там хто?

Францішко.

Ба я питаю, хто там? — Стій
І готло дай!

Бернардо.

Король аби здоров!

Францішко.

Бернардо це?

Бернардо.

Він сам.

Францішко.

Ви на мінуту

Приходите.

Бернардо.

Дванацята минула;

Йди припочинь, Францішку.

Францішко.

Дякувать

За облюзунок. Студено якось,

А на душі чогось мині так важко...

Бернардо.

Спокійну мали стойку?

Францішко.
Нї чичирк.

Бернардо.
Тож добре; на добраніч вам. А сли
Горація або Марцелія
Де уздрите, що мають варту разом
Зо мнов, то їм скажіть, аби не дуже
Барили ся. (Горацій і Марцелій приходя).

Францішко.
Минї здаєть ся, що
Це в'ни і йдуть. — Гов! Стійте! Хто такий?

Горацій.
Держави други.

Марцелій.
Данійські вазалі.

Францішко.
Добраніч вам.

Марцелій.
Ідіть здорови, мій
Товаришу. Вас хто це злюзував?

Францішко.
Бернардо має стойку. Вам добраніч! (Францішко пріч).

Марцелій.
Бернардо, ге!

Бернардо.
А що? — Горація
Нема?

Горацій.
Дробиночка.

Бернардо.
Як маєтесь,
Горацій і Марцелій?

Горацій.
Ну, і як? —

Указувало ся вам знов оно?

Бернардо.
Ба я нічо не видів.

Марцелій.

А Горацій

Не хоче вірить нам про ту прояву,
Що ми на свої очі двічі аж
Ї виділи, але ще каже, що
Це нісенітниця. А я его
Умисне запросив до нас на стойку,
Аби він сам ся приконав, та не
Казав, що це пусті лиш вигадки.
Нехай говорить з нев.

Горацій.

А ба! коли

Оно ся не покаже.

Бернардо.

Прошу вас,

Сідайте лиш на хвилю, най вам ще раз
Росповімо, як ми прояву тую
Дві ночі виділи; то може нам
Тогди хоть мене вірити.

Горацій.

Про мене.

Сідаймо-ж та послухаймо, яку
Це казку меть Бернардо вповідати.

Бернардо.

Тої ночі,
Як верхова зірниця там стояла,
Де в'на тепер стоїть, то виділи
Марцель і я, це була перша —

Марцелій.

Тихо! —

Дивіть, як знов іде! (Тінь указує ся).

Бернардо.

І дознаку

Як наш король покойний!

Марцелій.

Говори

Горацію, до него, ти письменний.

Бернардо.

А що, не саманає королеви?
Диви, Горацію!

Горацій.

Як з ока 'му.

Це з дива ми не сходить; аж мороз
По тілі йде.

Бернардо.

До него можна-ж буде
Заговорити претці.

Марцелій.

Ізични

До него річ, Горацію.

Горацій.

Ти хто

Такий, що поночам блукаєш ся,
А ще до того перекинувшись
Виставнов тов особов короля
Покойного? Вповіж нам, Бога ради!

Марцелій.

Огнівалосьь.

Бернардо.

Диви, як утікає. (Тінь димидіє).

Горацій.

Стій! Говори! Єсли душа ти чиста —

Марцелій.

Пішло, і ні питає.

Бернардо.

А теперь,

Горацію, пусті це вигадки?
Чого-сьте зодрегли ся так, та так
Поблїдли? Що-ж ви кажете на це?

Горацій.

Ніколи в світі був бих це не вірив,
Як був бих своїми очима це
Не видїв.

Марцелій.

Не самарне-ж королеви?

Горацій.

Як ти тобі. І зброя та сама,
Що ї носив, коли ся з Норвегом
Він бив, і позор той самий грізний,
Коли з санок він Ляхом потурав
На лід був. Диво з дива!

Марцелій.

Так він двічі

Уже, і в цю саму глуху пору
Минав по три стояки.

Горацій.

Що має це

Значити, годі зміркувати. Да
Як я собі це витолковую,
То на воєнні зърви у державі.

Марцелій.

А вжеж. Але сїдаймо, та скажіть ми,
Хто може знати: чо' такі тяжкі
Варті отце постали, що ніч-ў-ніч
Підданих зб'ють, та чого день-ў-день
Гармати все зсипають, та знаряд
Воєнний у одно скупобують
З увезьде, та чого так наголов
Все кораблі справляють та будують,
Що нарід вже ні свята ні неділі
Не має? — І чого ті роботи
Як день так ніч не угавають? Це
Нехай мині хто скаже!

Горацій.

Я це й сам

Вам скажу, по-за-кілько розумію.
Вам свідомо-ж, як з подуфалости
Та з зависти норвецький Фортинбрас
Покойному отцему королеви,
Що тїнь єго тепер ми виділи,
Був виточив війну. — Наш годний Гамлет,
Бо це єму всі люде признають,
Убив Фортинбраса. Єго-ж краї
Усі припались Гамлету, бо так

Це було зговорено й записом
Ствержено, щоб усі краї того,
Котрий війну прійгра, припали ся
В власть дущому, бо так ведеть ся звичай
В рицарстві, і на це говірка була.
Бо Гамлет також був поклав у застав
Кавалок свого краю, щоби був ся
Припав на відвореть Фортинбрасу,
Як цей би виграв був тоту війну.
Теперь же-ж, знаєте, Фортинбрасів
Наступця, той здуфалий син его,
Напрятав у норведзьких своїх скалах
Чималу гурму всяких розбишак,
Гарцизників, котрі за харч 'му служать,
І думає він з ними на відважне
Пуститись діло, а тото таке
(Як це і ми вже добре зрозуміли),
Щоб силов відоймити ті краї,
Котрі, як я вже вам уповідав.
Отець его утратив. — Цеж і є
Ціла причина, як порозумів я,
Збройованя о-тілького та тільких
Вартій та заходів.

Бернардо.

І я міркую,

Що иншої причини тут не має,
Як лиш тота одна. Коби на добрий
Конець лиш вийшло це, що нашу варту
Тїнь переходить, а до того ще
И замого того короля, що він
І сам причиною був війні ті.

Горацій.

Ця

Указія на те похожа зовсім,
Щоб ясність розуму запорошити.
У Римі за часів, коли це він
У найсвітліші славі красував ся,
Це саме діяло ся передом
Убою Юлія великого:
Стояли на роствір усі гроби,

А умерці скомліли улицями
По Римі. Отаке й теперь оно
Заводить ся, матбути в передовці
Тяжких часів та нужди та золи,
Та чорної години. Бо й теперь,
Так як тогди, і небо і земля
Ворожать цим краям і народу
Отцему горе не аби яке,
І ім указують чудні знаки:
Мітлиці вогняні, криваві зорі,
Тьму сонечка і хто там знає що¹⁾.
А та зізда, що Нептуна державов
Она орудує, хорує вам
Неначе на нічниці, гейби це
Вже страшний суд настати мав. (Тинь указуєсь знов .

А тихо-ж!

Дивіть, як знов іде! Я зіпру 'го,
Хоть абих знав, що мя підотне. — Стій,
Маро!

Коли ти мову дано, яко й нам,
То говори зо мнов!

Сли може діло би яке блага
За упокой душі твої зробити
Годило ся, то говори до мене!

Сли може знаєш долю цього краю,
Що ї ще можнаб повернуть на добре,
То говори!

Або єс може ти нечисті гроші
Зза живота поклав у землю, за що,
Як кажуть, душі грішні по смерти
Скитатись мусять ще (Півень піє).

То говори!

Стій, говори! — Зіпри єго, Марцелій!
Марцелій.

Я тну 'го елебардов?

Горацій.

Ну 'го тни,

Коли не хоче стати!

¹⁾ Первісно: і ніт май вісти що.

Бернардо.

Він є тут!

Горацій.

Ба тут!

Марцелій.

Пропало! Ми 'го скорбимо,

Що ніби це ми справди грозимо

Їго повазі о-такі майстатні.

А це єму так годі що удіять,

Як вітрови у поли. — Злостна наша

Лиш яграшка отце.

Бернардо.

Оно хотіло

Казати щось, аж півень це запів.

Горацій.

Онож на це вам стрепенуло ся,

Неначе той, що почувавсь до

Якого злого вчинку, та зривавсь

На кожний шелест. Я нераз це чув,

Що півень служить в божка Дажбога

Це за сірманича, і всїгди 'го

Корняє своїм голосом різким

Та голосним. Тогди, приповідають,

Що мусять всі блудні і окаянні

Ті душі, чи они у воздусї,

Чи на землі, чи у воді, чи де

Небудь, вертати ся у свояси,

А що отце не вигадка а правда,

То сами приконали ся теперь.

Марцелій.

Оно знимиділо, як скоро лиш

Запів півень. Ще приповідають,

Що всїгди, як ся ближить та пора,

Коли різдво Спасителя святкуєм,

То раний птах той не вгаваючи

Все піє-випіває. А тогди,

Приповідають, що ні оден дух

Пленичитись по світі вам не сміє,

Така отце блага та животворня

Пора. Тодя, як казують отце,
Не сміє нї планета вас підвіять,
Нї розійгра водити блудом вас,
Нї відьма счарувать: така свята,
Та о-така спасенна ця пора вам.

Гораці й.

Отце і я так чув, і вірю навіть,
Що цьому так. Але вже ось і ранок
Заглянув зза гори; кінчаймож варту,
І я бих вам так раяв, це усе,
Що виділи сеї ночі, вповісти
Гет королевичеви Гамлету;
Бо я бих побожив, що та мара,
Що з нами не хотіла говорити,
З ним говоритиме. — Пристаєте
На це? — Бо так і обовязок кажесть,
І наш прихил до королевича
Нам так велить, і так годить ся навіть.

Марцелій.

Це так ми і зробім; лиш я не знаю,
Де нинї рано нам 'го відшукати. (Усі прих.)

Сцена друга.

Державна світлиця в замку. Король, краля, Гамлет, Полоній, Ляерт,
Вольтиманд, Корнелій, дворяни і поїзд.

Король.

Хоть по смерти це Гамлета і брата
Нам вельми дорогого память наша
Ще свіжа, і годило би ся ще
Тужити серцю нашому, і всі
Державі на оден ся смуток скласти:
Однако-ж розум совість нашу хоть
На стілько угулубив, що й его
Покойного ми споминаємо,
І наш гаразд на думці маємо.
Тож так ми й з нашов першішнов сестров,
А теперішнов кралев, удовов
Достойнов, що отця держава сильна
На ню припалась о-по-відумерськи,

З приборканов утіхов, так сказавше —
З одним, веселим, другим слезним оком,
З гучнойов тризнав, а сумним весілям,
Розваживши по полам й жаль¹⁾ і втіху:
Отак, як кажу, ми ся й подружили,
Не поминувше й вашої поради,
Котра по добрі воли кождий крок
Наш потвердила нам. За це усе
Вам дякую сердечно. — А теперь
Вам знати, що здуфалий Фортинбрас,
Думаючи, що по смерти це брата
Покойного держава наша зовсім
Вже вийшла і з ряду і с переду,
Не может доста нам післів наслатись,
Абих ему віддали всі краї ті.
Що брат покойний виграв у єго
Вітця раз. Тільки, що ся цего тичить.
Теперь знов нас що тичить ся, й чого
Ми вас сюда призвали. Річ така:
Ми пишемо до Норвега старого,
До вуйка того шибайгалови,
Бо він слабий лежить, і мало що,
Або й нічо не чув о тому всему,
Що той єго непіт заводить. — Я
'Му пишу, щоб він зараз прионер
Ті заходи усі, бо у єго
Державі він людей вербує і
Набір свій набирає. — Ви-ж оба,
Корнелій годний мій, і Вольтиманд,
Вас до старого Норвега я шлю,
Єму ся уклонити і в угоду
Зайти з ним, але далі ні, як у
Паперах цих стоїть. — Гостіть же-ж ми
Здорови, а кінець най діло фалить!

Корнелій і Вольтиманд.
Тай нас повинен, світлий пане.

Король.

Ми

¹⁾ Первісно було: Переполомивше і жаль.

Сподіємось на вас. Гостіть здорови !

(Корнелій і Вольтиманд пріч).

А щож Ляерт нам доброго вповість?

Ви мали прозьбу це до нас; якуж?

Коли лиш доброго чого у свого

Ви короля бажаєте, то певне

Не даром. Щож такого маєте?

Бо голова не в щиріща плечом,

Ні руки голові, як данійський

Престол це батьку вашому. — Чого

Бажаєте, Ляерт?

Ляерт.

Пресвітлий пане:

Ласкавого позволу, повернути

Назад у Францію. У Данію

Приїхав я з охотойов, аби

При коронації сповняти службу.

Да сповнившє повинність свою, я

Признам ся, що назад мене душа

Це тягне в Францію, і я благаю

У маєстату вашого позволу

Ласкавого.

Король.

А батько-ж ваш? Полоній

Нічо напротив того?

Полоній.

Світлий пане!

Я мушу вам признатись, що як став

Мене прісьбами своїми в одно

Лоточити, аж мусів я нарешті

Пристати; ніщо було ми робити.

То-ж молю й я у вашой зверьхности

Ласкавого позволу.

Король.

Як вам воля.

То-ж в добрий час, Ляерт, а користайте,

Як можете, ви з молодости свої!

Цей світ лиш раз красуєсь чоловіку,

Вітак минаєсь як весна. — Що-ж Гамлет,

Непіт і син мій любий?

Гамлет (про себе).

Більше як

Непіт, а менше сина.

Король.

Чо' отце

Над вами хмарно все?

Гамлет.

О ні, мій пане!

У мене аж за надто сонця.

Краля.

Зверж

Ту чорну барву бо вже раз, мій Гамлет,

І приязно поглянь на короля

Ти свого. Чо' шукати вже теперь,

Насупившись як тая чорна хмара,

Покойного це батька у землі?

Ти-ж добре знаєш, що це всіх нас жде,

Що хто родив ся, той і вмерти мусить,

І свій короткий вік мінять за довгий.

Гамлет.

Це так; короткий вік мінять за довгий.

Краля.

Абож не так? — Чого-ж оно тобі

Таке дивне здаєть ся, га?

Гамлет.

Здаєть ся!

Ні, це ся не здає, а діськи є;

Тото, що ся здає, нічим не є.

І чорний цей мій плащ, і жалібна

Одежа ця на минї, і ці здохи

Порожні, і ріки сліз отчих,

І ці фрасунки, ці нуждованя

І з тугами всіма: отце усе

Здаєть ся лиш, бо це усе удати

І удавати можна, і для того

Оно мене не в стані показати

Тим, чим я діськи є, а не здаюсь лиш.

Да тут, у собі, ношу я таке,

Що в'но ся не здає, а діськи є.

Покривало лиш пишно покриває,
Але душа сама собі лиш знає.

Король.

Це красно з вас і гарно, Гамлете,
Що за вітцем так вельми тужите.
Однакож мусите ви также знати,
Що й вашому вітцеві вмер отець,
А цьому также, цей знов синові
Лишив тугу по собі; так годить ся.
Але в одно тужить лиш та тужити,
Це не туга вже, але це упрямість,
А що упрямість, то і гріх. Така
Туга ні чоловіку не пристойть,
Ні Вишньому у лад, бо в'на корить 'му,
Про тее навіть і не спомянувшє,
Що чоловіка в'на показує
Недérзного, полохого, слабого,
Такого, що на чоловіка зовсім
Не подобає. — Бо коли-ж ми знаєм,
Що так це мусить бути, і у світі
Від поконвіку так оно ведеть ся:
Про віщо-ж так собі єго упрямо
До серця припускати? — О, негоже!
Це гріх від Бога, гріх і від померших,
І з розумом ся зовсім не годить.
Бо смерть збирає покотом усіх;
І кожний похорон наповідає
Усему мирови: „Так мусить бути!“
То-ж прошу вас: ударьте вашим смутком
Об землю, а мене за батька майте;
Бо світ це має знати, що ви є
Найближні моему престолу цьому,
І моя вас любов високо так
Вознести думає, як батько лиш
Це приобріти синові є в стані.
Що знов ся тичить волі вашої —
Вернуть у Вітинград в високу школу:
Це зовсім не по наші воли є.
Тиму-ж вас просимо: послухайте,
Останьте ся під нашими очима!

Ви-ж претці перший наш боярин, а
А до того ще й непіт, до того й син.

К р а л я.

Най мати тя вблагає, сину милий!
Я прошу тя, не йди у Вітінград!

Г а м л е т.

Вас рад послухаю я, нене люба.

К о р о л ь.

Це було любе, красне, миле слово.
Ото-ж останьте ся ви тут при нас
У Данії. Ходім тепер, сопрого!
Це любе слово сина Гамлета,
Єго ця послушенність вельми дуже
Увеселили серце моє; а
Щоб світ цілий це знав, нехай же кожду
Веселую, почестну чашу, що
Ї данійський король це спорожнить
Сьогодні, всі гармати в облаки
Аж понесуть, а радість королевська
Відобеть ся да аж о небеса!
Ходім! (Сурми. Усі пріч окрем Гамлета).

Г а м л е т.

О, щоб спіжевії ці мої кости
Отак ся ростопили як той віск!
Або аби був Вседержитель був
На самобійство заповідь тверду
Ту свою не наверх був! — О, мій Боже!...
Яке-ж пусте та ялове яке,
Та пренудне та препряне ціле
Пікловане отцего світа-міра
Минї ся видасть! Аж гидко ми!
Минї ся видасть він, що пустий той
Город, що піде в дич та буряни
Присядуть буйні зовсім 'го. До того
Аж мусіло прийти, до того краю
Аж довести ся мусіло!... Лиш два,
Два голі місяці, як він помер,
Ба ще і два не сповна, ще і два ні!...
Такий достойний муж, що цей до него

І тільки не подобен, що Сатир
До красного Апольона, а ї,
Ї, мою маму це, отак любивше,
Що навіть і вітрець який неблагий
Не смів на ню дунути, не аби що!
О небо й земле!.. Мусить це мині
В одно на думку насувати ся?...
Та же-ж она до него так горнулась,
Що і святі би були присягли,
Що ї люба день-у-день ще росла.
А претці місяць, місяць лиш оден —
О, слабодушносте, на ймя ти — жінка!
Оден лиш місяць... ще і чоботи
Ті не зношені були, що она в них
Ішла за трунвов батька мого, знай
Та Ніоба у сльозах: а она вже —
Так, вже — о Боже-ж!... претці й скот безумний
Тужив би, довше!... була з моїм вуйком
Вже й заручена, з вуйком, братом рідним
Покойного, що так до него він
Подоб, як я це до Гераклія!...
Оден лиш місяць... сльози ї лукаві
По моїм батьку ще й не обісхли —
А в'на вже подружена!... О, проклятий
Ти поквапе, у кроволожне ложе
Так квапитись! — Не є гаразд це, ні,
Й гаразд не можеть бути! — Рви ся, душе,
Коли уста мої-ж мовчати мусять!

(Горацій, Бернардо і Марцелій виступають).

Горацій.

Щасть Боже, принце мій!

Гамлет.

А! Слава-ж Богу,

Що вас здорових вижу! — Це Горацій,
Коли себе ще сам я не забув.

Горацій.

Так є, ласкавий пане, ваш слуга.

Гамлет.

О ні, мій друг, отак ви в мене зветесь.

І щож прогнало з Вітинграду вас?
А це Марцелій?

Марцелій,
Він, пресвітлий пане.

Гамлет.
Витайте-ж ми, і добрий вечер всім!
Але кажіть, що з Вітинграду вас
Тут привело?

Горацій.
Прогулянка пуста,
Мій принце.

Гамлет.
Я-ж би вашим ворогам
Не радив це казати, та ні ви
Мене намовите, абих вам вірив,
Що сами ви на себе кладете;
Бо я аж надто дуже добре знаю,
Що не гуляк ви брат. — Але без жарту:
Що доброго сюда вас привело?
Ми навчимо ще гарно тут вас пити,
Нім підете.

Горацій.
Ми батьку вашому
На похорон прийшли

Гамлет.
О, не жартуй же-ж,
Товаришу мій шкільний, бо прийшов єсь
На мамине¹⁾ весіля.

Горацій.
Справди в'ни²⁾
Ні раз не забарились.

Гамлет.
Це-ж бо зовсім
Як раз по господарськи, мій Горацій;
Що з похорону страви полишалось,
То зараз в'на придалась д' весілю.
О, я волів би був, Горацію,

¹⁾ В рукоп. мамини. ²⁾ Перв. було: це.

Найтяжшого це ворога у небі
Побачити, як те! — О, батько мій!...
Мині усе ся видить, що єго
Я вижу це, Горацій...

Горацій.

Де, мій панє

Ласкавий?

Гамлет.

У души мої.

Горацій.

Я знав 'го;

Був годний то король.

Гамлет.

Був чоловік, —

Берім¹⁾ і с'як і так. Такого вже

Нам це не доведеть ся видіти.

Горацій.

Мині знов, королевичу, ся видить,

Що я єго і тої ночі видів.

Гамлет.

Ти видів це? кого?

Горацій.

А короля,

Мій принце, батька вашого.

Гамлет.

Ти видів?

Єго?

Горацій.

Най вас це, принце, не дивує,

Бо це мині і ці пани присвідчують.

Гамлет.

Сли в Бога вірите, уповідайте!

Горацій.

Дві ночі це раз-пó-раз виділи

Отці пани, Бернардо і Марцелій,

Особу, зовсім так, як ваш отець був,

У ясні зброї вся від голови

До ніг, як в'на, поважно, знай у праздник,

¹⁾ Перв. Кажім

Три рази приходила по при нї
Не далї як на обрак. Да они
Так були ся злякли, що і промовить
До неї не відважились, не то-що.
Це нишком уповіли в'ни минї;
На третю-ж ніч іду я з ними сам
Вже сокотить; і діськи так це було,
Як в'ни ми вповідали: і та постать,
І в ту саму пору, і там де перше,
Оно приходить знов. — Рука руці
Не саманає так, як вашому
Це батькови оно. Покійного-ж
Я претці добре знав.

Гамлет.

А де-ж це було?

Горацій.

На площі, де на варті ми стояли.

Гамлет.

Нічо-ж до него ви не говорили?

Горацій.

Я говорив, да в'но нічо минї
Не відповіло. Раз лиш видїлось,
Що повернуло головов, неначеб
Казати що хотїло; да на це
Запіяв півень, і оно у бік
Шатнуло ся, і там знимидїло¹⁾.

Гамлет.

Дивна це річ

Горацій.

Як Бог на небі, принце,

Що цьому правда є. Ми думали,

Що це повинність наша вам вповісти.

Гамлет.

Мене це затривожило чимало.

Ви варту нинї маєте?

Усі.

Так є,

Ласкавий пане,

¹⁾ Перв. Здимидїло.

Гамлет.

Кажете, в риштунку?

Усї.

У зброї, світлий пане.

Гамлет.

Зовсїм, гет?

Від голови до ніг?

Усї.

Від голови

До ніг

Гамлет.

Але 'му тварь не виділи?

Горацій.

Ба, пане; на роствір була решітка.

Гамлет.

Сердите виглядало?

Горацій.

Переже¹⁾

В печали, як сердите.

Гамлет.

А на тварь

Черлене чи бліде?

Горацій.

Як біль бліде.

Гамлет.

На вас дивило ся?

Горацій.

В одно дивилось.

Гамлет.

О, що-ж мене не було там!...

Горацій.

Ви булиб,

Переполошились.

Гамлет.

І це быть може.

Барило-ж довго?

Горацій.

От, що можна би

Не борзо це до сто порахувати.

¹⁾ Перв. Періже.

Марцелій і Бернардо.
Ба довше, довше.

Горацій.
Як це я 'го видів,
То ні.

Гамлет.
А борода 'му шпаківата?
Не запостерегли?

Горацій.
Така, як він
Ізза життя носив: сивозеліза.

Гамлет.
Я нині сокотити му; будь може,
Оно покажуть ся.

Горацій.
За це вам ручу.

Гамлет.
Покажуть ся оно мині у зброї
Вітця мого покойного, то з ним
Я говоритиму, хоть най там пекло
Отворить ся та це мині загрозить.
А вас знов прошу всіх: сли до теперь
Нічо нікому-сьте не вповідали,
То і на далі в тайні це тримайте.
А що там у ночі нї випалоб:
Усе на умі майте, а язик
Тримайте за зубами. Вашу щирість
Надгороджу. Бувайте ми здорови!
А в ту годину перед півночи
На площаді в вас буду.

Усі.

Ваші слуги.

Гамлет.
Ба други, други. То-ж гостіть здорови!
(Горацій, Марцелій і Бернардо пріч).

Гамлет.
Тінь мого батька в зброї! — Це негоже!
Я щось догадуюсь недоброго.
Коби прийшла лиш ніч! А заки прийде, —

Цить, моє серце ще! Лукавий твір
Й крізь землю ся приколоєть на двір. (Пріч).

Третя сцена.

Світлиця в дворі Полонія. Ляерт і Офелія виступають.

Ляерт.

Всі річи мої вже на кораблі.
Бувай здорова. І ты, сестро, прошу,
Бєли яка оказія ся лучить,
Дай віданє о собі.

Офелія.

Будь це певний.

Ляерт.

А що знов Гамлета ся тичить, і
Єго тих женихливих іграшок:
То не вважай ти їх за більше що.
Як лиш за те, чим тільки в'ни і є:
От мода теперішна, вірай лиш
Криви, лиш квіточка весняная,
Швидка а не тривуча, забавка
На хвильку, білш нічо.

Офелія.

Нічого білш? —

Ляерт.

Ані нічим не май її за білше.

Буть може, що теперь тебе він любить,

Що ні ще скверна, ні лукава думка

Єго ще чисту волю не грузить.

Але розваж лиш те, що у єго

Посаді воля не єго це воля,

І він підданий свого стану є.

Не можна 'му отак, як другим людем,

По свої воли виберать собі,

Бо від єго вибору і безпека

Й гаразд держави є залежен, і

Тиму він мусить свій вибор піддати

Під волю того народу, що він

Єго є головою. О-тиму же:

Бєли він каже, що тя любить, то
Тобі належить вірити отце
Лиш по-за-тільки, по-за кільки можеть
У своїм стримени він свого слова
Додержати, а це нї білш нї менше,
Як з данїйськов це волев ся ладять.
Лиш це одно возьми си на розвагу,
Що твоя слава би на тїм втеряла,
Бєли би-сь¹⁾ дала 'му ся на²⁾ підмову,
І свою правість би-сь занапастила.
Бо кров, бєли у нас ся розгуляє³⁾,
То не лиш наше тіло, але й розум
І душу у полон свій заберавть.
Оцего бій ся, сестро моя, бій ся!
Не потурай ти серцю, волю 'му
Нї в чому і нїколи не давай.
І найонимливіща дївчина
Уже за надто марнотравить ся,
Бєли лиш ся до місяця укажеть
У некротї, а тяр сегодне, де
І Пречисту вже носять по зубах,
А рожу ти росточує червак
І не розвитку ще. Мороз найгірше
На молоду сївбу це шкодить. Знай же-ж:
Що кріткість є найліпша оборона,
А молодість без віч — сама в біду ся вгонить.

О фелїя.

Я твої речі матиму на ввазі;
Але-ж і ти бо, брате, щоб не був,
Як тїї проповідники бувають
По-деколи, що других знають правов
Дорогойов до неба в'ни справляти,
А сами же-ж прямісько в пекло йдуть,
Облудники.

Ляерт.

За це не бій ся, сестро!
Да я ся забарив. — А! бадечко!

(Полонїй виступав.)

¹⁾ В рукоп. тут і далі: бєсь. ²⁾ В рукоп. над. ³⁾ Перв. розгулясть.

У друге нам прощати довелось¹⁾,
То в двоє мете і благословити.

Полоній.

І ти ще тут, Ляерт? а в корабель!
Вже паруси давно там позводили,
На тебе лиш чекають. — Приступи
Благословити ся. (Кладе 'му руку на голов.

А що тобі

Отце казати му, то набери
Собі до свого уму. Що думаєш,
Не вповідай нікому, а думай
Над кождим, що ти твориш, що ти робиш.

Будь гречний, але с кождим не гречнай ся;

Тих приятелів, що за добрих їх

Пізнав, о-так приковуй си до серця,

Як сталев: але і не голодай

Си руку, кождому подаючи ї,

Котрий ся навине тобі на руку.

Від зачипки варуйсь як від вогню;

Але если собі з ким вирискаш,

То вже не попусти, аби тебе

Противники твої бояли ся.

Ти слово кожде слухай і приймай,

Да свого слова не давай нікому.

І раду кожду вислухай, але

Що ти о ні думаєш, і як ти ї

Гадаєш слухати — най це ніхто

Не знає і по тобі не покмітить.

Носи на стілько ти коштівно ся,

На скілько вистарчає твій карман,

Але ніколи лизнем аж не будь.

Усе виставно, да без пересади;

Бо люде, що розумні, по отцему

І пізнають, хто чоловік, хто ні;

В Французів особливший дар на це є.

Не зич нічо в нікого і ніколи;

Бо з позичков нераз ти і приятіль

Пропаде; хто у других позичає, і

¹⁾ Перв. було: У друге нам це довелось прощатись.

То з того вже й господаря не має.
А це за все найліпше уважай:
Хто сам у себе вірну вірність має,
Той другого покривдить не гадає.
Здоров же будь! — А той, що ділить долю,
Нехай вкріпить у моїх тя глаголах!

Ляерт.

В покорі з вами це прощаюсь, батьку.

Полоній.

Пора, пора! Іди вже, слуги ждуть.

Ляерт.

Здорова, сестро, будь! — А май на думці,
Що я тобі казав.

Офелія.

Всі речі твої

У мене наче в скрини, а від неї
Ключі у тебе.

Ляерт.

Будь же-ж ми здорора! (Пріч).

Полоній.

Він що тобі казав, Офеліє?

Офелія.

Про Гамлета отце він.

Полоній.

На пору,

Єй Богу, на пору! — Я зачував, —

Бо так мене дійшло, — що він

До тебе залицяєть ся, а ти знов —

Тобі це ще і овшем. Сли це так,

І сли тото, що доносило ся

До моїх ух — да це не доносилось,

Але мене перестерігано —

Сли цему так є, кажу, то ти скажу,

Що ти не зовсім так си поступаєш,

Як мої би доньці і мої чести

Пристоїло. Що є там мижи вами?

На правду ся признай!

Офелія.

Да це лиш те.

Що він до мене щирій.

Полоній.

Говори!

До тебе щирій!... Щирозубице

Ти необачна! — Я це лїпше знаю!

Байкам ти віриш?

Офелія.

Чи-ж я знаю, татку,

Що вірити?

Полоній.

А я ти скажу, доню:

Ото ти вірь, що ти дитина ще,

І що ти кожний жерт береш за правду;

А жерт усігди жертлом. Да коли вже

З жертлами тими так я розходивсь,

То скажу ти без жерту, що дурна єсь.

Офелія.

Він, правда, много прилицявсь до мене,

Да все лиш по-честі, усе звичайно.

Полоній.

О, гарна честь мині це! — Заберись!

Офелія.

Він ще і присягав ся на чим світ

Стоїть, що він по правді се гадає;

Казав, що це —

Полоній.

На пташку капканець!

І я би ще не знав, як то гладонько

Ся божить нам, сли кров та розбуяєсь!...

Да це соломяна лиш половінь,

Що світить а не гріє, і не довше

Отце, як ті слова і провести

Часу потрібно. — Від сегодне ти

Мині ся дорожи собойов білше;

Ти не на те, аби кому там будь

На їх ласкавий розказ ставитись

На бесїду. — О Гамлеті ти думай

Си так: він молодий ще, вільно 'му,
А не минї, робити що хотїти.
Вважаєш? А прицягам тим его
Не вірь, це звідники, на тварь лишень
Хороші, на язык лиш облестні,
Неначе ті просатарі-вшуканці,
Що гарно божкодайкати уміють.
Досить на тім! Від нинї з Гамлетом
У раду заходити ти не смієш,
Та ні собі ся розскреготувать!
Ходи!

О фелїя.

За все послухаю вас, татку. (Обое прїч).

Четверта сцена.

Площадь. Гамлет, Горацій і Марцелій виступають.

Гамлет.

Неначе ти косойов тягне.

Горацій.

Вітер

Як з гробу холодний.

Гамлет.

Котра година?

Горацій.

Дванацята ме ближити.

Марцелій.

Вже біла.

Горацій.

Уже? — а я й не чув. То далї вже

Пора, коли мара та ме ходити.

(За подрев сурми і гармати).

Це що, пресвітлий пане?

Гамлет.

Це король

Заводить бенкет і ціліську ніч

У гульках потич ходить. А як скоро

У себе кубок¹⁾ вихилить вина,

¹⁾ Перв. куфіль.

Так зараз у кітли та сурми знати
Дають, який це з него за козирь.

Горацій.

Це тут такий звичай?

Гамлет.

Такий звичай.

Да я хоть тут і родився і ріс,
Я думаю, що цей звичай нехати,
То краще було би, як 'го тримати.
Бо й так ці п'ятики й цей розпуст
Пустили у цілого світа нас
В неславу вже. П'яницями нас звуть,
І иньше ще таке нам прізвище
Прилатують, що сором аж казати.
Да й справді: хоть ми що і не робім,
Хоть що не діймо й найславнішого, —
Налогу цього ради за нізачо
Усе нам пишеться. Отак оно
Ведеться і с поодинокими.
Через одну яку родиму ваду,
Що ми нарешті і невинні і
Бо та природа філем не питає¹⁾, —
Через який перехопний там корт,
Що і найрозумнішого з путя
Звалити може, ба і звалює, —
Через яку привичку незвичайну,
Що в'на й найкращий звичай забресклить, —
Через таку яку небудь там змазу,
Однако: чи родиму, чи привиклу,
Ми честь і славу нашу тратимо
На віки, хоть про решту наша добрість
Така би чиста була, як то сонце.
Одно лиш зеренце моральної в нас вади,
А вже і світ добріт нам білше не порадить²⁾.

(Тінь указуєсь).

Горацій.

Дивіть ся, як іде!

¹⁾ Перв. було: питасть. ²⁾ Перв. А цілий світ добріт уже нам не порадить.

Гамлет.
Всі божі сили,
Ратуйте! — Будь ти добрий, будь ти злий,
Дуни ти небом, хоть диши ти пеклом;
Май добру гадку, або май ти злу:
Ти у такі особі ми приходиш,
Що я до тебе мушу говорити,
І зву тя Гамлетом, зву королем,
Вітцем, державним паном Данії.
О, дай ми відповідь, нехай не бю ся
В непевности, як в тьмі! Скажи мені,
Для чого твої моці з домовини
Це виломили ся? чого твій гріб,
Де мвром ми тебе уляговили,
Ті маймурові свої вилиці
Нараз роззявює і тя на землю
Вимітує? І що отце значить,
Що ти померший, в повні, ясні зброї
До місяця уповідаєш ся,
На страх нічницям, нам же грішним людем
На вдивовижу, чудо та поталу?
Кажі: чого? на що? і що нам діять?
(Тинь киває на Гамлета).

Горацій.
Оно на вас киває¹⁾, би-сьте²⁾ йшли
За ним, неначе би оно сам-на-сам
Хотіло з вами говорити.

Марцелій.
Дивіть ся,
Як приязно вас кличе! — Не ідіть!

Горацій.
Лиш то ні!

Гамлет.
А коли-ж бо тут не хоче
Зо мною говорити! Я іду.

Горацій.
Не йдіть, мій принце любий!

¹⁾ Перв. киває. ²⁾ В рукоп. бесьте.

Гамлет.

Я-ж чого

Бих мав бояти ся? Мій вік у мене
Не варт і шеляга, а душу мою —
Що-ж може в'но душі мої пошкодить,
Коли она така безсмертна, як
Оно? І знов киває¹⁾! Я іду.

Горацій.

А як би вас на море завело,
Або на шпиль страшної тої скелі,
Що он у море так ся нахилила,
А там вітак би перекинулось
У жах який, що би могли-сьте навіть
Зійти з розуму? — Це лиш поміркуйте!
То місце і без того вже жасне,
Отак похиле²⁾ в море, а до того
Возьмім ще й море, що так страшно це
Реве та завиває...

Гамлет.

А оно

В одно киває ще. Іди на перед,
Я піду за тобов.

Горацій.

Не підете,

Мій принце! (Тримає 'го).

Гамлет.

Пріч з руками!

Горацій.

Слухайте-ж

Бо нас! За ним не смієте ви йти!

Гамлет.

Судьба моя моя кличе. Кожда жилка
У мині левом стала. (Тінь киває).

У одно

Ще кличеш? — Пріч, пани! Пустіть мене!

(Вириваєсь від них).

А то вас кожного на тінь убою,

¹⁾ Перв. киваєть. ²⁾ Перв. нависше.

Хто меть мене сперати. Пріч від мене,
Вам кажу! — Йди на перед! Я вже йду.

(Тінь і Гамлет пріч).

Горацій.

Сфантазоватів.

Марцелій.

Рушмо ми за ним;

Нам було 'го не слухати.

Горацій.

Ходім!

Ба на яке це вийде?...

Марцелій.

Зачутилось

У Данії.

Горацій.

Чей Бог переиначить.

Марцелій.

Ходім! (Усі пріч).

Пята сцена.

Пустка. Тінь і Гамлет.

Гамлет.

Куда мене ведеш? — Я далі вже
Не піду.

Тінь.

Слухай.

Гамлет.

Чую.

Тінь.

Бо вже ближить

Година, де мині би знов вертати

На муки прістрашні.

Гамлет.

Душе сердешна!

Тінь

Не жалуй ти мене, але послухай,
Що ти казатиму.

Гамлет.

Я слухаю.

Тїнь.

А як послухаєш, то відометись.

Гамлет.

За кого це?

Тїнь.

За мене. Я є дух

Вітця твого, засуджений на час

Блукатись по-ночам, а в днину муки

Огненнії страдати, доки аж

Всі беззаконія життя мого

Да не очистять ся і не одставлять.

О, щоб мині позволено було ти

Страданій моїх тайну уповісти:

То чув такі би-сь¹⁾ речі, що за кожним

Би словом серце твоє роспукалось,

Кров твоя би стинала ся у кригу,

На верхи виступили-б твої очі

Такі великі як світи, твій чупер

Би розлетїв ся що до волосочка,

А кожний волосочок став би дуба

Аж до небіс. Да вісти с того світа

Не для людей туземських. — Слухай, сину!

Бєли вітця ти твогого любив —

Гамлет.

О Боже!

Тїнь.

Відомети ся за убій

Бєго страшний.

Гамлет.

Убій!

Тїнь.

Убій такий,

Якого не бувало ще на світі.

О, кожний є страшний та прегрішний,

Да мому вбєзвє не має²⁾ пари.

¹⁾ В рукоп. бєсь. ²⁾ Перв. не було.

Гамлет.

Уповідай! Уповідай, най лечу,
Як та молитва в небеса, як гадка
По світі, і най мстю ся.

Тїнь.

Ти огідний,

Як вижу. Да хіба би-сь¹⁾ був пріліщій,
Як та гнила колода в чорнім лісі,
Що в'на сама від себе розпадаєсь,
Бєли би моя кривда несповіта
Тя не обрушила. О, слухай, Гамлет:
Они пустили чутку, що як спав я
В городі, то мя²⁾ гадина вкусила;
Таку лукаву покліч у державу
Они пустили це про мою смерть.
Да, сину, щоб ти знав: та гадина,
Що твого батька на смерть укусила,
Бєго корону носить.

Гамлет.

Приходило-ж

Минї на думку! Це мій вуйко! він це!

Тїнь.

Твій вуйко, кроволожна, чужоложна
Та нехарь. Він підмовою, словами³⁾,
Та базаринками — о прєпрокляті
І ті дари і тії звідні речі
Такі! — облудну кралою звів з розума.
О, Гамлете, як тяжко в'на зблудила!...
Мене, що моя чистая любов
Ішла з прицягов мойов рука-в-руку
І по законам шлюбним поводилась,
Мене нехати, а с таким собі
Це накладати, що по-протів мене
І наровень зо мною стати він
І порівнати ся не годе! — Да
Однако, як невинність всїгди си
Однакойов будє, хоть най там блуд
І в твари ангельські ї підмовляє,

¹⁾ В рукоп. бесь. ²⁾ Перв. мян. ³⁾ Перв. та річми.

Отак же і облуда. Бо нехай
І ангельські опістують її руки,
То її навтямить ся то чисте ложе,
І за огидойов она посягнеть.
А тихо-ж! — досвітний завіяв воздух
Прясний! — то-ж мушу квапитись, і ти
Коротко скажу лиш. Як у городі
Я спав по полудни, як це за звичай
У мене було, — вуйко твій закрив ся
До мене і отрою всипав ми
У ухо, соку з зіля змийовону,
А зіля це таке, що в'но від разу
Одним струпом укрив¹⁾ чоловіка,
І с кровйов людзькойов таке незгоже,
Що рушить кождов жилкойов, неначе
Живе то срібло, і від разу кров
Так зітне²⁾ в чоловіці, як косов.
Оттак ся стало і зо мнов: від разу
Одна мя³⁾ рана вкрила препогана
Як Лазаря.
Оттак-бращькії руки ми у сні
Відняли вік, корону, дружину,
І то в таку пору, коли гріхи
Вкривали душу мою як бурян!
Без всякого порядку і ряду,
Без сповіди і маслосвятія,
Без обрахунку з Богом, з усіма
Гріхами на душі, мя³⁾ вирядив
На судище Господне. — Страшно! Страшно!
Аж несповіто страшно! — Сли ти Бога
У серци маєш, не лиши отце!
Не допусти, щоб королевське ложе
Держави цеї перейшло на блуд
Поганий та на кроволожницю.
Однако-ж хоть дошукувати меш
Ти мої кривди і упоминатись,
Да протів матери не починай
Нічо собі; лиши її божі воли,

1) Перв. укрить. 2) Перв. зітнеть. 3) Перв. мня.

Та тому терню, що ї душу коле.
Бувай здоров! Вже искорь зорі чує,
А заря день святий благовіствує.
Бувай здоров! бувай здоров! Мене
Не забувай! (Пріч).

Гамлет.

О сили ви небесні,

І ти, святая земле, і на кого
Ще кликати ся, оклика́ти ся
Мині!?... на вас, пекольні? — О, погано!
Будь тихо, моє серце, тихо будь,
А ви ще не зривайтесь, мої жили,
Носіте ще мене! Тебе забути?...
Нї, душе ти, страдальнице нещасна,
Ще доки пам'яті у голові
Порушені ці мої стане¹⁾ — нї!
Тебе забути? — Всю бувальщину,
Усі науки, всі книжки, всі речі,
Все зітру с таблиці я пам'яті,
Все вивержу я з свої голови,
А в ню тебе, тебе одного я
Покладу: як у Бога це ду́жаю!
О жінко ти проклята! Злодію
Ти над злодіями, що у одно
Ся вмієш осміхати!... Де рава́ш мій,
Нехай собі запишу, хай затягну
Собі це на папір, що чоловік
Все усміхати ся та усміхати
Ся може вміти, а про те однако
Пекельним чортом бути. Так принайм²⁾
У нас це, в Данії. (Пішеть).

Отут ти стій,

Мій вуйку! — А теперь до мої кличі:
„Здоров бувай, здоров бувай! Мене
Не забувай!“ — Їй Богу, не забуду!

Горацій (за подрев).

Ласкавий принце, де ви?

Марцелій (за подрев).

Принце Гамлет!

¹⁾ Перв. стякне. ²⁾ Перв. принаймне.

Горацій (за подрев).
Ратуй 'го, Боже!

Гамлет.

Так це буде!

Горацій (за подрев).

Принце!

Гамлет.

А гов! сюда, ледію! пташок тут.

(Горацій і Марцелій виступають).

Марцелій.

А що, ласкавий пане?

Горацій.

Що, мій принце?

Гамлет.

О чудо!

Горацій.

Уповіжте!

Гамлет.

Ви-ж бо далі

Це розголосите?

Горацій.

Єй Богу! ні.

Марцелій.

І я ні.

Гамлет.

Що-ж ви скажете на це?

Чи-ж було би кому до голови

Таке прийшло? — Да ви ми обіцяли,

Що будете мовчати?

Горацій і Марцелій.

Бог нам свідок.

Гамлет.

Що звесь у світі лиш драпіжник, штроль,

То звесь у нас, у Данії — драпіжник.

Горацій.

Ми знаєм це і без мерців.

Гамлет.

Це так!

Ви правду маєте; а на такий

Це спосіб ми зробимо як найлучше:
Подаймо руки си, і розійдімось,
Куда котрому воля і куда
Душа котрого тягне. — Що до мене —
То йду молитись Богу, видите.

Горацій.

Отце порожні є слова, мій принце.

Гамлет.

Я се¹⁾ не рад, що в'ни вам не у лад,
Да що-ж робити мушу?

Горацій.

Ви отце

Печалите нас, пане.

Гамлет.

Ні, ей Богу!

Печали і без цього є досить
На цьому світі, є, Горацію,
І то чимало. Що мерця ся тичить —
То тільки скажу вам, що цей мертвець
Є честний чоловік за всі мерці.
А сли кортить вас знати, що між нами
Двома там було, то вас в перед прошу,
Нехай вас не кортить. Да сли-сьте ще
Приятелі, жовняри й люде честні,
То би могли-сьте у одному ділі
Вволити мою волю.

Горацій.

Що лиш мете

Бажати.

Гамлет.

Що тут діялось цю ніч,
Нікому не вповісти.

Горацій і Марцелій.

Ні, наш пане.

Гамлет.

Да побожіть ся.

¹⁾ Перв. це.

Горацій.
Честне моє слово,
Мій королевичу.

Марцелій.
А моє також.
Гамлет.

На меч мій.

Марцелій.
Ми уже ся забожили.
Гамлет.

На меч мій, прошу вас, і то без жарту!
На меч мій.

Тінь (с під землі).
Присягніть!
Гамлет.

Га га! ти тут
Ледію? так ти кажеш, добрянице? —
Ви чуєте, гробарь мій цього хоче¹⁾!
Прицягу!

Горацій.
Проведіть, ласкавий пане.
Гамлет.

Що виділи, ніколи і нікому
Не уповісти в світі.

Тінь (с під землі).
Присягніть!
Гамлет.

І тут і де небудь? Перемотаймось!
Сюда, пани! На меч мій руки, що
Ніколи і нікому все що чули
Не скажете, не розголосите ви.
Тут —

Тінь (с під землі).
Присягніть!
Гамлет.

Кириччик с тебе жвавий;
Не згірше рнеш! — Ще перемотаймось,
Товариші!

¹⁾ Перв. хочеть.

Горацій.
Це чудо над чуда!

Гамлет.
О, білше чуда є на небесіх
І на землі, як це розумнакам
Тим вашим в школі снить ся, вірь мені.
Да присягніть
І тут і де небудь, що ви ніколи,
Як в Бога ви спасенія души
Бажаєте і молите — хоть я
Би мусів навіть дивака вдавати,
То ви, чи то лише де уздрите,
Чи як небудь, ніколи і нікому
Пізнати не дасьте, що знаєте
Про що таке або таке, й ніяк:
Ні то, на примір, руки так заклавшє,
Ні головов покивуюч' отак,
Ні по словечку де пускаючи,
На примір, отакому: „й ми щось знаєм“;
Або: „коби нам це лиш ся хотіло“,
Або: „коби так можна як не можна“,
Або: „найшли би-сь люде, лиш коби...“
Це присягніть мині, і по такі
Це правді, по які бажаєте,
Аби вам Господь Бог у кождім ділі
Допомагав це.

Тїнь (під землев).
Присягніть!

Гамлет.
Спочинь,

Душе ти окаянна! (Присягають).

А теперь
Подаймо руки си у щирости
До товариства. І если такий
Пропаций чоловік, як я отце,
Би був коли у стані, любого
Та доброго чого зділати вам,
То приконаєтесь, що Гамлет хоть
За тільки чоловік. — Теперь ходім;

А ще раз прошу вас: нічо нікому
Не вповідайте! Світ ся повихнув,
Да як подумаю, що я 'го маю
Назад направити, то аж мя сміх зберас.
Ходімо разом. (Усі пріч).

ДРУГИЙ АКТ.

Перша сцена.

Світлиця дома у Полонїї. Полонїй і Рейнальдо виступають.

Полонїй.

Подай 'му гроші й листи ці, Рейнальдо.

Рейнальдо.

Подам, ласкавий пане.

Полонїй.

Слухай же

Сюда, Рейнальдо, що ти му казати.
Це було би і хитро й мудро с тебе,
Аби ти передом, нїм ще до него
Самого підеш, міг довідатись,
Як він ся там справує.

Рейнальдо.

Я це й сам

Вже думав, пане.

Полонїй.

Думав єсь? діправди?

Це добре думав ти, це дуже добре!
У перед же старай ся, любчику,
Довідатись, чи є хто з Данїйців
Сим разом у Парижи, як і хто,
І з чого в'ни живуть, і де живуть;
Питай ся, с ким собі заходять ся,
І як хто держить ся. А як отак
Зазделегідь ся зічнеть бесіда,

І стануть ти казати, вповідати,
Що мого сина знають, те і те,
То станеш далі ти виємотрювать¹⁾,
Та й станеш їм казати, що і ти
Це бутьо сина мого знаєш, так лиш,
По далеку, на примір: „Того пана,
Чи панича, я батька трохи знаю,
Єго товаришів, й єго самого
По трохи.“ Розумієш?

Рейнальдо.

Дуже добре²⁾,

Ласкавий пане.

Полоній.

„І єго самого

По трохи, з далеку; але —“ додаш,

„Не онь; да сли це той, що я 'го знаю,

То це гуляк, гільтай, такий й такий“.

Тай зічнеш тут вигадувать на него

Нїт вісти що, що сам меш розуміти,

Да лиш нічо такого, сохрвань Боже,

Що би могло на славі 'му зашкодить!

Такі самі лиш вади, розумієш,

Як молодим в'ни людям є звичайні;

От як то кажуть: „буйність-молодість“.

Рейнальдо.

На приклад, скажу, що він грач.

Полоній.

Так, грач,

Або побійця, або напивати

Що любить ся, сварити, вечерничить, —

Отце ти можна.

Рейнальдо.

Розумію; щоб

'Му чести не урвати.

Полоній.

О, лиш то нї!

Дай те лиш з розумом, до міри лиш,

¹⁾ Перв. далі випунктовувать. ²⁾ Перв. Да ще й як.

Аби си не гадали, що він зовсім
Ледащо; делікатним способом,
Ти кажу! Так, аби ті вигадки
Твої на буйність були лиш похожі,
На молодецьку шибайголову,
На офук неуговтаний, на кров
Горячу та кипячу, як це в світі
Вже ходить.

Рейнальд.
Добре, пане; але —

Полоній.

Що?
Ти рад би знати, на що це я кажу?

Рейнальд.
А рад би, пане.

Полоній.
Слухай лиш, як я
Отце собі гадаю, а гадаю,
Що зовсім хитро це і зовсім мудро.
Бо як покладеш ти на мого сина
Такі маленькі нісенітниці,
Що можуть кожному надобитись,
І то так легко, як то легко можна
Си руки при роботі поваляти, —
А слухай же сюда! — тогди тамтой,
Що ти висмотрював єго словами,
І він це діськи знає що на него,
Від разу стане ти потакувать,
На примір так: „О, любчику мій“, або
„О паночку“, або як там уже
Яка є поведія і звичай,
І як там люде між собоюов честь
Собі ведуть —

Рейнальд.
Я розумію, пане.

Полоній.
Вітак же-ж, любчику, як він отак
Говірку зічне і казати стане —
Казати стане — що я це хотів лиш

Казати? — зараз — ну! — а, на язиці
Мині плетесь¹⁾! — На чим я перше став?

Рейнальдो.

„Потакувати ме“ — „любчику мій“ — „пане“ —

Полоній.

А! правда! так: потакуватиме, —

Та й зараз зічне ти уповідати:

„Так, так; і я це знаю; того пана,

Що ви за него кажете, я видів

Учера“, або там: передучера,

Або: тогди й тогди. „Це справди так,

Як ви це кажете: він пріграваєсь;

Він понапилий був; він бивсь онóгди“.

Або і так ще скаже: „Таже я

’Го видів, як він там і там отце,

В такий дiм і такий як забiгав“. —

Ти вже міркуєш, у який це дiм?

От видиш же: та твоя брiхонька,

Дрiбна як нерестничка, а їмила

Велику шуку — правду. Отаким

То способом, та отакими ости

Ми, хитрі люде, в голову не биті,

Полюємо за правдов. Отаким

І ти мині це визвідати маєш

Про мого сина і его справунок.

Ти розумів мене?

Рейнальдо.

Я розумів,

Ласкавий пане.

Полоній.

З Богом же в дорогу.

Рейнальдо.

Бувайте ми здорови.

Полоній.

Йди здоров;

Себе суди, то й других ся досудиш.

Рейнальдо.

Я розумію, пане.

¹⁾ Перв. Ми плентась.

Полоній.
А музику

Щоб не занедбував.

Рейнальдо.
Я скажу, пане. (Пріч).

(Офелія виступає).

Полоній.
Гости-ж здоров! — Ти що, Офеліє?

Офелія.

Ох, як же-ж я перелякалась!

Полоній.

А що там?

Офелія.

Я сиджу шиючи отце в кімнаті,
Аж тут нараз, не знати відки й як це,
Принц Гамлет із'явивсь, розхристаний,
Без капелюха, в капцях загрузених,
Скочених, сам блідий як полотно,
Аж ноги 'го не держуть, а у твари
Таке 'му горе вибите, неначе
Теперь утік що с пекла та прибіг
Страхи нам вповідати.

Полоній.

Збожеволів?

Хіба з любви до тебе?

Офелія.

Я не знаю,

Да на таке похоже.

Полоній.

Що-ж казав?

Офелія.

На сам перед вфатив мене за руку
У котику, і довго так тримав.
Вітак знов відхилився на оберемок,
А знявше руку як дашок на очи,
На мене він з підліб'я¹⁾ призеравсь,
Неначе мя²⁾ писать би він хотів

¹⁾ В рукоп. піліб'я. ²⁾ Перв. мя.

На папері. Отак стояв він хвилю.
На решті він потряс мене за руку,
А покрутивше тричі головою
Отак, зітох так тяжко да так важко,
Неначе душу з себе дать хотів.
Вітак пустив мене, а сам пішов
Гадаючи у двері, да це навгадь,
Бо у-одно з запліча ся дивив-
Придивлював на мене.

Полоній.

Гай зо мною!

Це скажу королеви. Це любов є,
І то тота остекла, що огнем
Палає, і то диким тим огнем,
Що чоловіка перепалює¹⁾
І до завзятих діл запалює²⁾,
Як кождий це наліг у чоловіці,
Що крутить³⁾ нас і термезує⁴⁾ нами
На круглі ці землі. Мині го жаль.
Ти може де недавно незвичайно
Це обійшла ся з ним?

Офелія.

Ні, бадечку;

Я листи лиш приймати не хотіла
Від него, як це ви мині казали,
Тай говорити ні.

Полоній.

А він від цього

І збожеволів. Ми чимало жаль,
Що я его не зміркував це ліпше.
Я думав, що собі він лиш жартує,
Аби тебе тим з розуму звести.
До ката з мойов тов оглядностей!
Єй Богу, нам старим так легко це
Ошибнутись у наші голові,
Як молодим, що в них немає ще
Ніякого досвіцтва. Йди, та підем
До короля. (Офелія пріі).

¹⁾ Перв. перепалюєсть. ²⁾ Перв. запалюєсть. ³⁾ Перв. трапить.

⁴⁾ Перв. термезуєть.

Це мушу 'му вповісти,
Бо як би це єму я затаїв,
То було би й жалю й гніву на мене
Доволі. (Пріч).

Друга сцена.

Світлиця в замку. Король, краля, Розенкранц, Гільденштерн¹⁾ і поїзд.

Король.

Мій милий Розенкранц і Гільденштерн,
Витайте ми! Одно того, що я
Бажав ся з вами видіти, а друге,
Що вашої услуги потребуєм,
Ми вас зазвали на наш двір. — Запевне
Вже чули-сьте про Гамлета відміну,
Бо я єго недугу зву відмінов,
Так дуже він на тілі і души
Змінив ся. Що таке се²⁾ має бути,
Що білше 'го, ніж смерть єго вітця
Затурбувало, це не можемо
Ми зміркувати. За-длі того вас
Обох я прошу, як ви з маленьку
Із ним зросли-сьте і ровесники
Собі-сьте з ним у кождім способі, —
Аби ви забарили час який
На нашому дворі, і товариством
'То вашим розважали, а при ті
Оказії, о скільки зможете,
Старались визвідать, чи це єго
Таке що тайма не гризеть, о чим
Би ми не знали, а если бих знали,
Єму зарадити могли.

Краля.

Це так є.

Да він вас много споминав, і певне
Нема таких двох других, щоб він так
До них прихилий був, як це до вас.
Если-ж би-сьте³⁾ такі ви милі були,

¹⁾ Тут і всюди далі: Гільденштерн. ²⁾ Перв. це. ³⁾ В рукоп. бесьте.

У нас це забарити час який
І нам допомочи у нашім ділі,
То ми би вам за труд надгородили
По нашому це достоятельству,
Як королям пристойно.

Розенкранц.

Ваша зверьхність

Над нами має власть і має силу
Нам розказати, а не нас просити;
Ми вашого майстату вірні слуги.

Гільденштерн.

Й найпокірніщі вашого престола,
І яко отакі приложимо
Всю нашу службу і підлежність нашу
До ніг величества.

Король.

Вам дякуем,

Мій любий Гільденштерн і Розенкранц!

Краля.

Наш милий Розенкранц і Гільденштерн,
Обоє дякуем і просим вас,
Часу це не гаївше, скорше йти
До сина нашого недужого.
Нехай хто попровадить цих панів
До принца Гамлета.

Гільденштерн.

І поможи

Це Боже, щоб прихід наш був єму
Приємний, а наш труд вам пожиточний!

Краля.

Амінь! (Розенкранц, Гільденштерн і де хто з поїзду пріч. Поло-
лоній виступає).

Полоній.

Пресвітлий пане, вже післи
З Норвегії вернули наші, всі
Здорові і веселі.

Король.

Завсїгди

Ти з добров новинойов лиш носив ся.

Полоній.

Або-ж неправда, світлий мій королю? —

О, це вже так! — як душу Богови

Я держу лиш, отак і свою службу

Ласкавому лиш своєму королеви

Тримаю, так. А як вже я не знаю

Причину і росчину тому всему,

Віч чого Гамлету у голові

Перевернуло ся, то вже хіба

Мині ця моя голова не служить

Так мудро, як це до тепер служила.

Король.

Ох, уповіж ї нам, причину ту!

Давно вже ми би раді знати її.

Полоній.

Уперед послів ви прийміть, а моя

Нехай вам новина за потравку

По празнику знай буде.

Король.

Поведіть

Ви послам честь, і приведіть сюда їх.

(Полоній приї).

Він каже, що він вислідив причину,

Чого твій син, Гертрудо, так змінив ся,

І чо' так волю стратив.

Кр а л я.

Да я боюсь,

Що иншої причини тут не має,

Як смерть вітця і наші скорі шлюби.

(Полоній уводить Вольтиманда і Корнелія).

Король.

Мем чути. — А! витайте, приятелі!

Уповідайте, Вольтиманд, нового

Нам що приносите від брата Норвега¹⁾.

Вольтиманд.

Уклін вам на взаєм і все добро.

У сей він час казав застановити

¹⁾ В рукоп. Норведа.

Вербованя немота свого; бо
Він доси думав, що напротів Ляха
Той зброїть ся, да аж у посліди
Довідав ся, що це напротів вас.
Він вельми був нерад, що проти єго
Це старости і слабости непіт
Таке собі позволив, і післав
Від разу це за ним. Він не справесъ.
Діставше же від короля чималу
Він ганьбу, слово дав, що від теперъ
На вашу зверьхність зброї підоймати
Не буде вже¹⁾. На це старий король
Так вельми врадувавсь, що визначив
Що року шістьдесять 'му тисяч кронів,
І дав 'му дозвіл, з навербованим
Тим військом рушити на Поляка.
На решті просить він в отцім письмі (Нодає письмо)
О вільний 'му прохід крізь вашу землю.
А що ся тичить плати і поруки,
То также у отцім письмі стоїть.

Король.

Ми в кождім способі довольні с цього.
А скоро це письмо перечитаєм,
І на розвагу візьмемо, так зараз
І відповідь дамо. Тим часом вам
Сердечне дякувать за вашу службу!
Ідїть та припочиньте, а обідать
Ми разом будемо. — Витаю вас!

(Вольтиманд і Корнелій пріч).

Полоній

Це-ж діло Бог поміг вкінчати мирно.
Теперъ же, пане мій премилостивий,
І ви, пресвітла, честна моя крале:
Єсли би я хотїв тут розкладатись,
Що зверьхність є, а що повинність є,
Чиму день днем, ніч нічов, а пора
Поров — то тільки би отце значило,
Пору й добу лиш марнотравити.

¹⁾ Перв. Не меть уже.

Бели-ж не многословність є душейов
Усего дотепу, а розкладні
Росправи лиш єго оздобойов,
То скажу вам на коротко отце:
Ваш честний син це збожеволів. Я
Це божевільством зву; бо божевільство,
Узявше гарно на розвагу, що
Це є оно, то божевільство? То
Вам тільки скажу лиш, що божевільство
Не є нічого білше, як лиш те,
Що чоловік ізбожеволіє.
Але нехай це —

Кр а л я.

Білше дотепу,
Вас прошу, менше штуки!

П о л о н і й.

Ей-же Богу,

Що штуки тут нїякої минї
Не треба. -- Бо, що він це збожеволів,
Це правда є, а правда знов, що шкода
Отце, а шкода знов, що цьому правда.
Да ця розправа моя зовсім є
Дурна та божевільна; к' бісу з нев!
Я хочу без великої росправи
Казати річ. — То-ж даймо на тото,
Що це він божевільний є; тепер же-ж
Нам нїщо діяти, як слїдить за
Причинов тої ключки, або лїпше
Сказавше, за причинов приключки,
Бо приключка і ключку мусить мати,
А ключка знов кінець. Отцего-ж нам
І треба! Отже-ж вам цілий кінець:
Я маю це доньку; а маю ї,
Бо моя є она; она-ж минї,
Як це донька послушна, і подала
Отце. Тепер же-ж сами си міркуйте,
Та лиш догадуйтеся. (Читаєть).
„До небесної, до богинї мої душі, до красобогатої
Офелїї“. — Це вираз пустий, це вираз простий;

„красобогатої“ є вираз дуже простий. Але слухайте лиш: „До її лебединої груднички отці“ і. т. д.

Кр а л я.

Отце від Гамлета она дістала?

П о л о н і й.

Ласкава пане, погодіть лиш хвильку,

А зараз знатимете все а все. (Читає).

„Не вірь предвічним, ясним зорям,

„Не вірь ні сонечка теплови,

„Не вірь на решті ти і правді,

„Лиш мої вірь по вік любові.

„Дорога моя Офеліє: я не розуміюсь добре на віршах, ні умію мої здохи міряти; але вірь мині, що тя щиро люблю, ти моя щиролюбая! — Здорова будь!

Во віки твій,

Ще доки вік се¹⁾ мій.

Гамлет“.

Отце мині донька моя подала,

Іще до того розповіла все,

Як він до неї дуже залицявся,

Коли, і де, і як.

К о р о л ь.

А що-ж она

Єму на це?

П о л о н і й.

А ви же що отце

Гадаєте²⁾ о мині!?

К о р о л ь.

Я гадаю³⁾,

Що ви-сьте честні і ретенні.

П о л о н і й

Я-ж

Гадаю³⁾, вас о цьому приконати.

Бо що-ж би ви собі гадали були⁴⁾,

Єсли бих був я видів, як тота

Горящая любов ловила ся,

¹⁾ Перв. пей. ²⁾ Перв. Думаєте. ³⁾ Перв. думаю. ⁴⁾ Перв. ви си були думали.

Як це і дієски сталось, нїм ще моя
Донька минї о тому уповїла, —
Що були би собі ви думали,
Як ви, пресвітлий пане, так і ви,
Ласкава моя крале, сли бих був
Я притаїв ся, або так робивсь,
Неначе о нїчим нїчо' не знаю,
Або мене нїчо це не обходить?
Що були би собі ви думали? —
Да я узяв ся-ж бо без рукавиць
До свого діла, да і кажу це
До свої панночки: „Принц Гамлет принцом,
Ти не до него рівня, тобі годї!“
Вїтак ї наказав, аби від него
В'на онимала ся і нї післи,
Нї подарунки білше не приймала
Єго. Она-ж мене послухала.
Теперь же він, уздрівше, що 'му годї —
Щоб коротко отце вам лиш сказати, —
Паде в тугу, с туги паде у піст,
А с посту у нічниці, а з нічниць
У слабїсть, з слабости у байдужень,
І так все далї і все далї, аж
На респї в божевільність попадаєсь,
Що так єго отце змогла, нам всім
На горе та великую печаль.

Король.

Як думаєш, Гертрудо?

Краля.

Може бути,

І легко¹⁾ може бути.

Полонїй.

Я би рад

Лиш знати, чи це лучилось хоть раз,
Аби коли я небудь-що сказав,
А це не було так?

Король.
Не свідомую.

¹⁾ Перв. дуже.

Полоній (справляючи на голов і плечі).

Здойміте-ж це від цього, сли отцему
Не так, як я це кажу. Я, сли маю
Лиш пощик у руках, то винайду
Вам правду, хоть би с під землі.

Король.

А як же-ж

Ми далі правди дійдем?

Полоній.

От же-ж так:

Ви знаєте, що він і по годині
Не раз тут прохожаєсь.

Кр а л я.

Це є правда.

Полоній.

Як буде він же-ж¹⁾ прохожати ся,
То пішлю 'д нему свою я доньку,
А ви сховаєтесь за параван,
І мете уважати, що це буде.
Єсли ся приконає, що з любви
Він це не збожеволів, то мене
До плуга наженіть, або до тачки.

Король.

Я вас послухаю.

(Гамлет уходить читаючи).

Кр а л я.

Ану, дивіть ся,

Який сумний, сердешний, та як дуже
Він зачитавсь.

Полоній.

Пріч, пріч обоє ви!

Я зараз прискіпаю ся до него.
Позвольте з ласки свої.

(Король, кр а л я і поїзд пріч).

Як же-ж ся мині має²⁾ ласкавий мій принц Гамлет?

¹⁾ Перв. Як мет отце-ж він. ²⁾ Перв. масть.

Гамлет.

Гаразд, Богу дякувати.

Полоній.

Ви-ж мене пізнаєте, принце?

Гамлет.

Ще й як; ви чумаки.

Полоній.

Та де би, мій королевичу!

Гамлет.

Коли ні, то я би хотів, аби ви були таким честним чоловіком, як чумаки отце.

Полоній.

Честним чоловіком, принце?

Гамлет.

Ага, бо яке тепер по світі постало, то честним чоловіком бути значить тільки, що с тисяхох вибраним бути.

Полоній.

Отце правда, ласкавий пане.

Гамлет.

Бо коли сонце у здохлому псї черву випложує¹⁾, красна минї божка, що з стервом женихавсь²⁾. У вас є донька?

Полоній.

Є, пане ласкавий.

Гамлет.

То накажіть ї, аби на сонци не ходила. Бо завагоніти є благодать, але не так завагоніти, як би отце ваша донька могла завагоніти. Сокотїть ї, приятелю.

Полоній.

Як ви отце розумієте? (Про себе). А все на мою доньку звертає. Перше-ж мене не пізнавав, казав, що я чумаки. Да хїба-ж ззя-молоду не доводилось і минї через ту любу нужду витерпати, лиш трохи не отак, як єму отце? Най-ко, я ще до него обізвусь. — Що ви отце читаєте, мій королевичу?

¹⁾ Перв. випложуєть. ²⁾ Перв. собі накладає.

Гамлет.

Речі, речі, речі.

Полоній.

А о що зайшла річ?

Гамлет.

С ким?

Полоній.

Я кажу, принце, що стоїть у ці книжці, що ви ї читаєте?

Гамлет.

Самі клевети, пане; бо отцей філіяр каже¹⁾, що в старих людей бороди сиві, що в них зморщки в лиці, що їм з очий чурить сама амвра, що в них аж за надто багато браку розуму, а в їх костях сили. А я знов хоть цьому усе му діськи вірю, мині здається, що це негоже отак без урізків правду писати. Бо ви сами, пане, могли би-сьте²⁾ отак постарітись, як я отце, ели би-сьте²⁾ лиш уміли на зад лазити, так як рак.

Полоній (про себе).

Хоть божевільність, то у нї метода.

Тут вітер тягне; ви би не вступились,

Мій королевичу?

Гамлет.

Куда? у гріб?

Полоній (про себе).

Це би справди з вітру. — Як то він часом дотепно відповідає³⁾! Це диво, що божевільний вам часом трафніще відповість, як розумний. Я піду, і⁴⁾ зараз так приспособю, аби він з мойов доньков здибавсь. — Мій принце ласкавий, бувайте здорови, бо я вас лишаю.

Гамлет.

Немає нічого, що я би вам радніще міг лишити, пане, як вас отце — окрема мого життя, окрема мого життя.

¹⁾ Перв. кажеть. ²⁾ В рукоп. бесьте. ³⁾ Перв. відповідає.

⁴⁾ Перв. тай.

Полоній.

Будьте здорови, принце.

Гамлет.

Ох с тими старими нудакami!

(Розенкранц і Гільденштерн уходя).

Полоній.

Ви дивитесь принца Гамлета? Він тут.

Розенкранц.

Як здорови, пане? (Полоній причі).

Гільденштерн.

Честний принце!

Розенкранц.

Дорогий принце!

Гамлет.

Приятелі мої любі! — Як маєш ся, Гільденштерн? А ти Розенкранц? — Як же ся оба маєте?

Розенкранц.

От, як тото ми собі, звичайні люде.

Гільденштерн.

Нам гаразд, бо щастє нам не дуже докучає¹⁾; ми у фортуни не затичка за ухом.

Гамлет.

Та ні підошва у чобота?

Розенкранц.

І це ні, принце.

Гамлет.

То ви у неї так ніби отце — або у пазусі, або-ж у самі середині від її ласки.

Гільденштерн.

Це так, ми ніби то в неї прилатки²⁾.

Гамлет.

Прилатки²⁾ фортуни мижи ногами? Але правда, кажуть, що она нешта. Що нового?

Розенкранц.

А нічогосько, пане світлий, як хіба те, що люде поправились.

¹⁾ Перв. докучасть. ²⁾ Перв. фостики.

Гамлет.

То праведний божий суд близько, лиш що ваша новина несправедна. Але най вас запитаю: що ви таке фортуні провинили, що вас отце у неволю всадила?

Гільденштерн.

У неволю, принце?

Гамлет.

Данія є неволя.

Розенкранц.

Коли так, то цілий світ неволя.

Гамлет.

Дуже просторна, і много у нї земників, печер та ямий; Данія-ж найгірша з усіхох.

Розенкранц.

Ми так не думаємо, пане.

Гамлет.

Коли нї, то для вас нї; бо саме собов не є нічо ані добрим ані злим, аж доки 'го наша думка сяким або таким не зробить. Для мене є Данія неволев.

Розенкранц.

То хіба-ж ваша славохїть зробила вам з неї неволю; она за тісна для вашої слави.

Гамлет.

Ох, ти мій Боже! Таже я би міг у горісі поміститись, а сам думати, що я отце царь на весь світ, коби лиш минї такі лукаві сні не снились.

Гільденштерн.

А ці сні, то є ваше славолюбство; бо сам славолюб не є що инше, як сонне видінє.

Гамлет.

Та й сон же-ж бо не є нічо инше, як сонне видінє.

Розенкранц.

Власне тиму минї видить ся, що славолюбство є таке марне, що не стоїть і тіни від сонного видіння.

Гамлет.

На такий спосіб то лиш наші старці є що є, а наші царі та паливоди лиш тіни старецькі. Да не

підемо до двора? — бо, ей Богу, мині вже далі до-
тепу не витякає¹⁾).

Розенкранц і Гільденштерн.
Служимо, пане.

Гамлет.

Лиш це не кажіть; я вас не хочу за слуги
рахувати, бо вам ся по правді признам, що мої
слуги усі такі огидні, як лиш може бути. Да щоб
з битого шляху не звертати: що вас принесло у Ель-
зинор?

Розенкранц.

Вас відвідати, ласкавий пане, нічо' білш.

Гамлет.

Ох, да який же-ж я бідний, що навіть подя-
кувати у мене нічим! Але я вам однако дякую,
хоть, правду сказавше, моя отце подяка і шеляга
не варт. — За вами не слано? Прийшли з свої
охоти? по свої воли? Кажіть! правду мині говоріть!

Гільденштерн.

Що-ж ми вам скажемо, ласкавий пане?

Гамлет.

Що хочете, лиш по правді. За вами слано, я
це пізнаю по ваших перезірках. Бо ваша собачність
ще на стілько не зсобачилась, аби себе пересоба-
чити. Я знаю, що ці добрі королі наші за вами
слали?

Розенкранц.

На віщо-ж би отце, ласкавий принце?

Гамлет.

Власне-ж отце я би рад знати. Заклинаю вас
на наше давне товариство, на теперішнє дружество,
доста того: закликаю вас на кожде, чим би ліпший
мовця від мене міг вам до душі заговорити; ска-
жіть мені щирю правду: за вами слано, чи ні?

Гільденштерн (до Розенкранца).

Ви що кажете?

¹⁾ Перв. витякаєть.

Гамлет (про себе).

Таке се? — знаю теперь. — Коли мене любите, то признайтесь.

Гільденштерн.

Правда, принце, за нами слано.

Гамлет.

А я вам навіть скажу, чому, і це для вас добре випадеть. Бо таким способом я вам і ваше пунтування запобіжу, і ви дотримаєте свого слова, що-сьте 'го дали королеви, аби мині нічо не вповідати. А це річ така: Від недавна — і сам не знаю, з якої це причини — стратив я всю свою охоту, понехав всі свої забави і гирци, а сам так засумувавсь, що мині видавсь красна ця земля голим безкидом, а той над нами розкладений широкий наміт, та небесним золотом мережена голуба баня, лиш стіквищем усіляких затроєних гнилих феторів. Що то за величаве діло — чоловік! який годний у своїх думках! який багатий у здібности! який чудесний сам собою! у своїх ділах який подібний до ангела, а в¹⁾ своїм розумі до Бога! Оздоба цього світа! взір життя! Да що мині по ті глиняні божці? Я не маю утіхи ні по чоловіці, ні по жінці, хоть із вашого смішкя видко, що ви мині отце не вірите.

Розенкранц.

Чиму би ми вам не мали вірити, ласкавий пане?

Гамлет.

А чо'-ж ви усміхались, як я казав, що я не маю утіхи по чоловікови?

Розенкранц.

Я лиш думав, принце, що коли ви не маєте утіхи по чоловікови, як то ви отце приймете тих драматорів, що сюда їдуть, аби у вас наймитись? Они при-остались за нами, але небавом²⁾ повинни надійти.

Гамлет.

Тому, що з них короля грає, повинуюсь яко зверьхности; рицарь не буде³⁾ даром палашем обер-

¹⁾ В автогр. vacat. ²⁾ Перв. далі. ³⁾ Перв. не меть.

тати, полюбовник не буде пусто охати, ні гуморист пусто трудитись, фігляр доводитиме до сміху всіх дихавичних та спороватих, а полюбовничка даватиме своєму серцю волю, хоть аби мали усі вірші зашкандибати¹⁾). Що то за драматорі?

Розенкранц.

Ті самі, пане, що ви ними давно так тішилися: трагеди з міста.

Гамлет.

По якому-ж отце, що они теперь ходя світами? На містци-ж мали би і ліпшу славу, і ліпший заробок?

Розенкранц.

Здаєсь, що через нові порядки, які теперь поставили, їм годі у місті білше грати.

Гамлет.

А они-ж у ті самі славі, що мали ї тогди, коли я ще в місті був? — Люде однак сходять ся?

Розенкранц.

Вже не так, як бувало.

Гамлет.

А то-ж чому? — Стали вже ветошніти?

Розенкранц.

Ні, пане, они чемні як бувало; але теперь настала дівтора з вівки і півки²⁾), а люде їм за це припліскують, неначе скажені. Отця-ж халастрія теперь і в моді, та на прості театри, як то они їх звуть, таке заводя, що і шпадові люде боять ся теперь о-перед пирьчани до порядного театру увійти.

Гамлет.

Як отце, діти? — Хто-ж їх платить? Або може їм лиш доти драматорами бути, доки голос не змінить ся? — А вітак, як доростуть і они у „прості“ драматори — (бо як не матимуть відки жити, то до чого і візьмуть ся?) — не будуть они на тих писарів нарікати, що їм таких нісенітниць вчитись

¹⁾ Перв. зівя[ти], потім: увяти. ²⁾ Перв. півки.

давали, котрі їм у посліди на-вінащо не придались?

Розенкранц.

Це справди у оден раз много галасу було наробило; да що-ж? — народ собі байдуже с цього, аби лиш стало єму кого на кого цькувати. До того вже було дійшло, що в оден раз ніхто на штуку і не подививсь, як не була она усеїлякими напастями та огидами начинена¹⁾).

Гамлет.

Чи-ж може бути!

Гільденштерн.

Чимало-ж тогди дотепу пішло в вітер!

Гамлет.

А хлопчиска-ж беруть верьх?

Розенкранц.

Беруть, принце ласкавий; ні²⁾) Гераклій ні єго куля нічо не вдіють.

Гамлет.

Мене це не дивує³⁾), як і нічо мене вже не дивує⁴⁾), від коли мій вуйко королем у Данії. Бо ті самі люде, що єму кривились, доки ще мій батько жив, дають теперь по двацять, сорок, пятьдесят, ба і сто червонних за єго оден образець. Цур єму! Це таке несамовите є діло, що і і філософія⁴⁾) кінця матбути не дійде⁵⁾). (За подрев сурми).

Гільденштерн.

От і драматорі.

Гамлет

Витайте-ж мині, пани, в Ельзинор! Дайте руки, ходіть. Гречність і церемонії належуть до кожного привіту. Я це хочу з вами гречно обійтись, аби мій обхід з драматорами — а це дуже гарно буде! — вас не задивував, і ви на решті не казали, що я з ними приязнїще обійшовсь, як з вами отце. Я вам

1) Перв. напшїкована. 2) Перв. сам. 3) Перв. дивуєсть. 4) Перв. Це не самовита є річ, котрі і філософія. 5) Перв. дійдеть.

рад, пани; але мій вуйко-батько, і моя вуйна-мати нехай так не думають; бо они милють ся.

Гільденштерн.

У якому ділі, дорогий мій принце?

Гамлет.

Я божеволію лиш, як вітер тягне¹⁾ з сіворо-сіворо-западу; да як вітер віє²⁾ с під полудня, то я можу вам сокола від сороки розпізнати, і то дуже добре³⁾. (Полоній виступає).

Полоній.

Здорови, пани...

Гамлет.

Слухай, Гільденштерн, тай ти другий, слухайте оба: отце велике дитинище, що 'го тут видите, ще не вилізло с пелінок.

Розенкранц.

Ба може у-друге отце у ні попалося; бо кажуть, що старі люде дитиніють.

Гамлет.

А я на ворожбита стану, тай казатиму, що він отце прийшов, аби мині про драматори уповідати; ану слухайте тільки. — І діськи так; це діялось у понеділок рано, єй Богу!

Полоній.

Пане ласкавий, я до вас⁴⁾ отце з новинов.

Гамлет.

Пане ласкавий, я до вас отце з новинов.

„Як Росцій ще був у Римі драматор⁵⁾ —“

Полоній.

Драматори прийшли, ласкавий пане.

Гамлет.

Пльотки.

Полоній.

Єй Богу.

¹⁾ Перв. тягнеть. ²⁾ Перв. вієть. ³⁾ Перв. легко. ⁴⁾ Перв. я маю для вас. ⁵⁾ В автогр. драматом.

Гамлет.

„Тогди драматори пішо¹⁾ не ходили“.

Полоній

Найліпші драматори с цілого світа, чи то в трагидії, комедії, гісторії, пасторали, пасторали-комедії, гісторії-пасторали, трагі-гісторії, трагі-комі-гісторі-пасторали, до неділимого діла як і до екстемпору. Сенека не можеть бути для них за сумний, ні Плавт за веселий. С письма і навгадь не має їм пари.

Гамлет.

„О Ефта, судце в Ізраїли,
Яке-ж ти мав велике діло!“

Полоній.

Що за велике діло він мав, ласкавий принце?

Гамлет.

Ну —

„Донечку однов-одну же,
І ту любив він вельми дуже“.

Полоній (до себе).

Усе на мою доньку!

Гамлет.

Хіба-ж це не так, старий Ефто?

Полоній.

Коли ви звете мене Ефтов, принце мій ласкавий, то в у мене донька, що її люблю вельми дуже, як ви отце кажете.

Гамлет.

Не це приходить²⁾.

Полоній.

А що-ж приходить, принце ласкавий?

Гамлет.

Ну —

„До того прийшлось,
Що йти 'му йшлось —“

А вітак, знаєте —

¹⁾ В автогр. піша. ²⁾ В автогр. приходите.

„Так ся стало,
Як стати ся мало“.

Перша строфа цієї побожної пісні вам уповість, що далі сталось: бо отці, видите, що прийшли, перебили нам річ. (Чотири чи пять драматорів виступає).

Як же ся мині маєте, приятелі! — Витайте усі посполу! Дуже ся вами радую. — О, дідусю, щось дуже покосматів, від коли тя послідний раз видів. — Хочеш нам у Данії показати, що і на язиці тобі поросло, не лиш на бороді? — А! диви, наша молода дама! — Від коли-м вас послідний раз отце видів, то принайме¹⁾ о два пальці зблизились до Бога. Та дай Боже, аби ваш голосник голосу не втратив, як той розбитий дзвін. Всі мині витайте, панство! Знай ті соколи зараз на усе пустимось, що нам лиш на око впаде. Дайте в сей час о собі чутку, та дайте нам прубу вашої штуки, який поважний монолог на приклад.

Перший драматор.

Котрий би то, ласкавий принце?

Гамлет.

Я чув від тебе раз монолог, але на подри єго ще не було, а хоть був, то лиш раз; бо я собі пригадую, що ця штука черни не вподобалась була, це було для неї те, що перець безрогим. Але як я, і другі, що їх суд у цьому способі над мій, завважали, то була це привиборна штука, так²⁾ що тичить ся гадок, як³⁾ і сточницьтва. Я пригадую собі, як оден казав, що віршам бракує⁴⁾ омасти, а виразам викрутасів; да це власне є знак, що они красні і здорові, бо не перехимеричені, а то⁵⁾ лиш такі можуть як до серця так і до душі припасти. Одно місце у ті штуці мині за всі подобалось, тото, де Еней Діді уповідає⁶⁾, а найдуще то, де о убою Пріяма говірка. Сли тобі це місце ще на памяти, то зачни від того вірша — зараз — котрий то? — Мині видить ся:

¹⁾ Перв. принаймне. ²⁾ Перв. як. ³⁾ Перв. так. ⁴⁾ Перв. бракує. ⁵⁾ Перв. бо. ⁶⁾ Перв. уповідаєть.

„Нетеса Пирос, знай гирканський тигр“ —
Ні, не так; але на „Пирос“ починаєсь.

„Той хижий Пирос, що на нему темний
Риштунок, чорний як єго та гадка,
На тую нещасливу¹⁾ ніч похожий,
Коли у тому гореносному
Коневи він сидів: той Пирос, кажу,
Помалював свій чорний та страшний
Той погляд ще страшніш: від голови
Да аж до ніг черлений зовсім він,
Обмашений пристрашно кривами
Вітців, мамий, синів, доньок, дітий,
Що обісхла на нїм і лепом стала
Від того уличнього пожариска,
Що він світив, присвічував страшні,
Немилосердні різаници; сам
Упившись остічев та пожариском,
Ціліський кровйов обтинькований,
Гледить-шукає²⁾ Пріяма теперь,
Той син пекельний, своїми очима
Черленими, як той жемчуг-карфункул³⁾,
Шукає праотця він⁴⁾ Пріяма“.

Отак, теперь лиш далі.

Полонїй.

Єй Богу, принце, дуже гарно отце проказали;
і голос як треба, і постава гідна; кожде.

Перший драматор.

„Аж це єго він подибаєть, як
Він з Греками ся обминув. Коли-ж
Єго бо старосвіцький меч упрямий,
Непослухінний вже єго руді,
Де тне, там не дітне. Отак здибає⁵⁾
Той Пирос 'го, о тисяч раз сильніщий,
І як устеклий це замахує⁶⁾
На него. Да вже від самого свисту
Превеликанського єго меча
Паде недужий, нещасливий старець⁷⁾.”

¹⁾ Перв. нещасливу. ²⁾ Перв. шукаєть. ³⁾ Перв. карфункель.

⁴⁾ Перв. це. ⁵⁾ Перв. здибаєть. ⁶⁾ Перв. замахуєть. ⁷⁾ Перв. нещаслив дїдусь.

Цілі же Трої кам'яні здавалось,
Що це на ню мечем він замахнув¹⁾,
Бо половинь к землі ся ухилила,
І фук від неї Пира приглушив.
І як той меч его уже летів
На білую, як снігом вкриту главу
Пріямову, — отак і зупинивсь²⁾
Неначе би прикований в повітряю.
Отак стояв отце той лютий Пирос,
Неначе намальований би змий,
А сам не знавше, що ему робити,
І що ему хотіти, не робив
Нічо³⁾. —

„Да так, як то нераз о-перед бурев,
О-перед близьков небо супокійне,
І хмари тихо стануть, і вітри
Німіють, і земля мовчить довкола,
Як тая смерть, аж доки грім страшний
І раптовий ті хмари не розірветь, —
Отак і за малую хвилю знов
Той Пирос ізриваєсь, сам же мстов
Горить і дише³⁾;
Да і на Марсову про віки вічні
Сталену ясну зброю так клевиці
Кеклопів без жалю не вдарили,
Як це ударив Цирів гострий меч
На Пріяма.
О ганьба ти, фортуно-нешто! Ви
Усі боги в високі ваші радї,
Ви відойміть від неї силу ї!
Розбийте кітвиці, розбийте дзвони
І кóлеса, а рафов і лукавов
Ви вержте з неба аж на дно у пекло!“

Полонїй.

Це за довге.

¹⁾ Перв. мечем своїм він змірив. ²⁾ Перв. Святого Пріяма; отак і став він. ³⁾ Перв. дишеть.

Гамлет.

То до циркулика з ним, разом з вашов боро-
дов! — Прощу вас, далі. У него лиш погань та
віпси є що є, бо иначе здрімав би.

Перший драматор.

„Да хто обідрану ту кралою видів —“

Гамлет.

Обідрану кралою? —

Полоній.

Це добре! „Обідрана краля“ — дуже добре.

Перший драматор.

„Як боса бігала она, й пожар
Як сльозами гіркими в'на гасила,
На голові рубочок, де недавно
Корона ще сніяла, а замість
Порфірів, на усохлих своїх бедрах
Верітка вфачена в переполосі:
Хто тев-б видів, був би на фортуна
Остеклим кинув ся; ба навіть і
Самі боги, як були би отак і
Уздріли в ту пору, коли она
Дивила ся, як Пирос, ся збиткуюч',
Рубав в кавалки тіло її содруга, —
То і самі боги, єсли у них
Чутє над людзькойов недолев є,
Заплакали би були ревні сльози,
Єсли би були вчули зойк страшний той,
Пренещастливої і були би
Ся змидували“...

Полоній.

Ану-ж дивіть ся: не змінив він цвіт у лиці,
не стали єму сльози в очех? — Прощу тя, перестань!

Гамлет.

На теперь досить: решту иншим разом прове-
деш. — А ви, пане, аби драматорів гарно прий-
млено. Гарно, кажу, бо они є сердечник і хроніка
часу. Волїлибесьте мати по смерті ледащий по-
менник, як зза життя недобру славу від них.

Полоній.

Пане ласкавий, я з ними обійдусь по заслужі.

Гамлет.

Ба ліпше, пане, кажу вам! — Бо обійдетесь ви з кождим по его заслужі, то хто обійдесь не битий? Обійдїть ся з ними підлі вашої власної чести і годности; чим менше они заслужили, тим білше заслуги ваші доброти. Ідїть з ними.

Полоній.

Ходїт, пани.

Гамлет.

Ідїт з ним, приятелї. Завтра побачимо яку штуку. — Слухай, старенький: умієте ви грати „Убій Гонзага“?

Перший др.

Уміємо, ласкавий принце.

Гамлет.

Я рад би це завтра на вечер видїти. А не вивчились би ви ще зо дванацять або шістьнацять віршів, що я би написав?

Перший др.

Про віщо-ж нї? Вивчимо, світлий принце.

Гамлет.

То-ж добре. Ідїть же з цим паном; а кажу вам, не бийте¹⁾ з них кепи! (Драматорі прїч. До Розенкранца і Гільденштерна). А ви, милі приятелї, маєте волю до в-вечер. (Розенкранц і Гільденштерн прїч).

Гамлет.

Йдїть з Богом! — А тепер же-ж я самий.

Який же-ж з мене жус це та нїкчемник!

Чи-ж це не ганьба є над ганьбойов,

Аби отцей комедіант в одні

Лиш вигадці, в одні нарову тїни,

Да так за свойов міг фантазїєв

Ту свою душу повернути, щоб

Від неї він аж цвіт мїняв у твари

Да і сльозами вмив ся²⁾ і мїшав ся,

¹⁾ Перв. тут було додано ще: мнїї. ²⁾ В рукоп. вмивав ся, та се неус розмір вірша.

І¹⁾ голос 'му дрозжав, і сам собою
Ставав неначе не собою це,
А тее все за путо та за дармо!

За Гекубу!

І що-ж она ему, та Гекуба,
Або він ї, аби за нейов він

Так плакав? Щож би він тогди робив аж,

Як мав би отаку причину він

І отакий позев, як я отце? —

Та-ж він би подрю утопив у сльозах,

А голосом він своїм роспучливим

Роздер би слухи там притомним всім,

Да так, що винні всі би поздурали,

Невинні попісніли, а незнавці

Усі би помішали ся, да так

Отце, що всі притомні й третої

Не зрозуміли би від переляку.

А я-ж —

Отак це лажу, наче мухогін,

Неначе в байці рак той неборак,

Неначе це мині нічо' до того,

Що²⁾ батькови це мому рідному

Розбоєм взято, і не взято, але

Зрабовано і власність і життя.

То-ж я не жус? — Хто зветь це злодієм

Мене? Хто провалить ми голову?

Хто вимичеть ми бороду і вержеть

Ми ї в лице? Хто вщепить мя за ніс?

Хто брехачем поцягнеть ми в бурлак?

Хто це усе ми заподієть? Ох,

Мій Боже-ж ти! — а я бих мав усе

На собі це приймати! — Це не jinak,

Але у мині серце горобине,

У мині й зеренця жовчу немає³⁾,

Заправити мій притиск, бо иначе —

То був бих вже давно нагодував

Усіх половикив злодюги стервом.

Ох ти кривавий злодію пекельний!

¹⁾ Перв. Да. ²⁾ В рукоп. через помилку: Ше. ³⁾ Перв. немає.

Безчестна та плюгава ти худобо!
Фальчивий та фалшивий лотре ти!
Да як же-ж? — Що-ж я дію тут отце?
Я, рідний син вітця предорогого,
Убитого, я, зазваний до пімети,
Як небом так і пеклом, що-ж я дію? —
О, гарно дію це, бо ляпаю
Як кашеварка, як перекупка!¹⁾
Хіба-ж отце не гарно, не по людзьки? —
О, гі на мене! —
До діла, голово, до діла руки! —
Я чув, що грішників, головників
Нераз святая штука драматична
В сумлініє грімко так ударила,
Що в'ни відразу ся попризнавали.
Бо головництво, хоть і безсвідочне,
Само на себе це виповідає²⁾
І то чудними³⁾ способи нераз.
Нехай же грають драматорі штуку
О-перед моїм вуйком отаку,
Як ніби це убій би мого батька,
А я на него буду уважати,
Неначе крізь кришталі, крізь душу 'му
Дивити ся; а скоро зодрегнешь лиш,
То знаю вже, що маю я робити.
Бо тая тїнь, що вказувала ся
Минї, це може⁴⁾ бути і діявол;
Діявол має власть перекидатись
В таку особу, у котру він хоче⁵⁾;
А знавше він мене, який я є
Задумшливий і слабовитий зовсім —
А над такими має власне власть він —
Він хоче⁵⁾ може мя⁶⁾ завабить в пекло.
Я хочу на беспечне приконатись;
На це комедія минї послужить,
І саяк чи так минї она поплужить.
Надію ся, що чей за Божу волю
Упадеш ми у клітку, мій королю!

¹⁾ Перв. Як кашеварка пеклом, як флякарська. ²⁾ Перв. виповідасть. ³⁾ В автогр. чудимп. ⁴⁾ Перв. можеть. ⁵⁾ Перв. хочеть.
⁶⁾ Перв. мня.

ТРЕТИЙ АКТ.

Перша сцена.

Світлиця в замку. Король, краля, Полоній, Офелія, Розенкранц, Гільденштерн.

Король.

Не можете-ж ніяким способом,
Ніяким заходом це висотать,
Чого він божевільного вдає¹⁾,
І чо' таким обурливим, та ще
І небеспечним способом таким
Він своїм віком наражаєть ся?

Розенкранц.

Таж він ся не таїть, що він не є
Помішаний на зовсім у розумі²⁾,
Але нам приповісти ся ніяким
Це способом не хоче³⁾, чо' такого
Він з себе робить!

Гільденштерн.

Навіть приятним.

Не був до нас, а скоро ми счинали
Із него правди добувати, то
Він все від нас відкручував ся хитрим
Та ніби божевільним способом.

Король.

Був привітний до вас?

Розенкранц.

Як бути може.

¹⁾ Перв. вдаєть. ²⁾ Перв. у своїм тир розуміх ³⁾ Пере. хочеть.

Гільденштерн.

Але усе не без вимусу був

Єго обхід по-против нас.

Розенкранц.

Питати

Питав ся дуже скупю, да як ми

Єго питали що, то аж за надто

Нам обширно відповідав.

Кр а л я.

А ви-ж

Не потребували-сьте, до забавок

'То закликати?

Розенкранц.

О, про віщо ні,

Пресвітла пане! Лучило ся нам

Драматорів здібати по дорозі;

Про них єму уповідали ми,

І як здавало ся, він рад був цьому.

Они уже в дворі, і, як здаєсь

Мині, дістали розказ в'ни від принца,

Сьогодні в вечер грати перед ним.

Полоній.

Це правда, і мині він розказ дав,

Просити маєстату обоїх вас,

Послухати і подивити ся

На штуку сю.

Король.

З охотов, і мене

Це вельми радує¹⁾, що хоть до цього

Наклін він має. Так 'го далі лиш

Ви розохочуйте, приятелі,

Й понуку 'му давайте до забави.

Розенкранц.

З охотов, світлий пане. Служимо.

(Розенкранц і Гільденштерн пріч).

Король.

Иди і ти, Гертрудо дорога:

Бо ми умисне приспособили

¹⁾ Перв. радуєть.

Отак отце, аби тут Гамлет зди́бавсь
Неначе невмівки з Офелієв.
Ї-ж батько знов, і я, два пунтарі
Печені вже, сховаємось тут так,
Аби ніхто не видів нас, а ми знов
Оба аби усе тут виділи,
І правди раз дійшли, чи це любя
Їго нагріла так, чи инше що.

К р а л я.

Послухаю з радної вас душі.
Що вас знов тичить ся, Офеліє,
То я бажаю, щоб це діськи так,
Що ваша є краса причиною
Від мого сина хори. Бо вітак,
Сподію ся, що ваша правість би
Назад єго на добре навернула,
Вам обоім во честь.

О ф е л і я.

Годи так Боже! (Крاليا пріч).

П о л о н і й.

Прохожуй ся сюда, Офеліє!
А ми два, сли би ласка, світлий пане,
В закутку станемо. — Читай в ці книжці,
Аби здавало ся, що є тобі
Яке тут діло, що на самоті єсь.
Нас ні за що є пофалить за це;
Але давно приконана вже річ,
Що нашими масними ми очима
І чорта навіть ми приправним чиним.

К о р о л ь (до себе).

Ох, це за надто правда аж! Це слово
Сумліне моє боднуло знай терном.
Та помальованая нешти тварь
Така подібна до Пречистої,
Як мій страшний учинок до приборних
Тих моїх слів і речий.

П о л о н і й.

Йде, сховаймось!

(Король і Полоній пріч. Гамлет виступає.)

Гамлет.

Чи бути, чи не бути нам колись¹⁾,
О тоє то і ходить річ теперъ:
Чи краще для душі приймать на собі
Всі долини кривди і її зневаги,
Чи краще є опором ставитись
Цілому морю нужди, лиха, горя,
Аж доки нас не докінчуть до щенту?
Умерти — що уснути, білш нічó;
А даймо-ж на тоє, що сон зробив би
Конець усеї горю і усї
Родимі наші нужді: це-ж не був би
Такий конець, що варта би єго
У Господа на колінках просити?
Умерти, що й уснуть, по тому спати!
А може й снити щось — отце-ж бо й штука!
Цей сон, що нам у нашім тім спаню
Смертевнім снитиметь ся, як облудний
Цей світ ми лишимо, отце є то,
Що і в гадки заводить нас, а ті
Гадки знов то, що тільки й довгий вік
Даютъ нужденному це чоловіку.
Бо і кому-ж хотіло би ся инак
Приймати, витерпати горя, збли,
І несповіті злости цього світа?
Ті непоправедників неправди?
Ті глуми і кепи здуфалого?
То горе невзаємної любови?
Ті неправди й кривди урядників?
Ті гірєнькі зневазі, що она
Доводить ся заслужі від ледащих?
Хто-ж, кажу я, хотів би це усе
Приймать і витерпать, коли він може
Від цього всего увільнити ся
Оден одним пробоем сугака?
Кому-ж би, кажу я, хотіло ся
Зношать і двигать тягарі усї
Отцего світа, та в єго ярмі

¹⁾ Перв. Чи будемо або-ж не будемо.

Ходити як у плузі упрівая, —
Бєли бїй це не баламутила
Нас боїзнє перед чимось по смерти там;
Той дивовижний, незнакомий край,
Із відки ще не повернув ніхто¹⁾?
А то ми радше зношуєм то лихо
Що маємо, нїж біжимо за тим,
Що 'го не знаємо, а це-ж і робить
З нас жусів, свіжий цвіт відваги і
Крінкої волї чахнєть і банує²⁾
Й заувяває³⁾ в сквернім воздуху
Роздумів нездорових, а усе,
До чого ми би ся нї розігнали,
На нитєх думаня запутуєсь,
Намотуєсь, і до учинку нас
Не допускає. Тихо, озьде красна
Офелїя. — О, обгорни мене
Ти молитвами твоїми!

О ф е л і я.

Мій принце,

Як вам поводить ся?

Г а м л є т.

Як? зовсім добре.

О ф е л і я.

Ласкавий принце, маю ще від вас
Дарунки декотрі, що я давно вже
Бажаю їх вернути вам; то-ж прошу,
Прийміть назад їх.

Г а м л є т.

Я допевне нї;

Я вам дарунки не давав ніякі.

О ф е л і я.

Ви-ж добре знаєте, ласкавий принце,
Що дарували-сьє, а ще до того
І з рєчами такими милими,
Що ті цінні дари переціняли⁴⁾.
Тєперь они ціну вже стратили⁵⁾,

¹⁾ Перв. ніхто ся. ²⁾ Перв. волї забановуєть. ³⁾ Перв. заувиваєть. ⁴⁾ В автогр. переціняла. ⁵⁾ Перв. втратили.

І прошу їх собі назад приймати.
Для честного бо кождий дар, хоть най
Який багатий, тратить всю ціну,
Єли нас той, що нам 'го дарував,
Чим уразить.

Гамлет.

Га га! ви добрі?

Офелія.

Принце!

Гамлет.

Ви хороші?

Офелія.

Що ви отце кажете?

Гамлет.

Я кажу, що коли-сьте добрі і красні, то нехай
ваша добрість з вашов красов не еднають ся.

Офелія.

А с ким-же-ж красі ліпше єднатись, як не
з добротою, принце ласкавий?

Гамлет.

А вже-ж; бо краса зробить переже з добрости
копеличницю, ніж годна добрість зробити с краси
тото, що она є. Давно то люде цему дивувались, да
нині ні вже. Я в оден раз вас любив.

Офелія.

Це справди так здавалось, принце.

Гамлет.

Було мині не вірити. Бо добрість¹⁾ годі на на-
шім пни так нащепити, аби ї садовину ні раз вітак
дичков не чути було. Я вас не любив.

Офелія.

Тим гірше мене зводили-сьте.

Гамлет.

Руш у монастирь; на що аби ти грішників на
світ плодила? І я не зовсім с тих гірших, а одна-
ко-ж маю на собі такі вади, що ліпше би, аби мене
моя мати була на світ не зродила. Я гордий, мсти-

¹⁾ Перв. годність.

вий, славожажден¹⁾; мнов білше злостий урудує²⁾, ніж у мене є гадок їх перегадати, або думок їх передумати, або фантазії їм яку постать дати, або на-решті і часу їх виконати. І чого-ж мають такі гар-цизники, як я отце, лазити по світі? — Ми всі ве-ликі шельми; нікому з нас не вірь. Руш у мана-стирь. Де ваш батько?

О ф е л і я.

Дома, принце ласкавий.

Г а м л е т.

То скажіть 'го заперти, аби дурня з себе де инде не робив, як лиш у себе дома. Будьте здорови!

О ф е л і я.

Ратуй 'го, Господи!

Г а м л е т.

Як віддаш ся, то отак тебе відвіную: будь кріпка як лід, чиста як сніг, а претці ти обмови³⁾ не втечеш ся. Іди в монастирь, руш! будь здорова!

О ф е л і я.

Ох сили ви небесні, переиначте це!

Г а м л е т.

Также⁴⁾ знаю, як ви малюєтесь, не бійсь! Бог вам дав лице, а ви собі друге робите; про ваше скікіцканє та дрібушкованє та шепелянє, та те, як порекла собі перекручуєте та дитинитесь, і не зга-дувати. Заберіть ся, і знати вас не хочу, не то що! Це мене обожеволіло. Я-ж кажу, нам женитись не треба: котрі пібрались, нехай живуть собі здорові, окрім одного; а решта най будуть так, як є. Руш у монастирь! (Пріч).

О ф е л і я.

Яка-ж душа о-тут ся розстроїла!
Правило іречности, ум вченого,
Меч вояка, надія й цвіт рицарства,
Найкраще обичаїв зерькало,
Взір всеї доброти, що всі на него

¹⁾ Перв. славопрагний. ²⁾ Перв. урудуєть. ³⁾ Перв. бесід пустих. ⁴⁾ Перв. Тай.

Дивили ся — усе, усе пропало!
А я, найнещасливіша на світі,
Що речами єго неначе медом
Я напувалась, вижу розум той
Такий величний, розстроєний, знай
Розбитий дзвін, і потолочений
Оловянов ногойов божевільства.
О, горе ми, що-м виділа тото,
Що-м виділа, а вижу знов, що вижу!
(Король і Полоній виступають).

Король.

З люби, ви кажете? — Єго гадки
Не є ні раз похожі на любов¹⁾.
Тай бесіда єго, хоть трохи і
Побаламучена, не божевільна.
Це инше щось насіло 'му на душу,
Над чим сумує він, і бою ся,
Що як се²⁾ виколеть на верьхи ся,
На злий кінець се вийде. Але щоб
Усему запобічи ззагоді,
То я собі отак постановив:
Най їде він чим скорше в Англію,
Би виправить ту дань, що ї нам сперли;
То може море, инший край, відміна
Єго розважуть і з душі 'му вимкнуть³⁾
Тото якесь непевне от тото⁴⁾,
Що 'му у ні ввійлось, і над чим
В одно він думає⁵⁾, і голови
Си завертає⁶⁾. Як же-ж кажете?

Полоній.

Це зовсім мудро; да я все таки
Одно гадаю, що причинов і
Початком тої божевільности⁷⁾
Єго любов лиш нещаслива⁸⁾. — Ну,
Офеліє? — Нам ти не потребуєш

¹⁾ Перв. Ні раз на то не є похожі зовсім. ²⁾ Перв. це.
³⁾ Перв. Єго розборкають і вимкнуть 'му. ⁴⁾ Перв. із душі. ⁵⁾ Перв.
думає. ⁶⁾ Перв. завертає. ⁷⁾ Перв. Початком божевільництва єго.
⁸⁾ Перв. Люба лиш нещаслива є це.

Уповідати, що ви розмовляли,
Бо ми вже¹⁾ чули все. Ласкавий пане,
Робіть, як сами розумієте
Собі; да сли міркуєте, що се¹⁾
Би добре було, то скажіть, аби
По сеговечірні комедії
Закликала его до себе краля,
І 'го просила, щоб він ї причину
Вповів від своєї туги; нехай
Без урізків говорить з ним; а я,
Если позволите, сховаю ся,
І крадьки буду підслухати ся
Розмові їх. Если она нічо
Не вислідить, тогди пішлїть его
У Англію, або робіть з ним те,
Що сами розумієте.

Король.

Це добре;

Панів великих божевільність треба
Так гарно сокотить, аби не було хиби. (Усі пріч).

Сцена друга.

Салія в замку. Гамлет і кілька драматорів виступають.

Гамлет.

Прошу вас, говоріть ваші ролі так, як я вам
їх отце проказав: легонько і плавко. Бо если ї
так розжуєте, як це декотрі драматорі роблять²⁾,
то волїли би ліцїтники мої вірші виволувать. —
І руками тільки не бовтайте — отак; усе най у вас
буде звичайно: бо навіть у самому плесї, у бури,
що так скажу, у вихорі царову, мусите при звича-
їтись до такої мірности, що то⁴⁾ она аж додаєть
ваші грі оглади. О, се¹⁾ мене аж душа болить, як
вижу якого присадковатого, куструбатого гарциз-
ника, як він яку чулу ролю дранкавить та розсеї-

¹⁾ Перв. це. ²⁾ Перв. любять. ³⁾ Перв. аж.

пуєть, аби лиш нерестови у партері уха скоботати, котрий отце хіба тільки що і розуміє¹⁾), що лиш галас та викрутаси. Я бих такого варіята, що лютіря ще перелютовує²⁾), казав за єго брамарбаси батогом. Прощу вас, цего вистерігайтесь.

Перший драматор.

За це³⁾ ручусь.

Гамлет.

Але не будьте також і плохі, дуфайте і на свій власний розсудок; принасовуйте рух до речі а річ до руху, а найдуше на те уважайте, аби природу не пересажувати, бо кожда пересада є завжди драмату противна. Від коли світ і поки світа, було, є і буде завждиєв драмату, природі зерькало⁴⁾), доброму власний образ, сатирі власну тварь, а столітю і воплотившому ся часови власну свою по-стать показати. Єсли-ж у цьому або пересада, або недогін, то можеть отце дурня до сміху довести, але розумного оно запечалить. А це повинно вас білше обійти, як ирзи усього нересту. О, я видів гру таких перефалених драматорів, що, правду вам отце вповідаю, нї говорили вам як хрещені люде, нї ходили як хрестіяне, бісурмани або хто і небудь, але так ся напинали та бутіли, що я думав, це якийсь каланник природи хотів людий робити, та 'му не вдалось⁵⁾); так погано він отце людий наслідував.

Перший драматор.

У нас, пане, цего мало найдесь.

Гамлет.

Ба щоб таки анї раз не находилось! — Ще одно: блязням вашим не позволяйте на подри білше казати, як що у їх ролях стоїть, бо є такі, котрі, щоб других дурнів роземішити, саме тогди з'ярего-чуть ся, коли би власне годилось звернути увагу на діялої. Це не тільки що підло є зовсім, але дає також пізнати чванність⁶⁾ такого урвителя. — Ідіт,

¹⁾ Перв. розумість. ²⁾ Перв. перелютовуєть. ³⁾ Перв. У цьому.
⁴⁾ Перв. дод. показати. ⁵⁾ Перв. удалось. ⁶⁾ Перв. славопрагність.

лагодьтесь! (Драматорі пріч. Полоній, Розенкранц і Гільденштерн виходя). А що, пане, хочеть король видіти сю штуку?

Полоній.

Навіть і краля, а то зараз. (Полоній пріч).

Гамлет.

Кажіть, най драматорі спішуть ся¹⁾, ви-ж оба не нагнали би їх²⁾, щоб борше злагодились?

Розенкранц.

І обшем, ласкавий пане. (Розенкранц і Гільденштерн пріч).

Гамлет.

Це ти, Горацій? (Горацій виступає³⁾).

Горацій.

Я, ласкавий принце.

Гамлет.

Такого чемного я чоловіка,
Як ти, Горацій, лиш тебе одного
Здибав на цему світі.

Горацій.

Пане мій!

Гамлет.

Не думай ти, Горацій, що тобі
Отце я підхлібляю, бо і що-ж
За ласки міг би я ся сподівати
Від тебе, або зиску це, коли
У тебе иньшого маєтку нїт,
Як та душа весела, що тебе
Годує³⁾ і вберає і тримає?
Таким не підхлібляєть ся ніколи.
Нехай собі лиш слинолизи бють
Поклони перед пихов тов порожнов,
Бо відти і хісна сподіють ся.
О, слухай: від коли душа моя
Доспіла і навчилась пізнавати
Людий, то в'на тебе сподобала

¹⁾ Перв. пилюють ся. ²⁾ Перв. Не нагнали би ви два їх

³⁾ Перв. годуєть.

За всі собі, бо ти є чоловік,
Котрий усякому терпіти мусить,
А так терпить, що видить ся, що він
І не турає тим¹⁾), котрий від долі
Однако і повагу і зневагу
Приймає²⁾). О, щастлив той чоловік,
Що в него серце й розум так з'єднались,
Що він фортуни у руках сопівков
Не хочеть бути, дати грати ся
На собі, як она 'му загадає.
Подай ми чоловіка, аби він
Не був рабом нарову, так як ти це,
А хочу в своїм серци 'го кохати,
Не в серци, а у серця сердечку,
Так як тебе отце. — Але нехай! —
У вечер гратиме комедія
О-перед королем, і гратимуть
Подібну сторію до тої, що
Тобі уповідав я це о смерті
Вітця покойного. Тебе-ж я прошу,
Як штука грати буде, уважай
Цілов душев на мого ти вуйка.
Сли при одному містцеві у грі
Убийник сам не зрадить ся, то був
Той дух, що нам указував ся, с пекла,
А всі урої мої були чорні
Такі, як кузня та Вулканова.
То-ж прошу я тебе, вважай на него;
Я також уважатиму, що сила,
І ми оба з'єднаємо вітак
Наш суд по мінах тих, що у лиці
'Му гратимуть.

Горацій.

Вважатиму, мій принце.

А вдасть ся 'му одну найменшу міну
Це утаїти о-передо мною,
Тогди мене ганїт.

¹⁾ Перв. цим. ²⁾ Перв. Приймаєть.

Гамлет.

Ідуть уже;

Я мушу це нежуру удавати;

Сідай.

(Данійський марш. Сурми. Виступають: король, краля, Полоній, Офелія, Розенкранц, Гільденштерн і інші).

Король.

Як живеть наш непіт Гамлет?

Гамлет.

Ліпше не може¹⁾ бути, ей Богу; однако як хамелеони; я їм воздух, мене годують обіцянками. І каплунів так не годують.

Король.

Ця відповідь не до мене тичить ся; я так не казав.

Гамлет.

І я вже ні. — (До Полонія). Ач ви казали, що грали-сьте на університеті комедію?

Полоній.

Казав, принце; і маю мене навіть за доброго грача.

Гамлет.

І що грали-сьте?

Полоній.

Я грав Юлія Цезаря; на Капітолі мене зарізано; Брут мене зарізав.

Гамлет.

Це було дуже брутально, таке капіталне теля зарізати. — Драматори уже готові?

Розенкранц.

Уже, мій принце; ждуть на ваш розказ.

Краля.

Ходи сюда, Гамлет; сядь коло мене.

Гамлет.

Ні, мамо, тут сильніший магнет.

Полоній (до короля).

Га, га! уважаєте?

¹⁾ Перв. можетъ.

Гамлет (лягає Офелії у ногах).
Панно, а лягати вам у подолок?

Офелія.

Ні, принце.

Гамлет.

Я кажу: положити голов' на ваш подолок?

Офелія.

Можна, принце.

Гамлет.

Ви думаєте може, що я отце що незвичайного кажу?

Офелія.

Я нічо' не думаю, принце.

Гамлет.

Красна це думка, дівчині мижі ногами лежати.

Офелія.

Ви казали що, принце?

Гамлет.

Ні, нічо.

Офелія.

Ви розжартувались, принце.

Гамлет.

Хто? я?

Офелія.

Ви, принце.

Гамлет.

Ох Боже! лиш я тут оден жартую. Але хіба-ж може чоловік ліпшого що робити, як собі жартувати? — Бо дивіть ся, яка моя мама весела, а претці нема ще і дві годині, як мій батько помер.

Офелія.

Ба вже два рази по два місяці, мій принце.

Гамлет.

Так давно уже? — Ей, то нехай чорт чорно ходить, а я справлю собі соболеву шубу. — Боже! Уже два місяці, як помер, і ще не забутий? То є надія, що память якого там славного чоловіка его цілий піврік пережить¹⁾; але він мусить церккви бу-

¹⁾ Перв. пережить.

дувати, бо сли нї, то нехай вибачає, що єго забу-
дено і що єго то дожидає¹⁾, що і ту²⁾ паличку, на
котрі діти їдуть, і про котру приповідка :

Вїю, хлопче, на палиці,
Аж паличка іспалить ся.

(Сурми, вітак пантоміма).

(Оден король і одна краля виступають, дуже ввічливі одно до дру-
гого; краля обнимаєть єго, він ї. Она уклікаєть о-перед ним і нїбито
присягаєть ся. Він ї підоймаєть і клонить свою голов' на ї груди,
вітак лягає³⁾ на мурав'яну лавичку, а она уздрівше, що він заснув,
липаєть єго самого. На це приходить оден, здоймає з короля ко-
рону, а поцілювавше ї, сиплеть в ухо короля отрою, а сам відхо-
дить. Краля вертає⁴⁾, находить короля без душі, і ридає. Отрійник
вертає ще з двома або трьома, і нїбито також побиваєсь. Трупа
відносять. Отрійник залицяєсь до кралї с подарунками; она зразу
і знати не хочеть, да нарешті пристає до него. — Усі з задної
подрі пріч.).

О фелїя.

Що отце має значити, принце?

Гамлет.

Злодійські міги, ей Богу; це значить лихо.

О фелїя.

Цї міги дають, матбути, знати, що за штука
прийде.

(Пролог виступає).

Гамлет.

Від о-того паливоди ми зараз довідаємось; ко-
медіянти не вміють нічо' тайти, они зараз усе розпо-
відають.

О фелїя.

Він нам уповість, що ті міги мають значити?

Гамлет.

Ага, або що і небудь би ви єму на мігах по-
казали. Коли не мете соромітись, єму що небудь
на мігах показати, то і він не ме соромітись вам
сказати, що ті міги значуть.

О фелїя.

Ви злющі, ей Богу — ви злющі! — Я на ко-
медію уважатиму.

¹⁾ Перв. чикаєть. ²⁾ Перв. тую. ³⁾ Перв. лягаєть. ⁴⁾ Перв.
вертаєть.

Пролог.

„На нашу штуку, правди казку,
„Благаєм, молим вашу ласку,
„І ваші слухи в добрий час.“ (Пріч).

Гамлет.

Чи се¹⁾ пролог, чи пропамятний вірш на яким перстни?

Офелія.

І справди, дуже короткий, принце.

Гамлет.

Як женська любá.

(Оден король і одна краля виступають).

Король (у комедії).

„Вже трицять раз, як Фебові колеса
„Об'їхали плесá Нерейові
„І Теллів круг твердий; вже трицять раз
„По місяців дванацять ніжна Луна
„Освічуєть сю²⁾ землю своїм світлом
„Позиченим, як вірная любов
„Споїла наші серденька до купи,
„І весел Гемен поблагословив
„Любовні наші слюби“.

Краля (у к.).

„Ще раз тільки
„Хай ходить кругом сонце з місяцем,
„Нім наші серця роз'єднають ся.
„Да ах! ви так змарніли вельми дуже,
„І так на твари зовсім відмінились,
„Що дивлячись на вас, я помліваю,
„І боячись за вас, минаю ся.
„Да це нехай не скорбить вас, сопруже;
„Жона любяща або-ж кождому
„Це вірить мужеви, або й одному
„За много. Боїзн бо жіноча або-ж
„Ніраз з любовйов наровень не йдеть,
„Абб-ж за надто аж. Як вельми я
„Вас люблю, це показує³⁾ найменший

¹⁾ Перв. це. ²⁾ Перв. цю. ³⁾ Перв. показуєть.

„Мій віддих : да яка моя любов
„Велика, о-така і моя боїзнь.
„Она в любові з омпу виростаєть;
„Й яка велика в'на росте¹⁾, така-ж
„Велика і любов та виростає²⁾“.

Король (у к.).

„Я мушу покидати вже тебе,
„Єдина моя ти, і скоро навіть,
„Бо сили зовсім опускають мя³⁾.
„Да ти меш красувати ся на світі,
„Шанована, люблена від усіх;
„І скоро це пригорнеть ся до тебе
„Любезний, твому серцю милий друг“.

Кр а л я (у к.).

„О, не кажи! — така любов, то була
„Би зрадойов. Проклони всі на мене,
„Єсли у друге це я подружусь :
„Котра так робить, є убійниця
„Сопруга першого!“ —

Г а м л е т.

Полин, полин !

Кр а л я (у к.).

„До другого-ж бо пібрания не є
„Любов уже причиноюов, а зиск
„Лиш підлий і лукавий; другому
„Обняти дати ся, значить о-тільки,
„Що першому у друге смерть завдати“.

Король (у к.).

„Отце ти так говориш, може і
„Так думаєш; да кілько-ж то бувало,
„Що чоловік нехтує своє слово.
„Бо тоє лиш, що о-перед очима
„Ми маємо, даєть уставам силу,
„Да опісля они в нас охлявають,
„Знай тая садовина, що она
„Нім ще зелена, держить ся галузи,
„Пристигше-ж — і не трясена паде.
„Той довг, що чоловік собі 'го винен.

¹⁾ Перв. ростеть. ²⁾ Перв. виростаєть. ³⁾ Перв. мня.

„Не є повинен віддавать єго¹⁾,
„А то, що чоловік си обіцяє²⁾
„У запалі отце, то потахає³⁾
„С тим запалом ураз. Пожар великий
„Чи то у радості, чи то у смутку,
„Сам нищить ся у собі і з собов.
„Найтяжше горе йде на переміну
„З найбілшов радостев, й на відвороть;
„Ба навіть і цей світ не ме стояти
„На віки вічнії; яка-ж дивниця,
„Що та фортуна навіть і люблю
„Переіначити у стані є?
„Цю загадку ніхто не відгадав ще,
„Чи та любов кермує⁴⁾ долейов,
„Чи доля тов любовойов повертає⁵⁾.
„Як славний чоловік ти приупаде⁶⁾,
„Так зараз всі приятелі єго
„Минають, а як вийде хто в гору знов,
„Так зараз всі до него-сь придружують.
„На стілько ме усїгди і любов
„Горнути ся до долі; бо кому
„Приятеля не треба, той не ме
„Журити ся, если єго не має;
„А хто у нужді хоче требувати
„Невірного приятеля, той зараз
„То зробить ворогом собі. — Да щоб
„На тому закінчати свою річ,
„На чому і зачав: то тільки скажу,
„Що доля й воля вічні вороги
„Межи собою є, що доля всігди
„Нехтує⁷⁾ наші всі уставн, що
„Лиш думи наші, а їх ціль не наша.
„Бажала-бесь не подружити ся
„У друге: а тим часом твоя воля
„Загине⁸⁾ скорше, ніж твій перший друг“.

¹⁾ Перв. віддавати 'го. ²⁾ Перв. обіцяєть. ³⁾ Перв. потахаєть.
⁴⁾ Перв. кермуєть. ⁵⁾ Перв. повертаєть. ⁶⁾ Перв. приупадець. ⁷⁾ Перв.
нехтуєть. ⁸⁾ Перв. загинєть.

К р а л я (у к.).

„О, переже-ж не дайте, небеса,
„Ви світла вашого, а земле, хліба!
„Щоб не зазнала-м радости ніколи!
„Щоб не надія, а роспука мя¹⁾
„Усїгди обгортала! Щоб не мала
„Я нньшого притулку, як вязниці!
„Щоб наймиліші мої бажання
„Найтяще горе понївечило²⁾!
„Нехай на мене несповіті муки
„Упадуть з неба і землі, если бих
„У друге подружилась³⁾ удовойов!“

Г а м л е т.

А як в'на свого слова не додержить?

К о р о л ь (у к.).

„Велика це присяга! — Най мене
„Самого хвильку, моя ти єдина;
„Увяв на силах зовсїм; припочину
„Годинку, щоб часу це загаїть“. (Усипає).

К р а л я (у к.).

„О, припочинь, єдина моя доле!
„Розлуки щоб не знали ми ніколи!“ (Пріч).

Г а м л е т.

Мамо, як вам подобаєсь ця штука?

К р а л я.

Я думаю, що она за много отце обіцяла.

Г а м л е т.

Але она свого слова дотримає.

К о р о л ь.

Ви знаєте цю штуку? Немає в нї нічого незвичайного?

Г а м л е т.

Але деж там! — усе жарт лиш; і троють ся на жарт лиш, і кожде. Яке там незвичайне!..

К о р о л ь.

Як звєть ся ця штука?

¹⁾ Перв. мня. ²⁾ Перв. Усі наитяще горе понївечить. ³⁾ Перв. подружилас.

Гамлет.

Пасть. Да як це? — на примір лиш. Ця штука показує¹⁾ головництво, що оно сталося у Вієнні. Дука звався Гонзаго, его супруга Баптіста. Зараз видіти мете, яке це гарне діло. Да нам до цього нічо'; вашу зверьхність тай нас, що у нас чисте сумліне, це зовсім не обходить, ні до нас тичить ся. Кого свербить, нехай скрібаєсь; ми чисті, Богу дякувати.

(Луціян виступає у комедії).

Цей звесь Луціян, королів непіт.

Офелія.

Ви обібрались хором²⁾, мій принце.

Гамлет.

Я міг би навіть бути перевізником межи вами а вашов любойов, если бих умів цвірінькати, як ті вертепні кукли.

Офелія.

Ви дуже досадні, пане, дуже досадні.

Гамлет.

Ви би мали що стогнати, заки би ви мене зсадили.

Офелія.

Все ліпше і гірше.

Гамлет.

За таких чоловіків віддавайтесь. — Зачинай, убійнику; лиши так проклятущо вискірятись, та зачинай! Далі!

„О мету волає скрегіт вірона“.

Луціян (у к.).

„І думка чорна, і отрій мій лютий,

„Пора вигідна, руки на спошеві,

„Нема ні душки ко́ла-о́кола.

„О, лютий зваре ти з опівніч-зіля,

„Залихословлений три рази ти

„Проклоном Екати, зітни цей вік!“

(Сиплеть отрій в уха сплящому).

¹⁾ Перв. показуєть. ²⁾ Перв. ликом.

Гамлет.

Він єго трюїть у городї о єго царство. Єму на порекло Гонзаго; це сторія правдива, і писана она дуже гарно по італіянськи. Будете зараз виділи, як убійник глагоїть до себе Гонзагову сопругу.

Офелія.

Король устають.

Гамлет.

Що? хіба переполошились пусного галасу?

Краля.

Що вам, мій друже?

Полоній.

Кінчіть комедію!

Король.

Світла! пріч!

Усі.

Посвіту! посвіту! посвіту!

(Усі пріч, окрім Гамлета і Горація).

Гамлет.

Страх вовку і в полонині,

А вів на нї пасесь;

А цьому спить ся, тому нї —

Так в світі це ведесь.

Друже: если колись мов пансьтво до решти облетить, то хіба-ж отця штука, додавши до неї ще цілий ліс перопушів і пару китиць на черевики, не допоможе¹⁾ мині. аби мене прийнято у яке драматичне товариство?

Горацій.

На половині бариш.

Гамлет.

Ба таки цілий; бо —

Товаришку, щоб ти це знав:

Тут не король був, а сам бог;

А нині паном цих держав

Не вже король, а сам без — палько.

¹⁾ В автогр. не допоможуть.

Горацій.

Було доримувати.

Гамлет.

О, любчику: теперь о тисячі заложусь, що тая тїнь правду вповідала. Зауважав-сь? —

Горацій.

Ще й як.

Гамлет.

Як про отрій зайшла річ?

Горацій.

Покмітив.

Гамлет.

Га га! музики минї сюда! флояри! — Бо если королеви наша штука не вподобалась, то бути може, що єму і не пропечесь аби як. — Музики сюда!

(Розенкранц і Гільденштерн уходять).

Гільденштерн.

Ласкавий принце, позвольте минї з вами слово заговорити.

Гамлет.

І цілу радію, пане.

Гільденштерн.

Король, мій принце —

Гамлет.

Ну? — що з ним?

Гільденштерн.

Заперлись, і дуже їм лихо.

Гамлет.

Від піятики?

Гільденштерн.

Нї, від злоти, пане.

Гамлет.

Коли маєте розум, то вповідайте це лікареви, а не минї; бо як би я єму ліки писав, то ще би дуще у нїм жовч збурилась.

Гільденштерн.

Милостивий пане, говоріть же-ж бо до речі і не відбрижайте так у одно від того, що маю вам казати.

Гамлет.

Я зовсім благий¹⁾; говоріть.

Гільденштерн.

Краля, ваша мати, післала мене отце до вас у найбільшій смутку свого серця.

Гамлет.

Я вам рад.

Гільденштерн.

Ця гречність, пане ласкавий, не така, як повинна бути. Як бесьте ласкави були, мині розумно відповідати, то бих вам сказав, чого мене ваша мама прислали²⁾; да сли ні, то за вашим вибаченем а моїм відходом і кінець бесіди.

Гамлет.

Не можу, пане!

Гільденштерн.

Що, мій принце?

Гамлет.

Вам розумну відповідь дати, бо, як сами знаєте, мій розум нездорів. Да таков відповідев, яку здужаю вам дати, служитиму вам, чи то пак мої мамі. До речі же-ж: моя мама, кажете —

Розенкранц.

Кажеть, що ваш обхід ї задивував і зачудував чимало.

Гамлет.

Чудний це син, що над ним мама так чудуєсь. Да за тим маминим чудованем не прийде ще яке чудо? — Ану, най чую.

Розенкранц.

Она би рада з вами у себе поговорити, а то ще їм спати ляжете.

Гамлет.

Послухаю, хоть би в'на і сто раз мині мамов була. Маєте ще що казати?

Розенкранц.

Ласкавий принце, ви мене в оден раз любили?

¹⁾ Перв. ласий. ²⁾ Перв. післали.

Гамлет.

Ще й досі, як отці злодійські кліщі мої питомі. (Здоймає¹⁾ руки).

Розенкранц.

Пане милий: що за причина отце вашому туску? Вірьте мині, що ви сами собі шкодите, коли мині, вашому приятелеви, не хочете уповісти, що вас печалить.

Гамлет.

Я рад би на щось велике вийти, а тут немає способу.

Розенкранц.

Як же-ж це ні, коли навіть від самого короля маєте глас на престольного наслідника в Данії?

Гамлет.

Таже так, пане, але — „як трава поросте“ — ця приповідка вже спліснівела. (Драматори виступають з флюрами.) А! флюри! Дайте одну сюда! (До Гільденштерна). Щоб уже раз з вашого аркана викрутитись — скажіть мині, чого ви отце около мене так заходите, та стараєтесь у одно мене вивітрити, неначе хотіли бесьте мене на лівця нагнати?

Гільденштерн.

О принце мій, если моя натручливість²⁾ за сьмілива, то моя любов³⁾ за натручлива⁴⁾).

Гамлет.

Цего добре не розумію. Да не заграли бесьте в отцу флюару?

Гільденштерн.

Не вмію, пане ласкавий.

Гамлет.

Прошу вас!

Гільденштерн.

Вірьте мині, що не вмію.

Гамлет.

Я вас дуже прошу!

¹⁾ Перв. Здоймаєть. ²⁾ Перв. набийливість. ³⁾ Перв. люба.
⁴⁾ Перв. набийлива.

Гільденштерн.

І в руки не знаю як узяти, не то що.

Гамлет.

Да це-ж не тяжше, як брехати; переберайте пальцями, дуйте устами, а она вам заграє як заговорить. А дивіть, отце клепки.

Гільденштерн.

Що є того, коли не вмію з неї голосу добути; не маю до цього способу.

Гамлет.

Отже-ж видите, яке негідне діло ви з мене отце робите. Ви хочете на мині грати, ви чинитесь, що знаєте кожду мою клепку; ви би хотіли з мої тайни серце видобути; ви хочете мене від найнижшого голосу до найвижшої сили висмотрити; — ну, в отцім маленькім інструменті є-ж много музики, прибірний голос, а претці не можете ви єго з него¹⁾ добути. До ката це! Гадаєте, що на мині легше грати, як на флюярі? Звіть мене, яким інструментом ви хочете; ви мене можете розстроїти, але не на мині грати. (Полоній виступає).

Як здорови, пане?

Полоній.

Принце, краля би хотіла з вами поговорити, і то зараз.

Гамлет.

Видите онту хмару? — она зовсім подібна до верхоблюда?

Полоній.

Єй Богу, зовсім така як верхоблюд.

Гамлет.

А мині здаєсь, що она самарна до ласички?

Полоній.

Хребет зовсім як у ласиці.

Гамлет.

Або як кит-риба?

Полоній.

Цілкою як кит-риба.

¹⁾ В автогр. з мене.

Гамлет.

То зараз піду¹⁾ до мами. — Они з мене кепкують, що аж годі вже такому витримати²⁾. Я зараз прийду.

Полоній.

Я це скажу. (Полоній пріч).

Гамлет.

„Скажу“ не тяжко сказати. — Лишіть мене!

(Розенкранц, Гільденштерн і Гораций пріч).

Теперь нічна, нечиста та пора,
Де всі гроби зінають на роствір,
А пекло джумов і повітрєм дише.
Теперь би міг напитись я криви
Горячої, й таке зробити діло,
Що день переполошивсь би від него.
Але нехай! Іду теперь до мами.
О серце, сокотись, аби у тебе
Той Нерон не всадив ся прекривавий!
Нехай я буду лиш немилосерним,
А не природоломним; сугаками
Лиш говорити буду, а не ними
Орудувать. У цьому ділі будьте
Обманними, язиче мій і серце!
Як нї картати мете і проступки,
Слова мої, по кров аж не сягайте,
І кару ї на божу волю здайте! (Пріч).

Трета сцена.

Світлиця в замку. Король, Розенкранц і Гільденштерн.

Король.

Єго не потребую; а вітак
Що може статись з нами, як єго
То божевільство так дурітиме
Неугамоване. Для того будьте-ж
На поготові; зараз випишу
Вам викази, і не гаївше ся,

¹⁾ Перв. прийду. ²⁾ Перв. терпіти.

Най скорше їде з вами в Англію.
Добро держави нам не позволяє¹⁾
Тримать під боком близько так собі
Таку велику небеспеку, як
Нам грозить кожда хвилька з божевільства
Єго.

Гільденштерн.

Ми зараз зладимо ся. Це
Свята повинність наша, сокотити
Беспеку тільки много душ, як їх
Це ваша зверхність держить і годує²⁾.

Розенкранц.

Коли-ж повинність кожного на світі
Така, житя своє всев свойов силов
І всим розумом бережити від
Припадку всякого, о скільки білше
Державного рядителя, що від
Єго це гаразду і щастє, ба
І навіть вік так много душ залежить.
Бо сли величество державне гинеть,
То в'но само не гинеть, але тягне
Що близьке, за собов, неначе той
Крутїж; оно одно³⁾, що колесо
Велике на горі високі, що
До него много, много ще роздрибиць
Присилено; оно-ж як скотить ся,
То тягне за собою то усе,
І найдрібнішу річ. Король ніколи
Ще тяжко не зітох, аби отце
Не заболїло разом всіх.

Король.

То-ж прошу,
Чим скорше вилагодьтєсь у дорогу!
Ми небеспеку ту, що так аж надто
Нам розбуяла ся, приборкаєм,
І в пута уберем.

¹⁾ Перв. позволясть. ²⁾ Перв. хоруєть. ³⁾ Перв. є то.

Розенкранц і Гільденштерн.
Ми спішимо.

(Оба пріч. Полоній виступає).

Полоній

Він це іде до своєї мами, пане,
А я сховаюся за параван,
І буду слухати. Запевне, що
'Му добре дасться навізнак! Да як ви
Отце казали — і аж надто мудро
Казали ви отце! — що буде з боку
Розмові їх ще хто ся прислухати,
Бо ті мами вже з роду є такі,
Що за синами тягнуть. Будьте-ж ми
Здорові, мій королю! — нім ще спати
Ви ляжете, то буду вже у вас,
І все вам розповім, що діялось.

Король.

За все вам дякую, мій пане любий!

(Полоній пріч).

О, той учинок мій гнилий¹⁾, его
До неба чути аж; найперший і
Найдавний це проклон тяжить на нім:
Братоубійство! — Ні, молити ся
Не можу я, хоть і душа мене
Так тягнеть як же й воля: що же є того,
Коли кріпку ту мою волю ще
Сильніщий гріх повалюєть²⁾; і так,
Як чоловік отой, що дві роботи
Квапні він має, стою й я отце,
Не знавше, до котрої передом
Ми братись, і до жадної не берусь.
Да хоть би на убійницькі руці
Брацької це криви понакипало
Ми товшше, як і на долонь: не має-ж³⁾
У преблагого Бога милосердя
Ще стілько, щоб ту руку ми умити,

¹⁾ Перв. чутний. ²⁾ В автогр. повалуєть. ³⁾ Перв. Ми грубіше
як на руку, — чиж не має.

Аби біліща була паче снігу?
На віщо-ж ласка нам его придатна,
Коли аби не сміли ми вині
Заглянути у очи сміливо?
Або-ж хіба молитва це не має
Двояку силу: раз — нас від гріха
Усохранить, а другий раз — нам прощи
Від Бога ублагати за гріхи?
То споглянѹ-ж до него, і простить ся
Все беззаконіє мое! — Да ох!
Як маю я молитись? що казати? —
„Прости мині убій мій?“ — годі так;
Бо те усе у моїх ще руках,
Про віщо я убій той заподіяв:
І краля, і корона, і держава.
Хіба-ж і тому гріх прощаєсь, що
В гріху він остаєсь? — Нехай у світі
Цім беззаконнім беззаконіє
Ту світлу правду золотов руков
Вбіває¹⁾, як нераз ся і доводить,
Що судцю підкупляєть ся самов
Тов здобичев, що беззаконіє
За ню ся заподіяло. Да там,
На тім боці вже хитрощі нічо
Не помагають, бо учинок наш
Стоїть там зовсім голий, і ми мусим
Свідчити протів нас самих, до ока
Гріхови питомому нашому²⁾
І що-ж теперь мині остало ся
Робити? в скрухи долі пробувати?
Що-ж скруха є не в стані? — але що-ж
Она і в стані є, сли годі ї
Почути щирим серцем? — Ох, ви муки!
О груди мої, як могила чорні!
О, серце моє ти, заковане
Неначе у кайданіх: ти ся рвеш
На волю, а ще гірше вяжеш ся!
Ратуйте, божі сили, ви! Згинайтесь

¹⁾ Перв. Вбіваєть. ²⁾ Перв. Гріхови нашому власному.

Закляклії коліна; серце, ти
Тверде як скеля, навернись у люде!
То може ще ти милости добудеш!

(Уклякає; Гамлет виступає).

Гамлет.

Теперь би міг отце я учинити,
Теперь він молить ся; я це учиню.
Да як отце? він піде в царство боже,
І я пімстивсь? Нехай собі розважу!
Нікчемник це убив мині вітця;
А син вітця того і одинак¹⁾
Убийника самого того шлеть
До неба? Це-ж би була надгорода,
Але-ж не мста. Вітця він обеззвічив
В таку пору житя, коли гріхи
Їго буяли, знай ті буряни
Догідної весни; як там души
Їго, це Бог лиш вістен, да здаєсь,
Ні раз не гарно. Він же-ж відомщений,
Коли отцего з світа я жжену²⁾
У ту пору, коли він душу свою
Молитвов очищає? — О, лиш то ні!
Не руш 'го, мечу мій! Чорніщої
Години тя підойму, як ме пити,
Ме грати, злоститись, або сваритись,
Або у кроволожних роскошах
Буяти, або инше діло ме
Таке робити, що спасенія
Не має знамя: о, тогди єго,
Мій мечу, положи, щоб став аж дуба
До неба, да прямісько тріснувсь в пекло,
Куда єму дорога! — А теперь
До мамі! Діло лиш проволочене,
Відкладене лишень, а буде в'но скінчене! (Пріч).

Король (устає³⁾ і ступає наперед).

Слова ринуть, душа не віща того;
Молитва нескрушна не прибеть ся до Бога!

(Король пріч).

¹⁾ Перв. дод. це. ²⁾ Перв. зберу. ³⁾ Перв. устасть.

Четверта сцена.

Світлиця кралі. Краля і Полоній виступають.

Полоній.

Він зараз буде тут. То-ж наберіть
'Го добре вже, та добре! — та скажіть 'му,
Що годі тому божевільству вже
Терпіти білше, і що ви єго
Від гніву короля лиш заступали.
Я тут сховаю ся; а вас же-ж прошу:
Не жалуйте єго це!

Гамлет (за подрев).

Мамо, мамо!

Краля.

За мене ви не бійтесь. — Чути, йде.

(Полоній ховаєсь за параван).

Гамлет.

Ви кликали мене це?

Краля.

Гамлете,

Ти твого батька дуже уразив¹⁾.

Гамлет.

Ви мого батька дуже уразили.

Краля.

Відповідаєш дуже ти розпустно.

Гамлет.

Питаєте ви дуже це безглуздо.

Краля.

Це що такого, Гамлет?

Гамлет.

Що-ж такого?

Краля.

Забув-єсь, хто я є?

Гамлет.

Ви краля є²⁾,

Зовиця мужа вашого, а ще —

Пожаль ся Боже! — й моя мати.

¹⁾ Перв. образив. ²⁾ Перв. єго.

Кр а л я.

Так це? —

То другі говоритимуть с тобов.

Г а м л е т.

Сідайте ви лиш¹⁾ тут! і рушити
Не змієтесь, і з місця ми кинутись,
Аж доки душу вашу не покажу
Вам як на долони! (Примикає двері).

Кр а л я.

Що хочеш ти робити? — Хочеш мя²⁾
Убити? — Ге! ратуйте мя²⁾, ратуйте!

П о л о н і й (за подрев).

Ратуйте! ге! ратуйте!

Г а м л е т.

Щур отце? (Тягне палаш).

По нему! Я заложусь, що по нему! (Просажує³⁾ параван).

П о л о н і й (за подрев).

Бй Богу, я зарізаний!... (Паде мертвий).

Кр а л я.

Ох нуждо!

Ти що це наробив?...

Г а м л е т.

Я й сам не знаю. —

Король? (Відеуває параван і витягає Полонію).

Кр а л я.

О, головництво несповіте!...

Г а м л е т.

Так, мамо, головництво, трохи не
На те похоже, що строїти мужа,
Вітак ся з дівірем пібрати.

Кр а л я.

Як це?

Строїти мужа?

Г а м л е т.

Так я це казав. (До Полонії).

Ти дурню блазноватий, спочивай!

¹⁾ Перв. но. ²⁾ Перв. мня. ³⁾ Перв. просажуєть.

Я мав тебе за ліпшого отце.
Котюзі по заслужі; аж занадто
Огідним бути — вадить, видиш. — Не
Ломить так руки, мамо; тихо будьте,
Сідайте. Хочу вам заговорити
Я до душі, коли від невестижи
Ще зовсім не закаменіла.

К р а л я.

Що-ж

Такого я зробила, що ти смієш
Зо мнов немилосерно обійтись
Так вельми, та на мене так зіпати?

Г а м л е т.

Що-сьте зробили? О, таке зробили,
Що с твари кожної здуват оно
Румянець, що здерат оно с чола
Невинної любови рожу, а
На місце ї чирак кладе оно;
Жизнь, душу винимає¹⁾; ба не то що,
А²⁾ навіть і з релігії святої
Порожнословицю порожну робить.
Таке зробили-сьте, що тварь небесна
Палає соромом, ба навіть і
Кріпка отця земля на него дивить,
Неначе би на страшний суд.

К р а л я.

О горе! —

І про котре-ж то діло ти мене
Оскаржуєш так страшно? — що отце
Я заподіяла?

Г а м л е т.

Гледіт на цей

Ви образ, і на цей: се³⁾ два є братя
З життя чи-вірне відмальовані.
Дивіть ся лиш, яка тут хорошість:
Чоло державне Зевеса грімного,
Аполя кучері, і Марса очі,
А брови лиш до здвигання, постава

¹⁾ Перв. винимаєть. ²⁾ Перв. Да. ³⁾ Перв. це.

Меркурія це, герольда небес,
Що саме-що теперь на землю злетів.
О. справди, образ це і постать, що
На ню усі боги¹⁾ печать свою
Прибили, би²⁾ раз люде виділи,
Що муж значить! — Це був ваш чоловік.
Дивіть теперь на цього ся; це є
Ваш теперішній чоловік, неначе
Головня та у житї, своєму брату
Погибіль. Де-ж ви мали свої очі,
Що їх забули-сьте на погань сю?
Минї не мете ви казати, що
З люби ви це зробили, бо у ваших
Роках кров розуму вже слухає³⁾,
А роспуст вже розсудку; да котрий же-ж
Чи розум чи розсудок це лишав би,
А того би ся брав? — У вас є змисли,
Бо инак би не було в вас і руху;
Чи-ж вам тогди їх відіймило було,
Що на таке ви задивили ся?
Таже-ж і божевільство, хоть яке
Оно тяжке-б нї було, так аж зовсім
Відняти змисли нам не є у станї,
Аби не розріжнить таку ружницю!
Це вид був без чутя у вас, чутє
Без виду, ухо знов без слуху,
А слух знов без очий, коли аж так
Могли ошибнути ся ви! — Скажіть же,
Який діавол міг так ошукать вас?
О, бунтівницьке пекло ти, коли
У станї єсь — матронину це кров
Так збурити, то правість молодого
І того не стоїть, що віск в вогни!
Й коли вже старість розмислу і стриму
Не знає, то у молодежи най
Ніхто 'го й не питає вже!

¹⁾ Перв. На него кожний бог. ²⁾ Перв. Прибив, аби. ³⁾ Перв. слухасть.

Кр а л я.

О, Гамлет,

Не говори вже це, бо око моє
На дно аж дивить ся души¹⁾, і там
Погані, чорні смуги видить, що
Їх годі збути ся уже.

Г а м л е т.

Ні! жити

В поганім ложу сорому, неначе²⁾
В якім гною —³⁾.

Кр а л я.

О, далі не кажи вже⁴⁾!...

Як сугаки ми прошивають душу
Слова твої! Мовчи вже, сину мій!

Г а м л е т.

Убийник, злодій, прелукавий раб,
Не варт і десятини з двадцятини
Покойного, по-протів него лиш,
Приблуда, опуд, тїнь, опришок лиш,
Що вкрав корону як с полиці, і
Сховав у пазуху. —

Кр а л я.

О, тихо вже! (Тїнь указуєсь).

Г а м л е т.

Король лайдак усіх — (уздівше тїнь).

Ратуйте мня,

І вкрийте своїми крильми, ви духи
Небесні! — Честна ти подобо, що
Від мене ти бажавш?...

Кр а л я.

Горе моє!

Зійшов з розума...

Г а м л е т.

Не прийшов-єсь може

Ти лаяти отце недбалого
Ледащо-сина, що лиш марнотравить
Свій час, і не сповняє⁵⁾ розказу
Святого твого? — Так? —

¹⁾ Перв. Аж дивить ся на дно душі. ²⁾ Перв. знай у.

³⁾ Перв. Якім гною пе. ⁴⁾ Перв. О, вже не кажи! ⁵⁾ Перв. сповняєть.

Тїнь.

О, не забудь!

Я це прийшов тя упімнути. — Але
Диви ся там, диви ся! Маму твою
Роспука обгорнула; стань між нев,
А ї душі страшнов-страшнойов муков!
Заговори, промов до неї, Гамлет!

Гамлет.

Вам що є, мамо?

Краля.

Ох, ба що тобі,

Що так у порожню впустив ти¹⁾ очи,
І з нев говориш? — Страшно бігають
Они тобі і глипають, а чупер
Встає ти д' горі, знай жовняри ті
Сполошені алярмом. Сину мій,
Притлум пожар ти твого обуру
Розвагов холоднов! У що ся дивиш?

Гамлет.

У него це! на него! О, дивіть ся,
Який блідий та ніжний він! За тварев
І кривдов тов єго приповідало-б
Каміня навіть. Не диви ся так
На мене ти, аби та твоя нужда
Мій перший постанівок це не збила
С путя, і мове діло щоб свій цвіт
Не стратило, а мість криви аби
Не почурили сльози лиш!

Краля.

До кого-ж

Отце говориш ти?

Гамлет.

Не видите-ж

Нічо'?

Краля.

Анічогісінько, а претці

Усе я вижу.

¹⁾ Перв. унунив.

Гамлет.

І нічо' не чули?

Краля.

Нічо', як нас обох лиш.

Гамлет.

Га, дивіть ся

О-там лиш! видите, як проминає!

Мій батько — зовсім, як з-за живота!

Дивіть ся! як іде отце у двері! (Тінь пріч).

Краля.

Тобі так лиш роїть ся; тому, що

'Му розум помішаєть ся, такі

Тінні мари нераз ся привижають.

Гамлет.

'Му розум помішавсь!... Жили-ж мої

Однако ходя як і ваші. Це

Не божевільство є, що я казав;

Ви можете мене на прубу взяти,

Чи не повторю я вам слово в слово,

Що мете ми казати? божевільний

Би криво-ж говорив, і на всілякі

Звертав би нісенітниці. О, мамо,

Спасенія це ради вашого:

Не так¹⁾ обманюйте ви вашу душу,

Що ніби то не ваш проступок, а

Лиш божевільство з мене це говорить! —

Бо може²⁾ бути, що ваш гріх присох вже:

Коли-ж однако свій отрій бо він

Корчем пускає³⁾. Висповідайтесь

О-перед Богом, за гріхи покайтесь,

Нових вистерігайтесь, і не сипте

Ще гною на бурян, аби ще білший

Укохувавсь, як є. Простіт мене

За мою правість, бо у цих лукавих,

Годованих часах ще мусить правда

Уневиннятись о-перед неправдов,

Хоть це противно би годило ся,

¹⁾ Перв. це. ²⁾ Перв. можетъ. ³⁾ Перв. пускаєть.

А не, як це ся діє, що неправді
Та правда мусить це стояти в ласку.

Кр а л я.

О, Гамлет, ти розкраяв моє серце!

Г а м л е т.

Єго-ж зопсовану ту половину
Відвержте пріч, а тим честнїще жийте
С тов другов половинов На добраніч!
Вникайте ложе мого вуйка, і
Прийміте правість ви си за сопруга.
Той чорт, що він привичка зветь ся, і
Що він у нас морочить пізнанє
Гріха, хоть тільки має благодати
У собі, що й до доброго він можеть
Нас призвичаїти. Сегодне ви
Гріха ся сохранїте: це вам дасть
Потугу і оісієля сохранитись;
По тому ще вам легше прийде¹⁾ стрим.
Бо уставична вправа може в нас
Натуру нашу трохи що не зовсім
Переиначити, і чорта навіть
Прогнати з нас, або уговкати.
Ще раз добраніч вам! — а сли ви сами
Бажаєте благословенія,
То вас о ваше прошу! — Цего пана

(показує на Полонїя).

Ми жаль є; але Бог це так судив²⁾,
Щоб мнов єго³⁾, мене знов ним вкарати.
Я мусїв бути разом це і каров
І караним. Я возьму пріч 'го відеи,
І мушу відповісти. — На добраніч! (До себе).
З добра я мусїв лютіря вдавати;
Що зле зачалось, мусить злим кінчатись. (До кралї)
Ще слово, мамо.

Кр а л я.

Що робити маю?

Г а м л е т.

Усе, лиш то нї, що отце вам скажу.

¹⁾ Перв. прийдець. ²⁾ Перв. хотїв. ³⁾ В австрог. ним мене.

Знов дайте ся набресклякови тому
Завабити у постіль, у лице
Щипати, кіточков вас своїов звати,
І тим гидким, бридким цільованем
Та пестотов, убійницькими тими
Руками дати з себе висотать,
Що я не божевільний є, а так
Лиш удаю це з хитрости. Це було
Би зовсім добре; бо котра-ж би краля,
Що красна, і розумна, і крітка,
Та затаїла би арапавці,
Та капаному ящуру такі
Прекрасні речі? Але хто-ж би це!...
Нї: розуму і тайні на укір
Ви отворіте клітку на даху,
Повипускайте пташки з неї, сами-ж,
Знай тая малпа в казці — влізьте в ню
На піжмурки, а з нев злетівше д' землі
Вломіте голов.

К р а л я.

Нї, сли слово з духу,
А дух з життя походить, то не має
У мині духу нї життя, щоб словом
Одним це зрадити, що ти казав.

Г а м л е т.

Ви-ж чули, що я мушу в Англію?

К р а л я.

Я зовсім і забула! Це є так.

Г а м л е т.

Уже і листи випоряжені,
І мої ті оба товариші,
Що їм обом як ті гаді я вірю,
Дістали виказ на письмі уже.
Они мині показують сами
Дорогу до шельмовства. Добре й так!
Отце найліпший жарт, коли мінери
Самі ся в вітер висадять; і зле
Би було зовсім це, если би я
Під тих мінерів хоть на локоть глібше
Не підкопавсь, і їх на місяць аж

Не висадив. О, як же-ж солодко,
Коли дві хитрости ся перехитруть! —

(Приступивше до Полонїя).

Отцего-ж двигати не солодко,
А гірко прийдесь¹⁾ ми, і далі 'го
Матбуть не повезу, як в крайну хату.
Добраніч, мамо! — Цей пан радця був
За надто скрегітливий аж, теперь
Най за тото мовчить. Ходіте, пане,
Та припочинете. Добраніч, мамо!

(Гамлет волочить Полонїя за собов).

¹⁾ Перв. прийдеть.

ЧЕТВЕРТИЙ АКТ.

Перша сцена.

Світлиця в замку. Король, краля, Розенкранц і Гільденштерн виступають.

Король.

То охання та здихання, то мусить
Значити щось; я мушу цьому знати
Причину. — Де ваш син? —

Краля.

Лишіть самих нас.

(Розенкранц і Гільденштерн причі).

Ох друже мій, що цієї ночі я
Зазнала!...

Король.

Що, Гертрудо? як же Гамлет?

Краля.

Він так шалів отце, як море в бури,
Коли обоє борються, хто душий.
Нараз він в своїм божевільстві чує,
Що за параваном щось шелеснуло;
Вихапує свій меч, кричить: „шур! шур!“
І пробиває¹⁾, сам не знавше ся
О цьому, і не тямившись, що діє,
Полонія старенького.

Король.

Ох нуждо!

¹⁾ Перв. пробиваєть.

Таке і нас чикало, як би ми
Отце там були. Та єго свавільність
Усім нам грозить: вам, мині, усім.
Хто-ж відповість тепер за цей учинок
Кривавий? — Це нам найдуть всію вину,
Що ми повинність нашу не зробили,
І ради осторожности й безпеки
Не відлучили божевільного
Від світа і не відокромили
Єго це від людей. — Коли-ж бо ми
Єго так вельми дуже любимо¹⁾,
Що навіть і порозуміти не
Хотіли, що єго добра ся тичить,
Але з ним обходили ся по людзьки²⁾,
І так 'му дали волю добивати³⁾
Себе самого в своїм божевільстві. —
Де-ж дів ся він?

К р а л я.

Пішов запрягати трупа

Убитого. Да в цьому способі
Єго то божевільство показало
На стільки розуму, що золота
Крихіточка у штолі ті глухі:
Він плачесть на учинок свій.

К о р о л ь.

Ходім,

Гертрудо. Нім ще сонечко діли
Освітить, мусить ми у корабель.
А той убій кривавий буду ся
Старати своїм зверхностев і штуков
Покрити і придобрити. — Гільденштерн!

(Розенкранц і Гільденштерн вертають).

Ідїт, приятелі, і ще возьміть
Кого з собов. Бо Гамлет в божевільстві
Пробив Полонія і десь 'го витяг
З кімнати кралиной, не знати де.
Ідїт, шукайте 'го, випитуйте

¹⁾ Перв. вельми любимо отце. ²⁾ Перв. людзький. ³⁾ Перв. забиватись.

У него по добру, а трупа зараз
Віднести у каплицю. Квапте ся,
Вас прошу! (Розенкранц і Гільденштерн пріч).

О, ходім, Гертрудо, скорше,
Зозвімо наших всіх приятелів,
Котре найрозумніщі, і усе
Ім розповіжмо, що тут стало ся
І що тут стати маєть ся. Таким
Ще може способом відвернемо
Від нас стрілу обмови тої, що
Она, знай затроєна, від одного
Кінця землі до другого в млі-ока
Облітує¹⁾; і може ще она
Нас помине²⁾, і у порожний вітер
Ударить лиш. Ходімо відси ми!
Мене тут поберає³⁾ сум і страх,
І коле серце, знай би барди мах! (Обоє пріч).

Друга сцена.

Інша світлиця в замку. Гамлет виступає.

Г а м л е т.

Припрятаний.

Розенкранц і Гільденштерн (за подрев).
Гамлет, принце! ге!

Г а м л е т.

Що за галас? Хто волає: Гамлет? А, це ви?

(Розенкранц і Гільденштерн виступають).

Р о з е н к р а н ц.

Де трупа ви поділи?

Г а м л е т.

Де подів?

У глину, в глину, відки він походить⁴⁾.

Р о з е н к р а н ц.

Скажіть нам, де він, най понесемо
В каплицю.

¹⁾ Перв. облітуєть. ²⁾ Перв. поминеть. ³⁾ Перв. побераєть.

⁴⁾ Перв. прийшов.

Гамлет.
Не вірьте.

Розенкранц.
Що не вірити?

Гамлет.
Що я вашу тайну замовчу, а свою ні. А ще до того, як у мене губка питаєсь; що-ж може королевич ї на це відповісти?

Розенкранц.
Ви-ж отце мене за губку маєте, принце?

Гамлет.
Ага; що тягнеть у себе королевську повагу, его покрову і его дарунки. Да такі пани чиня королеви найліпшу прислугу аж у посліди; він держить їх собі у роті¹⁾, знай та малпа кусень, щоб гарно переже виобертати, а вітак прожерти. Коли 'му вчинить ся того треба, що ви в себе набрали, то він вас лиш подавить, а ви, губки, станете знов сухі як були.

Розенкранц.
Я вас не розумію, принце.

Гамлет.
Я це знаю: пусті уха не до слуху.

Розенкранц.
Ви нам мусите уповісти, де труп, а вітак з нами до короля піти.

Гамлет.
Труп собі вже королює, але король ще не трупішіє. Король є річ —

Гільденштерн.
Річ, принце?

Гамлет.
Марна. Поведіт мене до него.

Бобри, бобри!
Ховайте ся добре!²⁾ (Усі прич).

¹⁾ Перв. у-ві-рті. ²⁾ Перв. В лучу, песю, Ловчий вс ся!

Трета сцена.

Інша світлиця в замку. Король і поїзд.

Король.

Я вже післав за ним, і повелів
Шукати трупа. Це за надто аж
Нам грозить небезпека, як він ме
О-так сваводити. Однак-ж я
Не смію з ним і поступить собі
Так грізно, як би право вимогало;
Народ, загал, що лиш по верьхи судить,
Без всякого розсудку, весь за ним
Стоїть, і не питає тут вини,
А дивить ся на винного. Для того-ж,
Аби не наробити галасу,
То мусить це, що я 'го відселаю
Чим скорше відси, так здавати ся,
Неначе би оно давно уже
Постановлено було так. Лукаву
Недугу годі инак вилічить,
Як лиш лукавими ліками.

(Розенкранц виступає).

Ну? —

Розенкранц.

Королю світлий, з него годі знати,
Де трупа він подів.

Король.

А де-ж він є?

Розенкранц.

В хороміх, світлий пане, жде під вартів,
Що ви розкажете.

Король.

Введіт сюда 'го.

Розенкранц.

Ге, Гільденштерн! принц Гамлет най увійде.

(Гамлет і Гільденштерн виступають).

Король.

Ну Гамлет, де Полоній?

Гамлет.

На вечери.

Король.

На вечери? де?

Гамлет.

Не там, де він вечерає, але там, де єго вечерають. Бо власне о-теперь що засїла громадка політичних черваків до него. Що столу тичить ся, то такий вам гробак вище царя якого там небуть стоїть. Ми годуємо усеїяку худобу, аби нев себе годувати, а себе годуємо знов для черви. Ситий король а худий просатарь, то лиш розмайні страви; дві потраві, але для одного стола, нічо' білш; такий кінець.

Король.

Ох, ох!

Гамлет.

Може і так доведеться, що мемо таким черваком рибу ловити, що короля точив, а таку рибу їсти, що тим черваком годувалась.

Король.

Що ти хочеш отцим доказати?

Гамлет.

Те хочу доказати, як може¹⁾ король мандрувати старецькими кишками.

Король.

Де Полоній?

Гамлет.

У небі. Пішлїть борше, най 'го там шукають. А як 'го там не найдуть, то найдуть єго де инде. Бо як 'го ще цього місяця не відшукають, то на другий 'го завітнуть, як ходитимуть сходами на галерію.

Король (до поїзду).

Ідїт, шукайте 'го там. (Дехто з поїзду прїч).

Гамлет.

Не бійтесь, він вам не втечєть.

¹⁾ Перв. можєть.

Король.

Це, Гамлет, за для твоєї безпеки,
Що вельми лежна нам, і ради того
Учинку твого, що єго нам жаль
Чимало, мусиш як найскорше ти
Віддалитись із відси. Злагодь ся-ж!
Вже корабель готовий, вітер сприйний,
Товариші тя ждуть, і кождий спосіб
Нагонить в Англію.

Гамлет.

У Англію?

Король.

Так є.

Гамлет.

Добре.

Король.

О, так казав-бесь, сли-бесь мою гадку
Ти видів.

Гамлет.

Вижу того херувима,
Що видить її. Да пріч, у Англію!
Здорови будьте, мамо.

Король.

Батько твій,

Твій батько добрий, Гамлете.

Гамлет.

Ба ні, мама. Тато і мама є муж і жона; муж
і жона значить одно тіло; отже-ж — мамо. Пріч
у Англію! (Гамлет пріч).

Король.

Ідіт у слід за ним, завабте 'го
Чим скорше в корабель; спішіте ся!
Ще цієї ночі мусить відси пріч.
Усе, що є потрібно, вже готове,
І запечатане¹⁾; чим скорше руште!

(Розенкранц і Гільденштерн пріч).

¹⁾ В автогр. через помилку: запечатє.

А ти знов, Англіє, коли тобі
На нашім приятельстві що залежить —
А мусить це тобі залежати,
Бо моя сила дала ти ся в знак¹⁾),
І твої рани свіжі зовсім ще
Від нашого меча — то приймеш ти
С повагов наше слово, і наш розказ
Ти виконаєш приязно: бажаєть
Від тебе це він смерти Гамлета.
Пруткої й наглої: завдай му ї.
Бо він, як ті сухоти, сушить кров
У мині; ти мене злічи від него!
Бо доки він живєть, ділам моїм у-преки,
То доти і нема житю мому безпеки! (Пріч).

Четверта сцена.

Майдан у Данії. Фортинбрас з військом на марши.

Фортинбрас.

Ідїт, капітане, і уклонїт ся
Від мене королеви данському.
Скажїть єму, що Фортинбрас отце
По даному від него слові 'му
Проходить крізь єго краї. Вітак
Ви знаєте уже, де зийдемось.
Єсли єго величество по нас
Чого бажатиме, то ми сами ся
Приставимо. Оце 'му замільдуйте.

Капітан.

Послухаю, мій принце.

Фортинбрас.

Руште далі.

(Фортинбрас з військом пріч. Гамлет, Розенкранц і Гільденштерн виступають).

Гамлет.

Це що за військо, пане?

¹⁾ Перв. на-в-знак.

Капітан.¹⁾

Норведівське.

Гамлет.

Можна вас запитати, куда справились?

Капітан.

На оден ляцький оків, пане.

Гамлет.

Хто їх веде?

Капітан.

Фортинбрас, непіт норведівського короля.

Гамлет.

Чи на цілу це Польщу ідете,

Чи на яку лиш часть?

Капітан.

Щоб правду вам

Признатись, пане, де ми ідемо

Здобути кусень краю, що й порекла

Не є він свого варт. Я п'ять червонних

За него би не дав; да білше би

Ні Польща ні Норвегія таки

За него не дістала, сли би дієьки

Хотіла 'го продати, навіть в лено.

Гамлет.

То-ж Лях матбуть і убивати ся

За ним не ме хотіти?

Капітан.

Ба, уже

Й залога навіть там стоїть, не то що.

Гамлет.

Дві тисяч душ, червонних двацять тисяч

Ме коштувати їх одно нічо! —

А я-ж? — О, моє то нічогоробство

Провалюєсь у мині, знай чирак

Той потайний, та лиш у середину,

По верьхи-ж годі смерти вздріть причину.

Вам дякую, я, пане.

¹⁾ В автогр. через помилку: Король.

Капітан.

Боже вас

Провадь. (Капітан пріч).

Розенкранц.

А не пішли-бих, принце?

Гамлет.

Я

Вас зараз уздогоню. Йдіт на перед.

(Розенкранц і Гільденштерн пріч).

Як кожний то случай лїнивство мое
Неначе острим би острогом коле,
І мя оскаржує¹⁾! Бо що значить
На світі чоловік, як білше він
У своєму житю добра не чує²⁾,
Як їсти лиш та спати? — скотина³⁾,
Нїчого білше. Той, що нам такий
Обширний розум дав, що можемо
Сягати ним верьх неба і під землю,
Не дав нам той собіобразний розум
На тое лиш, аби він без ужитку
Це плієнівів у наші голові.
Або-ж це лиш звірська⁴⁾ нетямливість,
Або-ж гадочні опути пусті,
Що я аж так за надто боязливо
Про діла мого вихід думаю,
А думанє отце таке, що в нїм
Лиш четвєртинка мудрости, а рєшта
Вєє жуство. На що-ж я жию? — хїба
На те, аби лиш у одно казати:
„Це треба би зробити“? І про віщо-ж
Минї отце в одно питати ся,
Коли у мене і причина й сила,
І спосіб є до діла. Приклади,
Великі як цей світ, напоминають
Мене, от хоть би і це військo, що
Провадить нїжний 'го — сказать би можна —
Хлопчина, молодяк, що білше 'го

¹⁾ Перв. мня оскаржуєсть. ²⁾ Перв. чуєсть. ³⁾ Перв. битина.
⁴⁾ Перв. скітна.

Нічо' не колеть, як одна та слава,
І він за ню це наражаєть ся
Душев і тілом, щастю на поталу,
На вік або на смерть, да завсїгди
Це на кінець непевний, і корить
Усї пригодї, а за віщо? — за
Порожну скаралушу із яйця.
Великим діськи бути, це значить без
Великої причини не киватись,
Да навіть і в однім стеблі причину
Собі найти, если о честь се¹⁾ ходить.
Що-ж я? — Отець мій замордований,
А мати у неславу введена;
Причини доста і на світ криви,
А я це стою, сорому не мавше,
Та дивю ся, як двацять тисяч душ
Ідуть на погиблицю за одно
Нічо, за нісенїтницю ідуть
В могилу як у постіль, за оден
Шматочок лиш землі, що на єму
Їм ніде навіть воювати ся
Всїмом, не то що, де і місця навіть
Не має їм на яму, щоб усїх,
Що там наложуть своїов головоюв,
У ню покласти і похоронити.
О, від теперь на кров, ви думи мої!
Бо встид ся ме встидать передо мноюв! (Пріч).

Пята сцена.

Ельзинор. Світлиця в замку. Краля і Горацій виступають.

Краля.

Я з нев не хочу говорить.

Горацій.

Она

Наперла ся; да у такім це станї,
Що Боже змилуй ся! — Й себе не тямить.

¹⁾ Перв. це.

Кр а л я.

І що-ж це каже?

Г о р а ц і й.

У одно о батьку

Лиш править; каже, що цей світ цілий
Ошуканий, у груди б'ють ся, стебла
Знімає, нісенітниці плете
Не при розумі. З бесіди її
Нічого не розумно, да її речі
Дають на догад другим, що з її слів
Помічують хто зна що, додають,
І з рухів її та слів виводят¹⁾ си
Всіляке, да лиш доброго нічого.

К р а л я.

Я претці говорити мушу з нев,
А то могла-б хто зна які там вісти
Пустить в лихі ирти. Нехай увійде²⁾

(Гораций пріч).

Ох, ох! для мої грішної душі
Здається кожде там нічо уже
Напередовцем горя бути. О,
Таке то кожде є лукаве діло!
Боявшесь зради, вгонить само ся
У зраду.

(Гораций вертає з Офелієв, що в неї коси розбиті, і кобза в руках).

О ф е л і я.

Де та красна наша краля?

К р а л я.

Як маєтесь, Офеліє?

О ф е л і я (співає).

По чому-ж тя, ти мій милий,
Пізнану, пізнану?
По прочанським каманаку,
Ще й межі прочани.

К р а л я.

Що маєть отце ваша пісня значити, панночко?

¹⁾ Перв. виводять. ²⁾ Перв. увійдеть.

Офелія.

Догадуєтесь? Ні, ні, прошу вас, слухайте далі. (Співає).

Вже по твоєму миленькому,

Вже по закоханю:

У зголовах два явори,

У ножечках камінь.

— Краля.

Але-ж бо Офеліє —

Офелія.

Коли-ж вас прошу! слухайте! (Співає).

На грудех 'му рантушечок —

(Король виступає).

Краля.

Ох подивіть ся, друже мій!

Офелія (співає).

Маєм замаєний...

Через вірне закоханє

Марне з світа гину.

Король.

Як маєтесь мині, Офеліє?

Офелія.

Спасибіг вам! добре! — Кажуть, що сова була пекарева дочка. О, пане, ми знаємо, що ми є, да не знаємо, що з нас може¹⁾ ще бути. — Обідайте з Богом!

Король.

О своєму батьку все це набеляє.

Офелія.

Прошу вас, не згадуйте вже о цьому; да як вас питатимуть ся, що це має значити, то ви їм скажете — (Співає).

На Андрея, кажуть люде,

Андреево чудо;

А я в тебе під віконцем

За Андрея буду.

¹⁾ Перв. можетъ.

Ішло дівча на Андрея,
Пішло до Івана;
Туда ішла веселая,
Відти заплакана.

К р а л я.

Моя ти Офеліє!

О ф е л і я.

Ні, без жарту; нехай скінчу — (Співає).

Ох пожаль ся, Милосерний,

Пожаль мя ся, Боже!

Нема віри ледіневи:

Зробив, що негоже.

Не я зробив, що негоже,

Сама ти зробила,

На що в нічку на Андрея

До мене ходила?

К р а л я.

Це від коли в'на так?

О ф е л і я.

У Бога надія, що усе ще буде гаразд, лиш
погодїт минї. Да я кілько собі нагадаю, що єго
у сиру землю поклали, тільки і мушу плакати. Да
я це братови скажу, а вам дякую за вашу добру
раду. Най фірман заїде! Добраніч, панни; добраніч,
мої панночки; добраніч, добраніч! (Пріч).

К о р о л ь.

За нейов вийдїт, не спустїт ї з ока.

(Гораций пріч).

О, це ї стало ся с туги тяжкої
За батьком. Ох Гертрудо, та жура
Не йде сама ніколи, а веде
Громаду за собойов їх. У перед
Смерть батька ї, вітак дорога сина
Знов вашого, що своїм ї свавільством
Собі він заслужив, вітак знов нарід
В ворохібни, недобрі клевети
Про смерть Полонїя пускаючи,
Вітак той наглий похорон єго
Та потайний, вітак Офелїї

З роспуки божевільство, що оно
Із чоловіка робить скотину¹⁾.
На решті, і що гірше від усього,
Ляерт, і брат, це нишком повернув
Із Франції, і тут ховаєть ся,
Неначе в темні хмари, в догади
Всілякі обгортаючи ся, а
Піджигачі²⁾ в одно 'му піддають
Підтоки затроєні усілякі
Про батька смерть, на чому не обійдешь,
Бо в нас нема доводів у руках
Ніяких, чим би ми могли-сь очистить
Від нашої притічности до того.
О, дорога сопруго, це усе
Ми серце прошиває³⁾ не в однім
Лиш місци, але в тисячах на раз,
Неначе та картеча.

(За подрев гомін).

К р а л я.

Що за зойк! —

(Оден боярин уходить).

К о р о л ь.

Де моя варта? — Най дверий пильнують.
Там що такого сталося?

Б о я р и н.

Утікайте,

Королю світлий! Океан у бури
Не зажеває⁴⁾ свої береги
Захланно так, як той Ляерт, поклавшесь
Бунтівникам за проводатора,
Усіх стойкарий укладає⁵⁾. Паном
'То лая зветь, і так, неначе би
Теперь лишень що світ зачав ся, і
Не було вже ніякого порядку,
Що від коли цей світ, державу держить⁶⁾,
В оден гукає⁷⁾ голос: „До вибору!

1) Перв. битлину. 2) Перв. Підждерачі. 3) Перв. прошиваєть.

4) Перв. зажеваєть. 5) Перв. укладаєть. 6) Перв. держить державу.

7) Перв. волає.

Ляерт най буде королем!“ Від їх крику
Шашок не видко світа, а їх крик
Аж відбиваєть ся о небеса:
„Ляерт король! Ляерт най буде в нас
За короля!“

Кр а л я.

Це за фалшивим слідом
Ви слідите, невірні данські пси!
(За подрев гомін).

К о р о л ь.

Ого, вже двері виважили!...
(Ляерт убігає, за ним Данійце).

Л я е р т.

Де

Я відшукаю того короля?
Лишіть ся на дворі.

Д а н і й ц е.

У середину

Пустіт нас!

Л я е р т.

Прошу вас, заждіт годинку.

Д а н і й ц е.

Як кажете. (Дакють ся назад).

Л я е р т.

Дверий лиш сокотіт! —

Нікчемний ти королю, де мій батько?

К о р о л ь.

Утихомирте ся.

Л я е р т.

Ні! кожда крапля

Криви у мині, що ся втихомирить,

Най зве¹⁾ покритуком мня, тріщуком

Ганьбит най мого батька, нештоюв

Взиває мою честну маму аж

У очі!

К о р о л ь.

Що-ж це за причина є

¹⁾ Перв. зветь.

Такого твого бунту? — Най 'го лиш,
Гертрудо! ти за мене ся не бій;
Бо короля така це божественність
Вкриває, що на него зрада ся
Не важить. Уповіж мині, Ляерте,
Що так тя розігріло? Най же 'го,
Гертрудо! — Говори.

Ляерт.

Де батько мій?

Король.

Покойний.

Крала.

Не з єго-ж отце причини.

Король.

Лиши-ж 'го, най питаєть ся до волі.

Ляерт.

Яким же способом він це погіб?

Дурити ся я не даю. В нетрудне

Підданьство¹⁾, і присяга, і сумліне!

Я кари вічної не бою ся,

Мині однако, жити чи не жити,

Абих за свого батька лиш пімстивсь.

Король.

А хто-ж вам се боронить?

Ляерт.

Світ цілий

Не в стані це; є тов силов, що ї маю,

Так буду заходитись, як²⁾ мочи,

Щоб довести до свого.

Король.

Друже мій

Ляерте: хочете-ж³⁾ дійти ви правди

О смерті батька вашого, й за него

Пімститись на такий це спосіб, що

Невинного ви з винним хочете

Змішати, а утратного з невтратним,

Як ворога так друга це карати?

¹⁾ Перв. підданьство. ²⁾ Перв. що як. ³⁾ Перв. хочете-ж.

Ляерт.
Лиш ворогів самих.

Король.
А хочете-ж
Їх знати?

Ляерт.
Приятелям серця вкраю,
І кров свою за нї розсиплю, знай
Той пелікан.

Король.
Теперь говорите,
Як батька свого годний син, і правий
Боярин. А що я не є причина
Від смерти батька вашого, і овшем —
За ним нам вельми жаль — отце так ясно
Вам доведу и приконаю, як
То сонце ясне є.

Данїйце (за подрев).
Пустіт її!

Ляерт.
Там що за зойк? Ох, всі вогні жаркі ви —
(Офелія уходить).

Перепалїт ми серце! сльози ви
Гірькі та прегірькії, випечїть
Ми очі!... Як ще Бог жиє¹⁾ на небі,
За це нещастє²⁾ твое заплачу³⁾
По рівні мірі я, ще в сотеро
Ї перемірю і перевершу!
О роже маєва, Офелїє,
Солодка ти дитино, сестро моя
Предорога!... О Боже, чи-ж дївочий
Той молоденький вік є кріпший від
Старого діда⁴⁾?... Ніжна та природа⁵⁾
Є ніжна у любові⁶⁾ свої, і тих,
Що любить, ніжностей це надїляє!...

¹⁾ Перв. жиєть. ²⁾ В автогр. нащастє. ³⁾ Перв. виплачу.
⁴⁾ Перв. опиря. ⁵⁾ Перв. Та ніжна природа. ⁶⁾ Перв. у любі.

О ф е л і я (співає).

А як несли миленького,
Не опрощали,
Ще й без шапки, без коверця
До гробу —

Прощай, сизокрилий!

Л я е р т.

Абе-сь і при розумі мя просила.
О мсту, то так не упросила-бесь...

О ф е л і я.

Ви маєте о-так співати: до гробу спускали,
бо так до притоки. Це за того невірною пристава,
що у свого пана доньку вкрав¹⁾.

Л я е р т.

Отце нічо дає на догад більше
Усего.

О ф е л і я.

Отце вам мирзіль, це на споминанє: не забудь
мене, моє серденько! А це васильчик, це на па-
мятку.

Л я е р т.

І не при розумі, а все про вірність згадує²⁾.

О ф е л і я (до короля).

Це змийовон для вас, і³⁾ самнасій. (До кралі)
А отце рута для вас — ні, для вас зрадзіль отце,
а для мене рута; а при неділи носитиму румянок
або любисток. Ви можете ваше зрадзіле у пазусі
носити. Отце невісточка; я хотіла нарвати фіялок⁴⁾,
але усі півяли, від коли мій батько помер. Кажуть,
що легку смерть мав покійничок. (Співає).

Ой відпиши, мій батечку,

Хоть слово, хоть дві —

Л я е р т.

Краса красойов, хоть і горем вбіта.

О ф е л і я (співає).

Не відпишу, моя доню,

Ні слово, ні дві;

¹⁾ Перв. звів. ²⁾ Перв. згадуєть. ³⁾ Перв. і от. ⁴⁾ Перв. фіявок.

Бо вже-ж мині насипано
На ручки землі.
Да як тая сира земля
Пером да стане,
Тогди ти ся да від мене
Листок дістане.

Даруй, Боже, всім легкий супочинок! Будьте здорови! (Офелія приц).

Ляерт.

Чи-ж можете на це дивити ся?
Ох Боже!...

Король.

Вашим горем я ся ділю,
Хоть вірьте ми, хоть ні. Ідїт теперь
Та виберіть собі, кого ви сами
Це розумієте, нехай они
Нас двох розсудя. Найдеть ся на мене,
Що я у цьому ділі — не то винен,
Але хоть свідомую, то тогди
Беріт мій вік, корону — доста того —
Що сами розумієте. Бели-ж
На мині це не найдеть ся вина,
То погодіт мині малу лиш хвилю,
А я вам сам поможу ся пімстити
За вашу кривду.

Ляерт.

Так це най і буде.
Та нагла смерть его, той похорон
Тайний, на гробниці ні гербу, ні
Меча, ні опроводу, ні звичаїв —
Це все на кров і мсту прагнуще; я
Ї пушу, хоть аби з землі чи з неба.

Король.

О-так отце вам і робити треба,
Бо так закон велить, і наш і божий:
Хто винен, головою хай наложить!
Ходім! (Усі приц).

Шеста сцена.

Инша світлиця в замку. Горацій і оден слуга.

Горацій.

Які це люде хочуть говорити
Зо мнов?

Слуга.

Матрози, пане; мають листи
До вас.

Горацій.

Заклич їх. (Слуга приї.)

Не міркую, відки

Би мали листи це прийти до мене,
Як не від Гамлета?

(Пара матрозів уходя).

Матроз.

Здорови, пане!

Горацій.

І вам.

Матроз.

Коли Бог позволить. Озьде лист до вас, пане;
від того післа, що у Англію пішов; коли це ви зве-
тесь Горацій.

Горацій (читає).

„Горацій, скоро переглянеш цей лист, то ста-
райсь, аби ті люде, що тобі 'го принесли, дістали
приступ до короля; они мають листи до него. Ми
не були і два дни на морі, як став оден сильний
пірат за нами гнатись. А що був швидший від нас,
то ми мусїли ему ставитись, а в мотлосї я пере-
скочив до них. Они в сей час пустили наш кора-
бель, а я оставсь їх плїнником. Обійтись обійшли
ся они зо мнов яко милосерні опришки, бо знали,
що я їм маю у добрі пригодї стати. Постарайсь,
щоб ті листи, що отце поселаю, королеви в руки
дістались, а сам біжи до мене, да то так швидко,
неначе би це за тобов смерть гналась. Я маю ти
таке щось уповісти, що закаменїєш з дива; да і це
ще нічо не значить по-против того, що далї було.

Отці хлопці тебе заведуть аж до мене. Розенкранц і Гільденштерн плывуть собі далі в Англію; о них маю тобі много уповісти. Будь здоров!

Во віки твій Гамлет.^а

Ходіт, я вам поможу ваші листи
Віддати як найскорше, а вітак
Поведете мене до того, що
Післав вас. (Усі пріч).

Сема сцена.

Інша світлиця в замку. Король і Ляерт.

Король.

Теперь-же, оправдавши ся, надіюсь,
Що мя¹⁾ до серця приглубите
Як друга, бо-сьте сами зміркували,
І на розум порозуміли, що
Не лиш що батька вашого убив він,
Але до того ще за моїм віком
Сягає²⁾.

Ляерт.

Правда це; але скажіть
Мині, чому же-сьте таке тяжке
Та смертигодне беззаконіє
Не укарали так, як це ваш розум
Вам каже³⁾, і безпека вашого
Житя це вимагає⁴⁾.

Король.

Дві причині

Мя стримали, а то такі причині,
Що хоть они вам будуть ся марні⁵⁾.
Здавати, да для мене в'ни є важні.
Одно тото, що крала, мати 'го⁶⁾,
Лиш ним жива, а я знов, чи то вже
На щастє чи нещастє моє — так
До неї знов прикований любовойов,

¹⁾ Перв. мя. ²⁾ Перв. Сягасть. ³⁾ Перв. кажесть. ⁴⁾ Перв. вимагасть. ⁵⁾ Перв. мані будуть ся. ⁶⁾ Перв. его.

Що жить без неї годі ми. А другов
Причинойов, про віщо я під суд
'То не даю, є та, що нарід це
За ним аж гине, і єго всі блуди
В любов свою вгортає, і то так,
Що с кайданів єго зробив би зараз
Клевець на нашу голов', і стріла
Законна, протів о-такого вітру
За надто легка, замість щоб утрафить
У свою міру, у стрільця назад
Вернула би¹⁾.

Ляерт.

Таким же способом —

То стратив я і честного вітця,
І горе ми сестру мою єдину
Унещасливило, таку сестру,
Що не фаливши ся, могла рівнатись
Як у красї так у чести с ким хто
Би загадав. Да моє не пропаде²⁾.

Король.

Лиш це не бійте ся; не думайте,
Що й ми такої зимної криви вже,
Щоб дати ся за бороду водити
Такі сваволи, ї за фрашки це
Приймати. Незабавком мете ви
Щось чути не аби-що; вашого
Вітця любили ми, і вас³⁾ ми любим,
І так надїю ся, що вас о цьому
Небаром приконаю.

(Післанець виступає).

Що такого?

Післанець.

Від принца Гамлета це лист — оден
До вас, пресвітлий пане, а оден
До кралї світлої.

Король.

Від Гамлета?

Хто їх принїс?

¹⁾ Перв. Вертає. ²⁾ Перв. пропадеть. ³⁾ В автогр. нас.

Післанець

Матрози, так це кажуть,
Бо я не видів їх; мині подав
Ці листи Клявдій, що їх відобрав
Від тих матрозів.

Король.

Слухайте, Ляерт,
Що тутки Гамлет пише. (До післанця).

Йди собі.

(Післанець причі).

Король (читає).

„Самодержавний! До відомости вам, що мене
голоого у вашу державу вивержено. Завтра проситиму
ся, щоб мині можна ваш маєстат побачити, а вітак,
за вашим дозволом отце, розповім вам причину мого
наглоого, а ще дивніщого повертину.

Гамлет“.

Що має це значити? чи усі
Вернули, чи се може лиш обмана?

Ляерт.

Письмо пізнаєте?

Король.

Письмо єго.

І — „голоого“; а тут у посліди
Дописано „самого“. Можете
Це витолкувати?

Ляерт.

Не розумію.

Та¹⁾ добре, що прийшов; бо хоть отак
Знесу най своє горе, що 'му зможу
Сказати в очі: ти отце зробив.

Король.

Коли-ж це так, Ляерт — да як могло би
Це й jinak бути! — Хочете піти
За моїм проводом? —

Ляерт.

Я піду, пане,

¹⁾ Перв. Да.

Да лиш мене ви не провадьте до
Якої єднанки¹⁾).

Король.

До твої правди,

Ляерт! Він повернув отце з дороги,
Матбути щось покмітив; да єсли
Він ї не хоче²⁾ другий раз робити,
То 'го примушу до одного діла,
Котре минї теперь на гадку впало,
І що єго до певного упадку
В'но мусить привести, а то ще так,
Що і ніхто не догадаєсь навіть
Причини, да не то що, але навіть
І рідна мати не покмітить і
Казати мусить, що отце припадок,
Нічого білше.

Ляерт.

Поводїт же-ж мнов,

Королю світлий, але так, аби
Єго упадку я причинов був.

Король.

Це так і буде. Від коли отце
Ви бавите в чужих краях, то вас
О-перед Гамлетом хвалили дуже
О штуку то одну, що ви у нї
Це дуже славні бути маєте.
Усе му тому, що умієте,
Він дуже так не завидів, як ці
Одні, котра, як я це важу, є
Найпуща від усіх.

Ляерт.

Котра-ж би то?

Король.

Косиця ледїневи за кресанев,
Нічого білше; але також і
Она потрібна. Молодцєви бо
Пристоїть та хороша, легка ноша

1) Перв. їднанки. 2) Перв. хочеть.

Так гарно це, як старости поважні
Пристойна тепла шуба і жупан.
Це пару місяців тому, як був
Оден тут рицарь аж з Нормандії —
Я ще з війни їх знаю, тих Французів,
Та й знаю, що за жваві з них їзді —
Да цей, що вам розказую, ветив
На всі; як їхав, то неначе він
Приріс це до коня, і грав ним, знай
Той вітер по степах. Ніколи я
Не думав, щоб це можна було в світі
Таке конем доказувать, як він
Оце доказував.

Ляерт.
Він був Норманчик?

Король.

Так є.

Ляерт.
То знаю вже; це був Ламонд.

Король.

Він сам це.

Ляерт.
Я 'го добре знаю; й справди
Він слава для цілого народу
Норманського.

Король.
Він вельми величав вас;

А за усе вихвалював¹⁾ ту спритність,
Як ви отце умієте ся збройов
Орудувать, а за усе рапіром.
Отце би, каже, була аж утіха.
Вас видіти із рівним си поборцем.
Він присягав ся, що в єго землі
Ні оден шермір анї того ока,
Ні тої міри, ні покрови тої
Не має, що се²⁾ ви. Отця-ж же слава
Так Гамлета у зависть завела,

¹⁾ Перв. вишлював. ²⁾ Перв. це.

Що він нічого в світі не бажав так,
Як вашого повертину, щоб з вами
Це попомірятись. З отцего-ж я —

Ляерт.

Що є цього, пане мій?

Король.

Ляерт, скажіть:

Чи справди ви любили свого батька,
Чи се¹⁾ ви так удаєте лиш, щоб
От ніби то про людське око було?

Ляерт.

Чи-ж можна так питати!...

Король.

Це-ж не те,

Щоб може думав я, що се¹⁾ не так.

Однако-ж бо приконана є річ

У світі білому, що і любов

Лиш до часу, і що той час гасить

І жар і искри в решті, не аби що.

Любов та наша є неначе свічка,

Що в'на сама у собі тане й гине.

Нічо' у уставичні доброті

Не остаєсь, бо й тая доброта,

Як виросте над міру, пропадає²⁾

І слезне в свої власні буйности.

Коли кортить нас що робити, то

Зробім це доти, доки ще кортить,

Бо і кортячка та минає³⁾ ся,

І має в собі тільки тих заводів,

І тільки тих відводів, що й причок

Всеїяких. Ті-ж відводи наші є

Такі шкідні для наших установий,

Неначе серцю здиханє тяжке, що

Оно то ніби і полегку робить,

Але тим гірше шкодить, чим легшає. —

Але вернім до нашого ми лиха!

То-ж Гамлет повернув отце: що-ж ви

1) Перв. це. 2) Перв. пропадає. 3) Перв. минає.

Гадаєте робить, щоб довести,
Що то вам батько був, а не чужий,
А довести учинком, не словами?

Ляерт.

Бурлак му протяти у церкві.

Король.

Оно це правда, що нїяке місце
Би не повинно дати убійнику
Прибїжище, і пїмста волю мати;
Але, Ляерт, сли хочете отце
Ви учинить, то лїпше дома вам.
Отак, на примір: Гамлет має зараз
Довідатись, що ви вернули ся;
Ми знов розкажемо, щоб перед ним
Хвалено вашу штуку, а то бїлш,
Нїж ї Француз виславював отце.
Ви зийдетесь; я стану у залїжку
Про вас обох і вашу зручність. Він же-ж,
Як є великодушний і вірний,
Не ме отце вважати на рапіри,
І ви легонько можете собі
Заострений це вибрать¹⁾ мість тупого,
І хитро-мудро відплатити 'му
За вашого вітця.

Ляерт.

Я пристаю;

А ще до того і заправлю гарно
Рапір свій. Бо оден це котльофарник
Продав минї такого соку дуже
Отрійного, що ним аби лиш зброю
Яку там небудь намастить, а нев
Лиш тіло шкрїбнуть до криви, то того
Вже чоловіка аніяка масть²⁾
Вже вилічить не годна, щоб она
Зроблена була і з усього зіля,
Лиш кїлько є на світї. Цим отроєм
Напущу я рапір свій, і від него

¹⁾ В автогр. вибрат. ²⁾ Перв. масть це.

Він мусить гинути, аби́х я ним
Лиш доторкнув ся.

Король.

Ще й отце возьмім

Ми на розвагу же, котру пору
Би вибрати́ і дібрати́ нам як найліпшу,
Аби́ нам наше діло вдало ся.

Бо мало би оно нам не удатись,
Або на нас яка увага братись,
Або гадки ті наші¹⁾ відгадатись,
То ліпше було би таки щічо'

Не зачинати. За-длі́ того мусить
Ті наші зрадї фірточка ще бути

Про кожний спосіб, сли́ би наше діло
Нам не удало ся. — Подумаймо!

Я стану у заліжку — знаю вже!
Це так!

Як мете міряти ся ви оба,
І це зігрієтесь — а за для того

Ви мусите на него натерати —
І він запрагне пити, то таку

'Му чашу злагожу, аби́ на нашім
Це стало, хоть єго́ би й ваш рапір

Похиб²⁾). А тихо-ж! Що за галас там?
(Краля виступає).

Там що, Гертрудо?

Краля.

Як то кажуть, що

Провадить горе за собою́ сорок! —
Ляерт, сестра це ваша утонула.

Ляерт.

Ох Боже! — як отце-ж? —

Краля.

По через³⁾ потік

Стоїть верба похила, дивить ся
У чисту воду як у зерькало,
Неначе чеше сиві свої́ коси.

¹⁾ В автогр. наші. ²⁾ Перв. Минув. ³⁾ Перв. через.

Туди она понесла це вінки
З оделяну, з кануфірю, з німиці,
І з того зрадзіля, що кажуть, ставсь
Він з ледіневих сліз, що дівчина,
Любивше другого, до божевільства
То довела це. На вербових вітх
Хотіла в'на повісити вінки,
Аж тут галуза втерлась, і она
Упала з своїми вінками в воду.
Ще з разу сукні її втонуть не дали,
І плавала отце в'на по воді,
Неначе панна та мірська, в одно
Співаючи уривки з давних пісень,
Аж доки сукні не набрали це
Води, і нещастливую дитину
Не потягли із піснями на дно.

Ля е р т.

І на смерть утонула?

К р а л я.

На смерть.

Ля е р т.

Ох,

Досить вже, сестро, би тобі води...
На віщо моїх сліз ще?... Але що-ж,
Коли навчити серце годі, бо
У него своє право є!... Нехай це! —
Бувайте ми здорови, мій королю!...
Такий вогонь я накладу, аби
Сю¹⁾ воду загасив! (Пріч).

К о р о л ь.

Ходім, Гертрудо.

Чимало труду це мя коштувало,
Нім я єго вглагоїв. — Да бою ся,
Щоб цей припадок наново єго
Не рушив. То-ж ходім за ним обоє;
Нещастє треба як мочи глагоїть. (Обое пріч).

¹⁾ Перв. Цю.

ПЯТИЙ АКТ.

Перша сцена.

Цвинтарь. Два гробарі з рускалями і бігами (кінями).

Перший гробар.

Хіба-ж такі годить ся християнський похорон, що сама на себе руки накладає?

Другий г.

Коли-ж я тобі кажу, що годить ся, так тобі не питати, але гробу пазити; трупарський дохторь претці ї смотрив і позволив християнський похорон.

Перший г.

Якже-ж отце може бути, коли она не втопилась у ежедневному попечанію?

Другий г.

Коли так осудили.

Перший г.

То це мусить бути неудовлєразсудженіє, не иначе. Бо коли я самохїть утоплюсь, то це є учинок, а учинок має трояке прєстраствіє: ділательне, творительне, і совершательне; сиріч: она це самохїть утопилась.

Другий г.

Слухай мене, куме сотрудику —

Перший г.

Лиши мене, най доповім. Тут іде вода; добре. Тут стоїть чоловік; добре. Якже-ж чоловік іде до тої води, то значить тільки, що він іде, однако, чи

він се¹⁾ хочачи чи нехотячи. Міркуй же собі отце. Да як би вода, даймо на то, до него отце прийшла та єго утопила, то це він би сам не топивсь. Сиріч: хто не є причинов своєї смерти, той на себе і рук не накладає.

Другий г.

Це так право каже?

Перший г.

Правда; трупарське право.

Другий г.

А я тобі це не так скажу; бо знавш, як би отце не була панна, то ї би навіть і на цвинтари не ховали.

Перший г.

І це правда. Да пани навіть і повинни мати білше понуки топитись та вішатись, як другі люде. Де єсь, рускалю? Старших дідичів немає на світі, як городники, кирничники та гробарі. Они перебрали на себе Адамову дідизнину.

Другий г.

Він же-ж був дідич?

Перший г.

Перший дерун.

Другий г.

Як же-ж він отце міг драти?

Перший г.

А ти-ж хіба погана віра? — Як ти це розумієш святе письмо? Святе письмо претці каже: Адам копав. Міг же-ж він отце копати не дерше? Я тебе ще одно запитаю; да як минї на отце не відповіш, то признайсь відразу, що ти — —

Другий г.

Ну?

Перший г.

Хто кріпше будеє від мулярів, стельмахів та сокирників?

¹⁾ Перв. це.

Другий г.

Шибеничник; бо єго будинок перебуваєть і тисяч комірників.

Перший г.

Так бих здоров, що це гарно сказано! Шибеничник добре робить; але яким це він способом добре робить? Він добре робить тим, що они лихо роблять. Да і ти це не добре робиш, коли кажеш, що шибениця кріпше зроблена, ніж церьков. Сиріч: належало би-сь, аби тобі шибениця добре зробила. Ану далі! раз!

Другий г.

То-ж хто кріпше будеє від мураря, стельмаха та сокирника?

Перший г.

Отце мині вгадай, то тя пушу.

Другий г.

Єй Богу, що знаю!

Перший г.

Кажи-ж!

Другий г.

Єй Богу, що не знаю.

(Гамлет і Горацій виступають з далека).

Перший г.

Не суши собі пусто голови, бо віслюка хоть кілька бий, то не побіжить. А коли тебе хто питатиме, то так кажи: гробарь, бо єго будинки стоя аж до страшного суду. Да теперь біжи до корчми, та принеси мині склівку горівки.

(Другий гробарь причі).

Перший г. (копає і співає).

Да що мині з срібла, да що мині з злота:
Прийде смерть с косою, все роги покотить.

Гамлет.

Цему ще хочесь, гріб копаючи, співати.

Горацій.

Він так уже привик до свого ремісла, що це єму флашка.

Гамлет.

Це так; бо чим рука менше робить, тим біліща і делікатніща¹⁾.

Перший г. (співає).

Тогди не допоможуть ні стани, жупани:

І царя і пана засиплють у ямі.

(Вимітує труню головою).

Гамлет.

А у ці голові був колись язик, що умів співати. А як тепер цей розбишак нев дуркає, неначе би це вилиці того Каїна, що перше головництво він наробив. Це могла також бути чашка якого там славного дипломата, що і самому Богу не туравсь очі заплювати. А тепер як над нею леда дурень старшує²⁾!... Не правда-ж, Горацій?

Горацій.

Дуже легко, пане.

Гамлет.

Або і дворака якого, що умів так масно прилизуватись та щебетати: „День же вам добрий, мій пане любий! Якже-ж ся маєте, світлий мій принце?“ Це міг бути також ласкавий пан той і той, що того й того ласкавого пана коні перефалював, а то на те, аби їх у подарунку дістати; хіба не правда?

Горацій.

І це може бути, принце.

Гамлет.

Ще й як; а тепер попалась ця хитра головка гургулицям та лопаті на поталу, що так гарно умів коло неї поратись. Гарна це переміна, хто може зміркувати. Хіба-ж отці кости на білше собі не заслужили, як на те, щоб тепер ними кички грати? Мині аж мрії по моїх йдуть, як отце собі згадаю.

Перший г. (співає).

Бо смерть справедлива підкупства не знає:

І старця і князя до купи єднає.

(Вимітує чашку).

¹⁾ Перв. ніжніща. ²⁾ Перв. старшуєть.

Гамлет.

Ось і друга тобі! — Про віщо-ж би це не могла бути головка якого адвоката? — Де то тепер і фіглі, та суніки, та репліки, що даєть ся так отцему розбишаці грузьков лопатов по голові товчи, та не видасть 'му процес? Гм? Або про віщо би отце не міг бути який великий дідич, з записами, руптами, хрізовами, та кат зна с чим? Це-ж его таке дідичство, що его голов' тепер по болоті кочають? Ёму его рупти білше не прируптили, як кавалок землі, не білший може як его ціла рупта? Самі его титули не змістили би ся у цю яму, а він же аби не мав у ні тільки місця, щоб его голова у супокою була?

Горацій.

От видко, що не має.

Гамлет.

Хіба-ж пергамент не робять з овечих шкур?

Горацій.

Так, пане; а с телячих також.

Гамлет.

Дурні-ж вівці та телята усі ті, що на пергаменти дуфають. Ану я претці до него заговорю. — Чий це гріб, приятелю? —

Перший г.

Мій, пане. (Співає).

І старця і князя до купи еднає.

Гамлет.

Я вижу, що це твій, бо ти до него такий приліжний.

Перший г.

Але ви до него не приліжні, пане, тиму він не ваш. А я, пане, хоть у нім не лежу, то претці він мій.

Гамлет.

Ти в нім лжеш, бо ти в нім не лежиш, а кажеш, що він твій. Він для умерлих, не для живих, тиму-ж ти лжеш.

Перший г.

Це жива лож, пане, тиму біжить она від мене до вас.

Гамлет.

Котрому це чоловікови ти єго копаєш?

Перший г.

Це не чоловікови.

Гамлет.

То жінці.

Перший г.

І жінці ні.

Гамлет.

Хто-ж у йому лежатиме?

Перший г.

Одна небіжка, пане.

Гамлет.

Що-ж це за воротильник! Треба з ним по єго бесідувати, а то ще і нам голови заверне. Ёй Богу, Горацій, наші часи такі перевчені та переправлені, що мужик дворакови і з дороги не вступить, не то¹⁾ що. Дворак слово, а мужик сто і одно до того, як тої приповідки. Ти вже давно як гробариш?

Перший г.

За всі дні від тої днини, коли покойний король Гамлет Фортинбраса побив.

Гамлет.

А давно це?

Перший г.

Ви-ж хіба не знаєте? — Таке це кождий дурень знає. Це було тої самої днини, коли принц Гамлет народивсь, що тепер збожеволів, та єго за те в Англію післали.

Гамлет.

Діправди? — А чого-ж отце в Англію?

Перший г.

Ну, бо збожеволів. Він там має знов до розуму прийти; да хоть і не прийде, то там це не буде визначно.

¹⁾ Перв. аби.

Гамлет.

Чому отце?

Перший г.

Бо там це ніхто не покмітить; там усі люде
божевільні, як-же й він.

Гамлет.

Яким же способом він отце збожеволів?

Гробарь.

Дуже дивним, кажуть.

Гамлет.

На приклад?

Гробарь.

Га ну: таким, що розум стратив.

Гамлет.

Але як це?

Гробарь.

По тутешньому¹⁾. Я тут уже гробарем с хлопця,
зо трийцять рік отце.

Гамлет.

Як-же-ж довго лежить чоловік у ямі, нім
загине?

Гробарь.

Га ну, если не розіпрів ще живцем — як те-
перь з потерюхи доводить ся, що ні вже що і в до-
мовину класти, не то що — то лежить вам років
з вісім або девять; гарбарь на безпечне девять.

Гамлет.

Про віщо-ж цей довше, як хто другий?

Гробарь.

Га ну, бо его ремісло ему так шкуру випра-
вить, що багна не ловить ся; а та багна даєсь гарно
в знаки тим²⁾ преанахтемським трупам, не бійсь!
Ось вам чашка, що вже ближити-ме двацять і три
роки, як вам у землі.

Гамлет.

Чия она?

¹⁾ Перв. нашому. ²⁾ Перв. тим вашим.

Гробарь.

Великого блазня отце. — Вгадайте¹⁾, чия?

Гамлет.

А відки-ж я се²⁾ можу знати?

Гробарь.

Лихо на єго отсю³⁾ голову! Він висипав на мою раз цілу пляшку червоного вина. Отця головка, пане, то того самого Джорика, що був у короля за баянтрасника.

Гамлет (підоймає чанку).

Отця?

Гробарь.

Ця сама.

Гамлет.

Нехай ї пообзераю. — Сердешний ти Джорик!... Я 'го знав, Горацію; хлопець безконечного гумору і вигадок. Він мене хто зна кілька на коркошах ношував, а тепер... аж страшно мині та лихо, як собі нагадаю. О тут були ті уста, що я їх хто зна кілька раз цілював. Де-ж твої баянтраси та вигадки, що від них бувало усі гості за животи аж беруть ся⁴⁾? Тепер ніхто не хоче реготатись? — А які щокі!... Піди до зерькала до ласкавої пані, та скажи ї, що нехай она і на палець крейди та ружу на своє лице ліпить, то опісля однако о-так виглядати-ме як ти отце; скажи ї, нехай зарегочесь. — Прошу тя, Горацій, вповіж мині одну річ.

Горацій.

Яку, принце?

Гамлет.

Думаєш ти, що і той славний Александер у землі оттак виглядав?

Горацій.

А вже-ж.

Гамлет.

І так стухлостев було 'го чути? — А ба! —

(Кладає чанку назад).

¹⁾ Перв. А чия, вгадайте? ²⁾ Перв. це. ³⁾ Перв. отцу.
⁴⁾ Перв. за животи-сь тримають.

Горацій.

Не пнак, принце.

Гамлет.

На що ми отце можемо перейти, Горацій!...
Про віщо-б ми не могли додуматись аж до того, як
славним Александром отце піч мастя?

Горацій.

Це вже аж занадто би було.

Гамлет.

Ні, анї раз ні, ей Богу! — за ним можна-б
отце дуже розбірно слїдити, а то нїраз с правдо-
йов не обминатись; о-так на примір: Александер
помер, Александра поховали, з Александра зроби-
лась спуза, з спузи глина, глину замісили, а тов
глинов про віщо-ж не могли піч мастити або і че-
люсти ліпити?

Той гордий Цезарь вмер, і перейшов на глину,

А нев заліплюють усі дерки на зиму;

На те-ж о-перед ним цей світ ся зодрегає,

Або у послїдь ним всі дєри затикає!

Вступімо на бік ся, король іде.

Священик і так далї надходя є процесійов; тілю Офелїї, за ним

Ляерт і другі жалібники: король, краля, їх поїзд, і т. д.

Король, та краля, двір — нікого білш.

За ким це опровід такий малий?

Як видко, то покойний у роспуці

На себе руки наложив матбути.

Да видко, що з великого плеча

Він був отце. Сховаймо ся на хвильку,

Та слухаймо.

(Дають ся оба назад).

Ляерт.

Які це опроводи?

Гамлет.

Отце Ляерт є, честний молодець. —

Вважаймо лиш!

Ляерт.

Які це опроводи?

Священик.

Ми похорон такий відправили,
Який лиш можна було в цім випадку.
Бо чи то при розумі це она
На себе руку наложила, чи
Не при розумі; цего с певностей
Не можна знати, і если би це
Не розказ королевський, то она
Лежала би за цвинтарем далеко,
І там би дожидала судища
Страшного, і не молитви побожні
Би правились за ню, а ринь і тарас
Би сипались на трунву, та черепя.
А це ї претці і вінець і квіти
Як дівчині позволено, і честне
Подзвінне, с честним гробом у священні¹⁾
Земли.

Ляерт.

Не сміє²⁾ білше стати ся?

Священик.

Нї білше. Бо отце значило би
Зневажити померших службу, сли
За ню би панахида правилась
Однако, як за душі ті, що з Богом
Спочили.

Ляерт.

То спустіте-ж ї до гробу,
І най у фіялки в'на виростеть!...
О, я ти кажу, попе, що она
О-перед Богом ангелем в'на буде³⁾,
А ти меш за тим часом у пресподнім
Ревіти. Сестро моя!...

Гамлет.

Може-ж бути!...

То це Офелія? —

Краля.

(Обсипуючи трунву цвітом).

По краснім красним...

¹⁾ Перв. святи. ²⁾ Перв. смієть. ³⁾ Перв. ангелем буде.

Прощай, Офеліє! я сподівалась
Ще з моїм Гамлетом тя повінчати,
Я думала, посаг твій уквітчати,
Дитино люба, а не домовину.

Ля е р т.

О, трикровать горе, десять раз по трикровать
На ту прокляту душу, що через
Її це спосіб довелось до цього! —
Лишіть ще землю, най і обніму
В останнє! (Штрикає в яму).

А тепер же засинайте
Живих із мертвими, а по над ними
Таку могилу висипте, як той
Пеліон за-ввишки, та голубий
Олимп.

Г а м л е т (виступає).

І хто-ж це, що у пофалних
Таких словах горює, і ті зорі
За свідки свого горя визиває?
Я Гамлет данійський. (Штрикає в яму).

Ля е р т.

Нї, чортів єс!

(Борють ся).

Г а м л е т.

Ще чортів отчинаш твій. — Прошу-ж тя,
З руками пріч минї від мого горла¹⁾,
Бо хоть не похашний і не пруткий я,
То в минї є такого щось, чого
Бояти ся тобі я ражу. Преч
З руков!

К о р о л ь.

Розбийте хто їх!

К р а л я.

Гамлет! Гамлет!

У с і.

Панове.

¹⁾ Перв. від бурлака.

Горацій.
Втихомиртесь, принце мій!
(Дехто з поїзду їх розбиває і они виходя з ями).

Гамлет.
О ні, я це не лишу, доки буду¹⁾
Очима видіти.

Краля.
Що, сину мій?

Гамлет.
Офелію любив я; й сорок тисяч
Братів отце з усев любовойов їх
Не в стані так любити ї, як я.
Чим хочеш твою довести любов?

Король.
О, він не при розумі є, Ляерт.

Краля.
Коли у Бога вірите, нічо'
'Му не кажіть.

Гамлет.
До ката! Покажи ми,
Чим хочеш твою довести любов²⁾ ти?
Чи хочеш бруси плакати, чи битись,
Чи постити, чи розсідати ся?
Чи у вовчиці молока доїти,
Чи обніматись з крокодіями? —
І я потрафію це. Ти тут прийшов
Скомліти? — Твоїм штриканем у яму
Мене не перестрашиш ти! — Кажи
Себе ти поховати з нев: і я це
Учиню, а верзеш ти о могилі
Високі як гора, то скажу це
Таку на нас насипати за-ввиж,
Щоб шпиль ї аж у сонци зашкрумів,
А Оссагóра щоб по-против неї
Бородавков здавала ся. Умієш
Фалити ти ся, то умію й я.

¹⁾ Перв. 'му. ²⁾ Перв. люблю.

К р а л я.

Це божевільство з него лиш говорить!

Він це на хвильку лиш розходить ся,

Вітак мовчить, неначе та голубка,

Та синогорличка над золотими

Пискляточками.

Г а м л е т.

Що ви, пане, за

Причину маєте, отак зо мною

Це обходити ся? — Я вас усеїгди

Любив і поважав; да це, як вижу,

Однако; кота ти годуй, чим хоч,

Єму на миши думка. (Пріч).

К о р о л ь.

Прошу вас,

Горацій, йдіт за ням. (Горацій пріч. — До Ляерта).

А ви, Ляерте,

Терпливі будьте лиш, та не забудьте

Сеїнічну говірку нашу; борзо

Утне¹⁾ конець ся сему. — Ти-ж, Гертрудо,

На свого сина око май. Сей гріб

Живий ме мати поменник, а ми знов

Годину простовільну та просвітлу.

А доки те нам Господь допоможе,

То ми робім, що нам робити гоже! (Усеї пріч).

Сцена друга.

Салія в замку. Гамлет і Горацій виступають.

Г а м л е т.

О цьому ділі тільки лиш, мій друже;

Теперь до другого. То-ж добре все

Собі пригадуєте ви?

Г о р а ц і й.

Та як ні,

Ласкавий принце мій?

¹⁾ Перв. утнеть.

Гамлет.

Душа в одно

Ми віщувала, так отце, що я
Не міг аж спати, а мині в одно
Здавало ся, що я в кайданіх хожу,
Неначе би злочинця, або щось
Подібного. На це я борше — о,
Святило ся оно, що учить нас,
Як часом то і наша нерозважність
До доброго доводить, а тогди
Найовшем це, коли глібокі наші
Ті слеси нам розібують ся в нінащо,
По чому видно, що ті доли наші
Дорогу ми копаєм лиш, а ї
Небесний проводатор це простує —

Горацій.

О, це є вічна правда, принце мій!

Гамлет.

З каюти вибігаю свої, і
Угорнений у чорний плащ, допїтавсь
У потемку до них аж це, узяв
Їх пачку, і пішов собі по тиху
У свою станцію назад. В страхá
Великі очи, як то кажуть¹⁾; я
Узяв той королевський розказ, борше
Урвав печать, читаю — о, Горацій!
Читаю королевське все нікчемство! —
А то такий ти розказ, ще й до того
Начинений хто зна якими там
Всілякими причинами, і²⁾ гарно,
Аби від разу, скоро прочитають
Той розказ, навіть барди не остривше,
Ми голов стято.

Горацій.

Чи-ж се³⁾ може бути!...

Гамлет.

На розказ той, та прочитай собі 'го,

¹⁾ Перв. казують. ²⁾ Перв. отце і. ³⁾ Перв. це.

Як матимеш коли. А хочеш знати,
Що я на це зробив?

Горацій.

Уповідайте,

Вас прошу.

Гамлет.

Видівше ся зовсім у

Злодійських шпонах, много я не думав,

Але від разу сів і написав,

Що розумів. Я це отак робив,

Як ті пани великі, що у них

Письмо тото, що красне, за непанське

Значить; отак і я старавсь отце

Змінить письмо то моє шкільне на

Погану драпанину. Чи вгадав-бесь,

Що це я написав?

Горацій.

А відки-ж, принце!

Гамлет.

Я написав, це ніби то король,

До Англії такий позев поважний,

Що Англія, если 'му вірна є

І приязна, і хочеть миру з ним,

І хоче¹⁾, щоб союз їх процвітав,

Й хто зна ще, кілька о-таких „сли хоче“ —²⁾

Нехай від разу, скоро розказ цей

Лиш в руки ї упаде³⁾, тих обох,

Що ї 'го подадуть, без проволоки

Роскаже стратити, і то так скоро,

Щоб навіть віддуху й до сповіди

Не дала їм, не то що.

Горацій.

Як-же-ж ви

Це запечатали?

Гамлет.

І в цьому ділі

Ми Господь послужив. Я мав при собі

¹⁾ Перв. хочеть. ²⁾ Перв. отаких ще „хочеть“. ³⁾ Перв. упадеть.

Печатку, ще від мого вітця
Покойного тоту, що підля неї
Печать державну це жировано.
Я склав свій лист, як той був, запечатав,
Зробив написник, і поклав 'го там,
Де той стояв. Підмінча не пізнали.
На другий день баталія була,
А що вітак ся стало, ти вже знаєш.

Горацій.

То на такий же спосіб Розенкранц
І Гільденштерн погинули?

Гамлет.

Чо'-ж они

За цим післаньством¹⁾ так і убивались?
Мині ні раз їх жаль; така заплата
Годить ся вейгди зрадї та масним
Язиком. Межи два мечі ставати,
А ще лукавому, значить погинуль
Допевний.

Горацій.

Боже-ж мій, який король це!

Гамлет²⁾.

І чи-ж не мушу я теперь єму,
Що мого короля він збавив віку³⁾,
Що мою маму звів, мене надії
Коронної позбавив, за життям
Сягав ми потай — чи-ж не мушу я,
І не повинен я 'му відплатити
По правді і по кривді? І не є-ж
Це ганьба, далі на таке дивитись,
Як рак цей душу мою точить?

Горацій.

Він

Дістане чутку скоро з Англії,
Що стало ся.

Гамлет.

Запевне; але нїм ще,

¹⁾ Перв. післаньством. ²⁾ В автогр. Горацій. ³⁾ Перв. світа.

То доти маю час для себе я.
Одного чоловіка вік значить
О-тільки лиш, що слово вимовить.
Да жаль мині з цілої є душі,
Що я о-так з Ляертом обійшов ся,
Бо моя кривда зовсім на єго
Похожа. Хочу 'го перепросити;
Мене він своїм подуфалим тим
Та пересадним тим побиванємсь
Так дуже роздражнив лиш.

Г о р а ц і й.

Слухайте!

Іде хтось.

(Озрік виступає).

О з р і к.

Вашу зверхність я вітаю
На повороть у Данію.

Г а м л е т.

Дякую —

Ти знаєш цєго трута?

Г о р а ц і й.

Ні, мій принце.

Г а м л е т.

То надійсь царства небесного і оставленія гріхів. Бо єго знати, це є гріх неспасенний. Єго Бог наділив болотом, і то гойно, кажу тобі, гойно. Да отце лиш прості худобі у болоті вязнуть, а така худоба над худобойов, як він отце, пасеть ся біля царського стола.

О з р і к.

Світлий королевичу, коли би ваші милости угодно мене вислухати, то маю від їх майстату цєрєказ до вашої зверхности.

Г а м л е т.

Слухати му 'го, пане, позакілько лиш мині мої слухи служитимуть. Але переже зробіть з вашов шапков те, що люде з шапками роблять. Накрийте нев голов'.

Озрік.

Дякувать ваші милости; дуже душно.

Гамлет.

Ба овшем, дуже зимно; вітер від півночи.

Озрік.

І справди зимно, принце ласкавий, тай не аби як це.

Гамлет.

Ба як минї ся видає, то дуже спарно отце.

Озрік.

Ще й як, принце ласкавий; так душно, що годї навіть сказати. Але їх величество велїли минї вам сказати, що они за вас у залїжку стали. А це річ така —

Гамлет.

Прошу вас, будьте добрі —

(Силуєть го накрити голов').

Озрік.

Не треба, принце світлий, діправди що нї; минї так вигіднїще. Не давно, пане, приїхав сюда Ляерт, кавалер на всю губу; честне мов слово, що такого пошукати; що гречний, що себний, а що хоть куда за себе. Не иначе, але, щоб так сказати, це є взір цілого рицарства на всі способи, які хто собі лиш загадає. Справди, отце кавалер, якого рідко на цілім хрещенім світі, або хоть де.

Гамлет.

Ваша фалá, пане, єго нї перефáлить нї не дофáлить, хоть би на нему і тільки рицарської слави, щоби аж у голові завернулось, хто би ї лиш хотів словами перерахувати, не то що. Але я і без вашої фальби знаю, що це за рицарь коштівний, що єму пара лиш хїба в єго зерькалі найдеть ся, не де инде, і що кождий, котрий би з ним хотів разом ступати, остав би ся з заду, неначе тїнь єго.

Озрік.

Ваша милость єго отце не перефалили.

Гамлет.

Але до речі, пане, до речі! Про віщо взяли ми цього ледіня мижи наші грішні зуби?

Озрік.

Королевичу мій ласкавий —

Горацій.

А не можна би, пане, отце, що ви маєте, таки по prostu сказати? Вам би це багато ліпше вдалось.

Гамлет.

Та що такого є тим вашим рицарем?

Озрік.

З Ляертом?

Горацій.

Єго мішок з золотими речами уже випорожнивсь. Далі годі.

Гамлет.

Так є, з ним самим.

Озрік.

Я знаю, що ви знаєте —

Гамлет.

Я би хотів, аби і ви це знали, пане, хоть би мині с цього дуже мало чести прийшло, або й ні-раз. Далі?

Озрік.

Ви же знаєте, який Ляерт отце славний.

Гамлет.

Я би це міг знати, кобих мав міру до єго слави; бо хотівше другого знати, то треба себе в перед знати.

Озрік.

Я отце кажу, пане, кілька зброї тичить ся, по ті усї славі, що за него чути, єму пари не найдеть ся на світі.

Гамлет.

Якої це зброї?

Озрік.

Рапіра і шпади.

Гамлет.

Це вже аж дві зброї. Далі?

Озрік.

Король, принце ласкавий, заложив ся з ним за шість берберських гармасарів, а він їх імпонував шістьма французькими шпадами з поясницями, ретязями і т. д. Три ліжві, справди дуже коштівні, з прекрасними уборами, зовсім припасовані, а способу зовсім прибірного; доста того, що три лижви особливші.

Гамлет.

Що ви це звете лижвами?

Горацій.

Я це знав, що ви це мусітимете не одну притічку приймати, доки до речі прийде.

Озрік.

Лижви, пане ласкавий, то є припоясницї.

Гамлет.

Лижви би можна казати, як би ми не шпади, але канони при боці носили; тим часом звім це по просту припоясницї. Але далі: три берберські гармасарі на три французькі шпаді з докладом і ще до того трьома лижвами особлившого способу — це французька заліжка протів данійської — про віщо-ж він їх імпонував, чи як то ви звете?

Озрік.

Король, принце ласкавий, заложив ся, що на дванацять ходів мижі вами двома він білше не матиме, як три виграні; він заложив ся, що девять. Це би зараз дало видітись, коби ваша зверхність ласкави були минї відповідь дати.

Гамлет.

А як би я дав відповідь що ні?

Озрік.

Я думаю, принце ласкавий, що тут приходить взяти на розвагу вашу честну особу, а річ, о котру ходить.

Гамлет.

Я буду, пане, о-тут прохожатись. Коли їх зверхности угодно, то це тепер пора, коли собі зазвичке благучу. — Кажіть принести рапіри. Коли має Ляерт

охоту, а король від своєї заліжки не відступає, то старатимуся їй виграти, коли зможу. А коли ні, то те хіба лиш виграю, що мій сором, а в додаток ще тільки а тільки штурканців.

Озрік.

Таку відповідь маю отце понести?

Гамлет.

На цей спосіб, пане; розумієсь — з усіма додатками, як то ви отце любите.

Озрік.

Прошуся у ласку вашої милости. (Пріч).

Гамлет.

І я. — Добре це робить, що сам просить ся, бо другий би певне ніхто за него не просив.

Горацій.

Отця чапля утекла с під квочки с пів скаралущи на голові.

Гамлет.

Цей церемонивсь матбути і з своєї мами цицьков, нім ї до вірта взяв. Він с того сою. видиш, що тепер они світ присіли, неначе мошкa: с під і від самої гречности годі якого розумного слова второпати, не то що, бо як стануть хто зна які помий колотити та в них булькотіти, то їх ні дурень ні розумний не розбере. Але таке лиш збери на прубу, так від разу єго ті бульки дінуться кат знаде, а він сам стане, не зрозумівше і третої.

(Боярин виступає).

Боярин.

Ласкавий пане, молодий Озрік був у вас і милдував пресвітлому, що ви їх тут у салії дожидаєте. Тепер же прислали они мене отце вас запитати, чи ви ще при охоті з Ляертом мірятись, чи може бажаєте, щоб це відкласти на потому?

Гамлет.

Я у своїх установах уставичний, і служу отце їх королевські воли. Коли їм лиш угодно, то я готів чи то тепер, чи потому, чи коли небудь, розумієсь, сли тої самої волі буду, що тепер ї маю.

Боярин.
Король, краля і усеї йдуть сюда.

Гамлет.
Божа воля, та їх.

Боярин.
Краля бажає, щоб ви Ляерта перепросили, нім станете до міри.

Гамлет.
Це рада добра. (Боярин приїх).

Горацій.
Ви приграєте отцю заліжку, принце.

Гамлет.
Я думаю, що ні. Бо від коли Ляерт у Францію пішов, то я в одно управлявсь. Я цю заліжку виграю. Да ти не ймеш віри, Горацій, як мині важко на серци. Але то нічо'.

Горацій.
Ба не так, ласкавий принце.

Гамлет.
Це фразки, білш нічо'. Да моя душа таке причуваєть, від чого би бабі може і страшно було.

Горацій.
Коли вам серце віщує, то слухайте; я їх зіпру тай скажу, що ви не при воли.

Гамлет.
Лиш то ні; я з усього сміюсь. Бо навіть і одним воробцем божі проводи опікують ся, не то що чоловіком. Що має теперь статись, то не станесь потому, а що має статись потому, то не станесь тепер; на поготові бути, тільки й того. А коли чоловікови нема там нічо' с того, що він тут покидає, то хіба єму не однако, чи він го скорше чи пізніше покине? — Нехай!

(Король, краля, Ляерт, бояри, Озрік і поїзд — з рапірами та ручниками).

Король.
Прийміть від мене, Гамлет, руку сю.
(Король кладе руку Ляерта у руку Гамлета).

Гамлет.

Простіт минї ви, пане, бо я вас
Оскорбив, да простіт ми яко честний.
Тут кождий знає, як і вам самим
Матбути¹⁾ свідомо є річ, що мя
Трапїть тяжка недуга. Що я перше
Такого наробив, що на чести вас
І серци вельми уразило, це
Я освідчаю лиш за божевільство.
Хїба-ж це Гамлет був, що так Ляерта
Оскорбив? Ні, ніколи; бо сли Гамлет
Сам не при собі вже, і вже не він
Ляерта оскорбляєт, то це вже
Не Гамлет робить, і отцего Гамлет
Зрікаєть ся. Бо хто-ж отце зробив?
Єго лиш божевільство; то-ж оно
Є воріг Гамлета, і за для того
На протів него Гамлет виступає,
І держить сторону розумного
Лиш Гамлета. Для того, честний пане,
О тут, при свідках, я зрікаю ся
Умисної урази, і вас прошу .
О прощи. Бо я так вас уразив лиш,
Неначе стрілив бих я через хату,
І невмівки там трафив свого брата.

Ляерт.

Що мого серця тичить ся, то я
Доволен з ваших речей, хоть оно
Найдуще мало би мня підждеряти
До мсти. Але що слави мої знов
Ся тичить, то від єднання якого
Там небудь би я зовсїм є далекий,
І чуть нічо' не хочу, доки аж
Ретенні й звані єудці слави не
Розсудят нас обох, і ми не скажуть,
Що мов я імя очистив. Доти
Приймаю руку вашу яко руку,
Нї білше анї менше.

¹⁾ В автогр. Манбути.

Гамлет.

Пристаю

З охотойов на це, і ставлю ся,

Тут ваші зазві до рицарської

Росправи. — Дайте нам рапіри!

Ляерт.

I

Мині оден.

Гамлет.

Я буду яснов цілев

Для вас, Ляерт; а ваша штука ме

Сняти мої зручності за приклад.

Ляерт.

Ви з мене це кпитесь?

Гамлет.

Їй Богу! ні.

Король.

Подайте лиш рапіри, Озрік. — Ви

Вже знаєте заліжку нашу, Гамлет?

Гамлет.

І дуже добре; да я бою ся,

Що ваша зверхність заложили ся

За слабшого.

Король.

А я не бою ся;

Я вас обох вже видів; він тиму лиш

Дає на перед вам, що білш від вас

Управлений.

Ляерт.

Це за тяжкий для мене;

Ми дайте инший.

Гамлет.

Це для мене добрий.

Оба однакі си? (Лагодять ся до войованя).

Озрік.

Однакі, пане.

Король.

Поставте ми фляшки з вином на стів.

Коли потрафить Гамлет це за першим,

Або за другим разом хоть, або
'Му відветить за третим разом, то
Кажіть стрілять з гармат на наших валах.
Король це питиме за Гамлета
Здоровя, а у чашу вержесь перлу
Дорожшу, ніж усі посліднії
Чотири королі в коронах своїх
Носили в Данії. Подайте кубки;
Кітли най сурмам, сурми най гарматам,
Гармати небесам, а небеса
Знов земли знати най дадуть, що не
Король це за здоровя Гамлета!
Тепер же-ж зачинайте! Ви знов судці,
Вважайте!

Гамлет.

То-ж ходіт!

Ляерт.

Ходімо принце! (Воюють ся).

Гамлет.

Раз.

Ляерт.

Нї.

Гамлет.

Судіт.

Озрік.

Потрафлено як треба,

Це очи видя!

Ляерт.

Далі-ж.

Король.

Стій — вина!

Ця перла твоя, Гамлет. А отце
За твоє пю здоровя! — Кубок 'му
Подайте. (За подрев сурми і гармати).

Гамлет.

В перед ще оцей лиш хід;
Поставте на бік 'го. — Ходіт! А це
Знов другий; а тепер що кажете?

Ляерт.
Досяг, досяг, це правда.

Король.
Виграє
Наш син отце.

Краля.
Вік тяжкотілий і
Преспороватий. — Озьде, Гамлете,
Ти моя хустка, втри собі чоло;
На твоє щастє пю отце, мій сину!

Гамлет.
Ви моя добра ненечка.

Король.
Не пий,
Гертрудо!

Краля.
А я пю, сопруже мій;
Вам не во гнів.

Король (до себе).
Це затроєна чаша!
Уже за пізно.

Гамлет.
Ще не можу пити;
Да зараз.

Краля.
Най утру тобі я тварь.

Ляерт.
Тепер го трафю, пане.

Король.
Не здає ми-сь.

Ляерт (до себе).
А претці протів мого це сумління.

Гамлет.
Ходїт, Ляерт, по третий раз. Ви лиш
Зо мнов жартуєте. Да прошу вас,
Без жарту лиш, бо буду ся бояв,
Що мя за дурня маєте.

Ляерт.

Чи так? —

То-ж добре (воюють).

Озрік

По обох боках нічо'.

Ляерт.

Тепер же-ж сокотїт ся!

(Ляерт раниць Гамлета і вибиває му рапір з рук, але зараз го здоймає і подає Гамлетови оба рапіри на вибір. Цей бере рапір Ляерта і раниць го ним).

Король.

Розділіт їх,

Они загрили ся.

Гамлет.

Оден лиш хід ще.

(Краля паде).

Озрік.

Глядіт, що крали!

Горацій.

Кров з обох пішла.

Ласкавий принце, як вам?

Озрік.

Як, Ляерт, вам?

Ляерт.

Як вовкови у сїтці, да ту сїть

Я сам поклав, тепер поправедно-ж

В нї гину.

Гамлет.

Що це мамі?

Король.

В'на зомліла

Уздрівше, що це з него кров пішла.

Краля.

Нї, нї; вино, вино, мій Гамлете,

Тото вино, вино! Я отроєна! (Гине).

Гамлет.

Злодійство! ге, позамикайте двері!

Тут зрада! пошукайте, де она.

(Ляерт паде).

Ляерт.

О-тут она лежить. О, Гамлете,
Отце по тобі вже, й нічо у світі.
Тобі не в стані помочи уже.
І пів години жити вже не меш.
То оріже лукаве, що в руках
Тримаєш, затроєне. Моя зрада
На мене обернула ся. Дивись,
Я впав, аби ніколи вже не встати.
І твоя мати отроєна; білше
Не можу вже. Король, король це винен.

Гамлет.

То й цей кінчарь є також затроєний?
Роби-ж, отрою, своє!

(Просажує король).

Усі.

Зрада! зрада!

Король.

Ратуйте, приятелі, я лиш ранний.

Гамлет.

На, маєш, кроволожний головнику!
Вино це вищий пріч! Ще й твоя перла
У нім? Рушай за мамов!

(Король гине).

Ляерт.

Це єму

Поправедна є кара; він отрою
Наколотив. Прости мя, Гамлете:
Нехай ні моя смерть, ні мого батька
Не пишеть ся во гріх тобі, ні твоя
Мині! (Гине).

Гамлет.

Прости тя Боже! Я іду
Ураз є тобов. — Я гину це Горацій.
І ти, сердешна мамо, будь здорова! —
А ви усі, що стоїте ви тут
Нікими свідками тих беззаконій
Страшних та несповітих: о коби
Я мав коли лиш, то бих уповів вам —

Да смерть не хочеть ждати, гонить пріч —
Напрасна, вижу, да — нехай! — Горацій,
Я це умру, ти житимеш: вповіж
Цілу ту мою сторію усім,
Що ї не знають ще.

Горацій.

Лиш це не думай.

Я з римського похожу народа,
Не з данського. Тут ще вина осталось.

Гамлет.

Коли єс чоловік, то лиш отце
Ти не зроби! дай чашу ти сюда,
Сли в Бога віруєш; це я так хочу!
Приятелю ти мій, Горацію:
Яка-ж би пам'ять це лиха по мині
Остала ся, як світ усеї правди
Би не довідав ся. Сли ти мене
Коли-гідь мав у своїм серци, то
Горюй який ще час на цьому світі
Недоброму, щоб мою долю 'му
Вповісти.

(Далекий марш. Стріли за подрев).

Що то за военний гомін?

Озрік.

Це Фортинбрас вернув ся з походу,
Побивше Ляха, і витаєть наших
Тих послів, що вернули з Англії.

Гамлет.

Горацій, я вмираю; той отрій
Вигонить з мене душу; я не буду
Вже чути, що за вість це з Англії
Они принесли; да віщую вам:
На короля запевне виберуть
Фортинбраса; і я, хоть умераю,
Гласую це на него; уповіж 'му
Усе, що до о-цего довело мя —
А решта — тихо. (Гине).

Горацій.

Вельми гodne серце

Тут перестало бити! На добраніч,

Мій принце дорогий; ангелі най
Ти вічну пам'ят проспівують! — Хто
Там с тарабанами?

(За подрев марш. Фортинбрас, посли з Англії і інші виступають).

Фортинбрас.

Та де она,

Та дивоглядія?

Горацій.

Що хочете

Ви видіти? — Коли чудá та смуток,
То далі не шукайте.

Фортинбрас.

Ці померші

Волають головництво. О прегорда
Ти смерте; що за празник ти отце
Справляєш у палатах своїх вічних,
Що тільки аж князів від разу це
На віки кров'юв паних положила?

Перший посол.

Дивити аж є страшно! З Англії-ж
Ті вісти наші запізнали ся,
Коли це так; бо слухи ті не чують,
Що мали слухати, як Розенкранц
І Гільденштерн там наложили голов'.
Тепер нам хто подякує?

Горацій.

Ці уста

Запевне ні, хоть би й заговорили¹⁾;
Бо він ніколи розказ не давав
На їх погибіль. Да коли уже
На цю пригоду трафили-сьте ся
Усі, ви з Польщі, а ви з Англії;
То розкажіть отці померші всі
На катафальку виставить високо,
А я вітак до народа промовлю,
І всім розкажу надрібно, що тут
Ся стало. О-тогда ви вчуєте

¹⁾ Перв. отворились.

Діла несамовиті і криваві
О доли, о убоях, о поморах,
С причини хитрости і нужди також,
О слемах, що они, не вдавши ся,
На головах їх сточників ся знесли.

Фортинбрас.

О, скорте ся це уповісти нам,
І скличте найгодніщих цього краю
Достойників в державну раду. Я
В тузі обгорну радість свою; бо
До цеї я держави маю право,
І 'го ся не зрікаю, ні зречись
Минї 'го випадає.

Горацій.

І о цьому

Причину маю говорить я з вами,
Бо він на вас дав глас, а цей потягне
Всіх решта за собов. Да це в сей час
Най станеть ся, нїм народ ще в тривозї,
Аби вітак лукавство не могло
Ще білше лиха наробить.

Фортинбрас.

Нехай

Чотири капітани Гамлета
На катафальк візмуть і понесут,
Як вояку подоба є. Бо я
Беспечний, що коли би був він жив,
То був би вояком передним був
Ся прославив; отце нехай у світ
При похоронї чутку дасть — як військо,
Так і музика, так усі воєнні
Звичаї. Пріч усіх забрати відси!
Таке годить ся видіти у бою,
А не у королевських це покоях.

(Машерують. Гармати).

